

СРПСКО КОЛО

● ЛИСТ САВЕЗА СРБА ИЗ РЕГИОНА ● ПИСАН ИЈЕКАВСКИМ ИЗГОВОРМ ● ГОДИНА V ● БРОЈ 58 ● НОВЕМБАР 2020. ● БЕСПЛАТАН ПРИМЈЕРАК

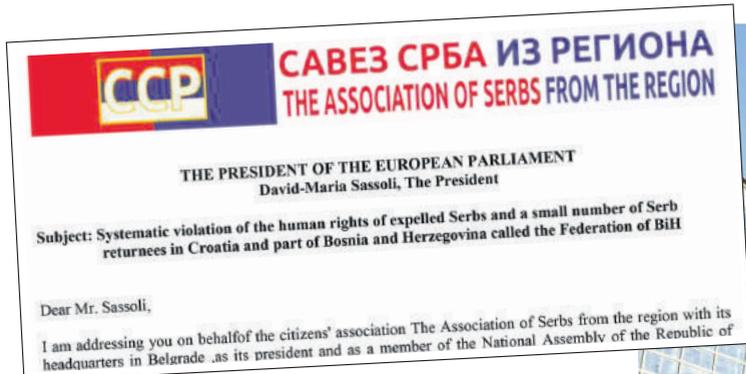
МИЛИВОЈЕ БАТА ИВАНИШЕВИЋ
**ГЕНОЦИД НАД
ЧИЊЕНИЦАМА
ИЛИ СЛУЧАЈ
СРЕБРЕНИЦЕ**

ПРОФ. ДР ЈОВО РАДОШ
**25 година окупације
Српске Крајине
ПРАВДА, ПРАВО
И ЕТИКА СИЛЕ**

МИОДРАГ ЛИНТА УПУТИО ПИСМО НАЈЗНАЧАЈНИЈИМ МЕЂУНАРОДНИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА **Захтијевамо да власти у Загребу и Сарајеву почну поштовати Европску конвенцију за заштиту људских права и слобода!**

Писма су упућена на ове адресе:

- Антонију Гутерешу, генералном секретару Уједињених нација
- Дејвиду Сасолију, председнику Европског парламента
- Хелги Шмид, генералној секретарки ОЕБС
- Урсули фон дер Лајен, председници Европске комисије
- Шарлу Мишелу, председнику Европског савјета
- Рику Дамсу, председнику Парламентарне скупштине Савјета Европе
- Дуњи Мијатовић, комесарки Савјета Европе за људска права

ТОКОМ БИТКЕ ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ ГРАДА НА ДУНАВУ, СРБИЈА ЈЕ ОСТАЛА БЕЗ ЈЕДНОГ ОД НАЈНАДАРЕНИЈИХ ОФИЦИРА

Несуђени генерал пао у Вуковару

20 ГОДИНА И 40 ДАНА

Лазар
Острошки и
Амфилохије
Црногорски

ОТАЦ МИРОСЛАВ БОШКОВИЋ

Достојно ћемо
прославити
230 година
православља
у Дубровнику

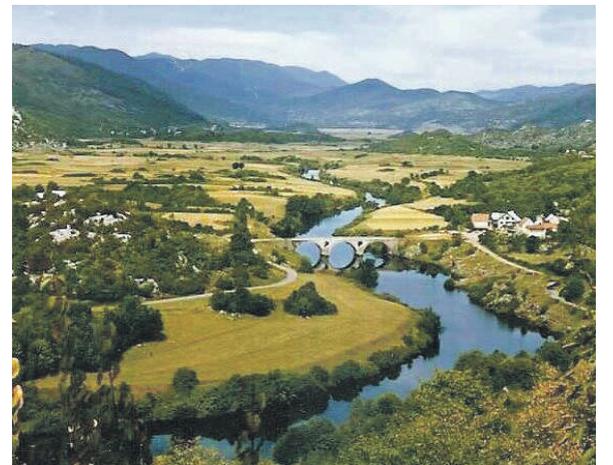

ТЕАТАР У ГРАДУ НА МИЉАЦКИ

Максо Деспић
утемељивач
позоришта
у Сарајеву

КОСИЊЕ У ДРУГОМ СВЈЕТСКОМ РАТУ

Жртве из личких јама
чекају на вјечни мир

УВОДНИК

» Пише: Трифко Ђоровић

Коме смета Арно Гујон?

Утисак је да ниједна вијест није изазвала толико реакција као именовање Арно Гујона за вршиоца дужности директора Управе за сарадњу с дијаспором и Србима у региону.

Од саме вијести брже су биле реакције упућене са разних адреса, не само из Београда, већ из читавог региона. Постали смо свједоци утрке у којој се на најпримамљивији начин каљају лик и дјело познатог француског хуманитарца и доказаног пријатеља српског народа.

Бескичмени прагматици, који су до јуче подругљиво помињали историју заговарајући став да не треба да будемо њени робови, већ да живимо „сад и овдје“ и умјесто митова будемо загледи у свијетлу будућност, немајући никакве друге аргументе, вратили су се на почетак миленијума са необједљивим покушајем да најпознатијег балканског хуманитарца представе као заблудјелог православног фундаменталисту.

Оркестрирани напади изазвани су чињеницом да је у претходних 16 година у Србији, у којој су се смјењивале власти и политички наративи, једна од ријетких позитивних константи била хуманитарна мисија Арно Гујона. Сваком новом акцијом српски народ са

Космета имао је већи број донација и донатора. Можда је критичарима још више засметала секундарна посљедица Гујоновог рада, а то је амбасадорска мисија која је допринијела да истина из српског угла постане видљивија у Европи, а понављало је његовој родној Француској. Засметало је и што се Гујон појавио као узорни примјер правдољубивог заштитника немоћних и потлачених, показујући својом непоколебљивом вољом за доброчинство да стари француски идеали слободе, братства и једнакости нису флоскуле на чији помен треба аплаудирати, него принципи по којима треба живјети.

Када то имамо у виду, лако долазимо до закључка да критичари и негатори Гујоновог хуманитарног рада нису само противници српског народа, него и непријатељи људске слободе, која им, како ствари стоје, подједнако смета како у тоталитарним, тако и у демократским режимима. Гујонов дух супротстављања се, како би рекао племенити француски академик Жан Дитур, у овом случају појављује као дух врлине.

Иза Гујона стоје године хуманитарног рада, док иза његових критичара углавном не стоји ништа, изузев немудрих опаски у грчевитим рукама којима нас непрестано запљускују, са циљем да пред својим менторима на вјештачки начин себи подигну цијену. Да су умјесто критика, пружили зрно хуманости свом народу, судбина многих српских мученика занемарених у доба неколико амбициозних политичких узлета не би била толико тужна и неправедна.

Не треба бити пророк и закључити да ће послје свега остати прича о Французу који је у малим, обичним и незаштитеним људима видио своју браћу, али и о Србима који су у најнесрећнијим припадницима свога народа видјели само бројеве.

СРПСКО КОЛО

Оснивач и издавач: Савез Срба из региона

Главни и одговорни уредник: Трифко Ђоровић

Лектор: Драгана Бокун

Веб администратор: Милисав Шапић

Редакција: Драгана Бокун, Жељко Ђекић, Драгана Шиповац, Снежана Станишић и Јелена Рокнић

Сарадници: Боро Ркман (Хрватска), Весна Пешић,

Драган Башовић, Ратко Бубало (правни савјети),

Шпиро Лазиница (правни савјети)

Адреса: Отона Жупанчића 14, Нови Београд

Дописништво: Булевар ослобођења 26, Нови Сад

Мејл: srpskokolo@ssr.org.rs

Телефон: 021/6613-600

Сајт: www.ssr.org.rs

Тираж: 15.000 примјерака

Дизајн и прелом: Студио Хум, Барајево

Штампа: Штампарија Борба а. д., Београд

Рукописи и фотографије се не враћају.

ISSN 2466-3476

Израду Српског кола помогли су: Министарство културе и информисања, Управа за сарадњу с дијаспором и Србима у региону и општине Богатић и Владимирци

ЛИНТА ЗАТРАЖИО ИНФОРМАЦИЈЕ О РАДУ ТУЖИЛАШТВА ЗА РАТНЕ ЗЛОЧИНЕ СРБИЈЕ

ТУЖИЛАШТВО: Подигли смо оптужнице против 4 Бошњака, 2 Хрвата, 21 Албанца и 190 Срба

Након више наступа у медијима и говора у Скупштини Србије у којима је јавно критиковао рад Тужилаштва за ратне злочине председник Савеза Срба из региона и народни посланик Миодраг Линта упутио је овој институцији 20. октобра ове године допис позивајући се на Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја.

Линта је од Тужилаштва за ратне злочине захтијевао следеће информације:

- **Колико је оптужница подигло Тужилаштво за ратне злочине, у колико предмета ратних злочина и колико је оптужено укупно лица од почетка њиховог рада 2003. године, па до 20. октобра 2020. године?**
- **Која је национална односно етничка припадност лица оптужених за ратне злочине од почетка рада Тужилаштва за ратне злочине 2003. године, па до 20. октобра 2020. године?**
- **Колико је предмета ратних злочина правоснажно окончано, колико је предмета обустављено, у колико предмета су одбачене оптужнице и колико предмета је у току у наведеном периоду?**
- **Колико лица је осуђено и ослобођено у правоснажно окончаним предметима у наведеном периоду?**

У одговору Тужилаштва за ратне зло-

чине од 27. новембра, који је као овлашћено лице потписао Никола Лацковић, посебну пажњу изазвао је срамни и скандалозни податак да је за 17 година рада ове институције подигнуто свега 27 оптужница за злочине над српским народом и то против 2 Хрвата, 4 Бошњака и 21 Албанца (њих 17 из тзв. гњиланске групе Виши суд у Београду је ослободио иако су постојали чврсти докази о почињеним злочинима). Од 2 Хрвата један је из Хрватске (Вељко Марић) а други из БиХ (Илија Јуришић). На другој страни, међу оптуженима је чак 190 Срба или скоро 90% од свих оптужених лица.

ТЗР: ПРОЦЕСУИРАМО ЛИЦА ПРОТИВ КОЈИХ ИМАМО ДОКАЗЕ

Тужилаштво за ратне злочине је истакло да гони сва лица, без обзира на њихову националну припадност. Став Тужилаштва је да „кривично процесуира она лица против којих успије да у координацији са осталим државним органима прикупи одговарајуће и потребне доказе за постојање сумње да су извршили кривично дјело из области хуманитарног права.“ У одговору се даље наводи да је Тужилаштво за ратне злочине у периоду од 2003. године до 20. октобра 2020. године подигло оптужнице у 92 предмета против 217 лица. Донијето је 85 осуђу-

јућих пресуда и 51 ослобађајућа. У току је поступак против 51 лица. Против 6 лица оптужница је одбачена, а против 16 је обустављен поступак. Правоснажно је окончано 62 предмета. У периоду од марта 2017. године, па до 27. новембра 2020. године подигнута је оптужница у 23 предмета против 28 лица, од тога 23 Србина (за 15 лица српске националности је преузето кривично гоњење од Тужилаштва БиХ по основу међународног уговора), 3 Бошњака и 2 Албанца.

ЛИНТА: ТУЖИЛАШТВО ДА КОНАЧНО ПРОЦЕСУИРА ЗЛОЧИНЕ НАД СРБИМА

Линта захтјева од Тужилаштва за ратне злочине да коначно почне да покреће истраге и подиже оптужнице за бројне злочине над нашим народом.

Он подсећа да су Срби убијани и свирепо мучени у стотинама логора, мјеста и градова на подручју Хрватске и Босне и Херцеговине од стране хрватских и муслиманских војних, паравојних и полицијских формација, као и током и након злочиначких акција Хрватске војске, ХВО, тзв. Армије Босне и Херцеговине.

Такође, Тужилаштво за ратне злочине би требало коначно да почне да процесуира злочине над Србима на Косову и Метохији које је починила терористичка ОВК.

РСК

Република Србија
ТУЖИЛАШТВО
ЗА РАТНЕ ЗЛОЧИНЕ
ПИ бр. 21/20
27.11.2020. године
Београд
НЛ

Поштовани господине Линта,

Поводом Вашег Захтева за приступ информацији од јавног значаја који сте дана 20.10.2020. године упутили Тужилашству за ратне злочине Републике Србије, обавештавамо Вас следеће:

Тужилаштво за ратне злочине Републике Србије је од 2003. године до 20. октобра 2020. године подигло оптужнице у 92 предмета против 217 лица, од тога национална односно етничка припадност оптужених лица је 190 Срба, 4 Бошњака, 2 Хрвата и 21 Албанца.

Донето је 85 осуђујућих пресуда и 51 ослобађајућа. У току је поступак против 51 лица. Против 6 лица је одбачена оптужница, а против 16 лица је обустављен поступак.

У периоду од 2003.године до 20. октобра 2020. године правоснажно је окончано 62 предмета,

Тужилаштво за ратне злочине Републике Србије је у периоду од марта 2017. године па до 27.11.2020. године подигло оптужницу у 23 предмета против 28 лица, од тога 23 Србина(од тога против 15 лица српске националности је преузето кривично гоњење од тужилаштва БиХ по основу међународног уговора), 3 Бошњака и 2 Албанца.

Тужилаштво за ратне злочине Републике Србије гони сва лица, без обзира на њихову националну припадност. Кривично процесуира она лица против којих успе да у координацији са осталим државним органима прикупи одговарајуће и потребне доказе за постојање сумње да су извршили кривично дело из области међународног хуманитарног права.

С поштовањем,

ОВЛАШЋЕНО ЛИЦЕ ЗА
ИНФОРМАЦИЈЕ ОД ЈАВНОГ ЗНАЧАЈА

Никола Лацковић

ЛИНТА: ВЛАДА СРБИЈЕ ДА ИСПЛАТИ ПОМОЋ ОД 5.000 ДИНАРА И ПЕНЗИОНЕРИМА РОДОМ ИЗ ХРВАТСКЕ И БИХ

Предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта тражи да Влада исплати једнократну помоћ од 5.000 динара и пензионерима који су пензије стекли у Хрватској, БиХ и другим државама региона а живе у Србији. Према подацима Завода за социјално осигурање за 2018. годину у Србији живи 118.565 пензионера са подручја бивше Југославије. Од тог броја 55.906 је из Хрватске, 39.134 из Босне и Херцеговине, 11.845 из Словеније, 5.841 из Сјеверне Македоније и 5.839 из Црне Горе. Мањи дио њих ће добити 5.000 динара јер су дио радног стажа стекли у Србији али нажалост, већина неће добити најављену помоћ јер нису корисници Фонда ПИО Србије. Значајан број пензионера из бивших југословенских република, који пензије примају у Србији, изгубили су tzv. заштитни додаток и пензије им износе понижавајућих 3.500 динара или нешто више. Због тога се налазе се у јако тешкој материјалној ситуацији. Предсједник Вучић је недавно најавио да ће свим пензионерима до 19. децембра, пред славу Свети Никола, бити исплаћена наведена помоћ од 5.000 динара.

Линта очекује да ће Влада показати солидарност и разумијевање и исплатити једнократну помоћ од 5.000 динара и пензионерима из Хрватске, БиХ и других држава региона који живе у Србији. Влада треба да има једнак однос према свим пензионерима а не да прави разлику у исплати новчане помоћи. Пензионери из Хрватске,

БиХ и других држава региона троше своје пензије у Србији и савјесно испуњавају своје обавезе као и сви остали пензионери. Он подсјећа да је Одлуком Владе Србије 10. априла 1,7 милиона пензионера корисника Фонда ПИО добило једнократну помоћ у износу од 4.000 динара из разлога да би се осјећали сигурније услед ситуације

изазване пандемијом корона вируса. Нажалост, наведену помоћ од 4.000 динара, и поред више апела Линте, нису добили пензионери који имају пребивалиште или боравиште у Србији, а читаву пензију су остварили у бившим југословенским републикама. Они нису могли да се осјећају сигурније због ситуације изазване вирусом корона.

РОК ДО 3. МАРТА 2021. ГОДИНЕ: Позив за подношење захтјева за верификацију рачуна старе девизне штедње у Републици Српској

Представништво РС у Србији обавјештава грађане да је Министарство финансија Републике Српске објавило Позив за подношење захтјева за верификацију рачуна старе девизне штедње.

Позивају се сви потражиоци који нису верификовали своја потраживања по основу старе девизне штедње, чије измјерење је у надлежности Републике Српске, да поднесу захтјев за верификацију у периоду од 3. новембра 2020. године до 5. марта 2021. године Агенцији за посредничке, информатичке и финансијске услуге. Потражилац је дужан лично или преко овлашћеног пуномоћника, предати захтјев у било којој организационој јединици АПИФ-а, у мјестима филијала банака или нижих оперативних јединица банака гдје су рачуни старе девизне штедње били депоновани или њима најближим мјестима гдје се налазе јединице АПИФ-а.

За потребе верификације потраживања по основу рачуна старе девизне штедње, потражилац је дужан поднијети АПИФ-у сљедећу основну документацију:

- захтјев на прописаном обрасцу (образац се преузима у АПИФ-у),
- оригиналну девизну штедну књижицу или другу оригиналну банковну документацију, уговор или картицу којом је рачун старе девизне штедње отворен,
- правоснажно рјешење о наслеђивању ако је рачун старе девизне штедње стечен наслеђивањем,
- личну карту или путну исправу потражиоца, родни лист за малољетне потражиоце,
- пуномоћ о овјерену код надлежног органа у случају када пуномоћник предузима радње у име потражиоца,
- личну карту или путну исправу пуномоћника,

- правоснажан даровни уговор ако је рачун старе девизне штедње поклоњен другом лицу,
 - фотокопију банковног рачуна потражиоца отвореног у банкама на територији Босне и Херцеговине, на који ће се вршити уплата готовинске исплате старе девизне штедње и исплате по доспјелим купонима обвезница старе девизне штедње,
 - друге документе који могу помоћи верификацији, укључујући рачуне или неке друге документе у којима је евидентиран износ или власништво над рачунима старе девизне штедње.
- Уколико се АПИФ-у обраћа лице које није власник ра-

чуна старе девизне штедње, обавезно је да, заједно са захтјевом, достави документацију која на задовољавајући начин идентификује потражиоца у одређеним случајевима:

- у случају смрти власника рачуна, потраживање по основу рачуна старе девизне штедње може се наслиједити и доказати подношењем правоснажне одлуке о наслеђивању,
 - ако се рачун старе девизне штедње покљони другом лицу, потраживања се доказују подношењем датог уговора сачињеног и овјереног код нотара,
 - ако овлашћени пуномоћник дјелује у име потражиоца или ако преузима готовинску исплату у име потражиоца, АПИФ-у се доставља оригинална овјерена пуномоћ, коју АПИФ задржава.
- За све додатне информације потражиоци се могу информисати код АПИФ-а. Контакт подаци за АПИФ су:
- адреса – Вука Караџића 6, 78 000 Бањалука
 - телефон 051/217-443
 - мејл адреса – info@apif.net.

ХУМАНИТАРНИ ЦЕНТАР ЗА ИНТЕГРАЦИЈУ И ТОЛЕРАНЦИЈУ

Србија
21000 Нови Сад
Војвођанских бригада 17
телефон: 021/ 528 132, 021/ 520 030
мејл: office@hcrit.rs; hcritns@gmail.com;
сајт: www.hcrit.rs

Накнадни уписи у матичне књиге у Хрватској и ФБиХ

• **Јавио нам се већи број избјеглих лица који су у Србију дошли из Хрватске и ФБиХ са подручја на којима су уништене матичне књиге са питањима како могу извршити накнадне уписе и прибавити наведене документе без којих не могу поднијети захтјев за прихватање у држављанство Србије?**

Да би се могли затражити накнадни уписи у наведене матичне књиге, неопходно је подузети сљедеће радње:

- потребно је прибавити, преко овлашћених пуномоћника, потврде о томе да се наведени документи не могу издати из разлога што су матичне књиге нестале или уништене;

- са тим потврдама и фотокопијама личних докумената са којима тренутно располажу избјегла лица (копија избјегличке легитимације, копија неког старог личног документа из држава одакле су дошла избјегла лица, ако са истима располажу, овјерене изјаве о основним личним подацима и подацима од родитеља и фотокопије евентуалних других личних докумената са којима располажу), обратити се надлежној служби општинских послова града или општине на чијем је подручју особа била уписана у матичне књиге рођених, са захтјевом да та служба, на основу приложених докумената, донесе рјешење о накнадном упису у матичне књиге рођених. Тај захтјев се може упутити надлежним службама и путем поште, али се треба овластити нека особа у тим државама гдје се врше уписи у матичне књиге рођених да преузме донијета рјешења о том упису, која би требала уједно извршити и уплату износа новца за таксе прописане за доношење тих рјешења;

- када рјешења о накнадном упису у матичне књиге рођених постану правоснажна, (15 дана од дана уручења рјешења о упису) тада се може затражити издавање извода из матичне књиге рођених;

- када је у питању утврђивање чињеница закљученог брака и потом издавање вјенчаног листа тај поступак се, за избјегла лица која немају држављанство Републике Србије, мора провести пред надлежним судовима у држави чије држављанство има избјегло лице, у ванпарничном поступку. Приједлог за покретање тог судског поступка може се упутити и поштом из мјеста садашњег боравишта избјеглог лица. За провођење тог поступка неопходно је да се у приједлогу за покретање тог поступка предложи најмање два свједока који ће пред надлежним судом посвједочити чињеницу да је брак закључен, те пуномоћник за пријем судског рјешења у држави гдје се одлучује о том захтјеву. Када судско рјешење постане правоснажно, по протеклу времена од петнаест дана, на основу истог се може затражити издавање вјенчаног листа код надлежног Матичног уреда гдје је брак уписан или код било којег другог матичног уреда у држави гдје је брак уписан.

Након окончања поступака за упис у матичне књиге рођених и матичне књиге вјенчаних, избјегло лице, које жели поднијети захтјев за прихватање у држављанство Републике Србије, мора прибавити извод из матичне књиге рођених, увјерење о држављанству државе поријекла или потврду о томе да се исто не може издати јер су књиге држављана нестале или уништене и за жене које су закључиле брак извод из матичне књиге вјенчаних. Ти документи не смију бити старији од шест мјесеци.

Избјегло лице уз попуњени образац захтјева за прихватање у држављанство Србије треба да приложи:

- фотокопију важеће избјегличке легитимације,
- оригинални извод из матичне књиге рођених,
- увјерење о држављанству државе поријекла (домовница) или потврда да се исто не може издати из разлога што су књиге држављана нестале или уништене,
- оригинални извод из матичне књиге вјенчаних (за жене које су закључиле брак) и
- прописани износ таксе за трошак доношења рјешења о прихватању у држављанство.

ШПИРО ЛАЗИНИЦА, ПРАВНИ САВЈЕТНИК ХЦИТ-А НОВИ САД

Хуманитарни центар за интеграцију и толеранцију (ХЦИТ) пружа бесплатну правну помоћ избјеглицима у Новом Саду, Војвођанских бригада 17, сваког радног дана од 9 до 15 сати, а уторком, сриједом и четвртом и од 16 до 20 сати.

Бесплатну правну помоћ ХЦИТ пружа и у Апатину, Бачкој Тополи, Кикинду, Сомбору и Суботици. О времену рада правног саветника ХЦИТ-а у овим мјестима информишите се на број 063 78 99 215.

ХЦИТ, поред осталог, прибавља и документе за избјеглице из БиХ и Хрватске. За социјално угрожене избјеглице из Хрватске документе прибавља бесплатно.

ПРЕДСЈЕДНИК САВЕЗА СРБА ИЗ РЕГИОНА МИОДРАГ ЛИНТА УПУТИО ПИСМО НАЈЗНАЧАЈНИЈИМ МЕЂУНАРОДНИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА

» Дејвид Сасоли, председник Европског парламента

» Шарл Мишел, председник Европског савјета

» Урсула фон дер Лајен, пред. Европске комисије

» Хелга Шмид, генерална секретарка ОЕБС

» Антонио Гутереш, генерални секретар УН

» Рик Дамс, председник скупштине Савјета Европе

» Дуња Мијатовић, комесарка Савјета Европе

Захтијевамо да власти у Загребу и Сарајеву почну поштовати Европску конвенцију за заштиту људских права и слобода!

» Писмо идентичне садржине упућено је на адресе међународних институција које се баве заштитом људских права

• Факсимили свих писама публиковани су на сајту савеза Срба из региона www.ssr.org.rs

ПИСМО НА СЕДАМ АДРЕСА

Писма су упућена на ове адресе:

- Антонију Гутерешу, генералном секретару Уједињених нација
- Дејвиду Сасолију, председнику Европског парламента
- Хелги Шмид, генералној секретарки ОЕБС
- Урсули фон дер Лајен, председници Европске комисије
- Шарлу Мишелу, председнику Европског савјета
- Рик Дамсу, председнику парламентарне скупштине Савјета Европе
- Дуњи Мијатовић, комесарки Савјета Европе за људска права

Поштовани господине Сасоли,
Обраћам Вам се као председник Удружења грађана Савез Срба из региона са сједиштем у Београду и као народни посланик у Народној скупштини Републике Србије. С обзиром да сте на челу једне од главних институција која креира и заступа опште интересе и принципе Европске уније, увјерен сам да се обраћам правој адреси. Опште је познато да се Европска унија, као и њене државе чланице, убраја у највеће поборнике људских права у свјетској политици. Нажалост, то није случај у појединим државама које су чланице Европске уније или желе то да постану. Наиме, у Хрватској и дијелу Босне и Херцеговине под називом Федерација БиХ од завршетка рата до данас систематски се крше људска права око милион протјераних Срба и малобројних српских повратника. Вјерујем да се слажете са мном да је поштовање људских права један од важних предуслова јачања добросусједских односа и изградње боље будућности на подручју бивше Југославије и региона.

ТРАЖИМО ПОШТОВАЊЕ УГОВОРА О ПИТАЊИМА СУКЦЕСИЈЕ

Апелујем на Вас да Европски парламент изврши притисак на власти у Загребу и Сарајеву да коначно почну поштовати Европску конвенцију за заштиту људских права и слобода и Уговор о питањима сукцесије који су потписали званични представници држава наследница бивше Југославије у Бечу 2001. године. Уговор о питањима сукцесије је међудржавни споразум који је ратификован у парламентима држава наследница бивше Југославије и ступио је на снагу 2004. године. Према Уставу Републике Хрватске, Босне и Херцеговине и међународном праву има јачу правну снагу од домаћих закона. Уговор о питањима сукцесије састоји се од 7 анекса или прилога. Од ступања на снагу наведеног споразума јуна 2004. године Хрватска систематски опструира и блокира спровођење Анекса седам или Г под називом *Приватна својина и стицена права*. У њему стоји да свим грађанима и правним лицима морају бити заштићена и враћена права која су имали на дан 31. 12. 1990. године тј. прије рата, а сви уговори склопљени под притисцима и пријетњама морају бити проглашени ништавним.

РЕЗУЛТАТИ АНКЕТЕ САВЕЗА СРБА ИЗ РЕГИОНА

Желим да Вас упознам са чињеницом да је Савез Срба из региона у претходном периоду урадио анкету која се односила на евидентирање отете, уништене, оштећене, неадекватно обновљене, неадекватно размјењене и неадекватно продате имовине протјераних Срба и других оштећених грађана која се налази у Хрватској, Босни и Херцеговини и Словенији. Укупно је 10.322 прогнаничких породица попунило Образац за евиденцију. Према извјештају просјечна породица броји три члана, што значи да је овом евиденцијом обухваћено нешто више од 30.000 протјераних Срба и других оштећених грађана због чега се ова евиденција може сматрати веома репрезентативном анкетом. Анализу прикупљеног материјала и свеобухватни извјештај на 87 страна са прецизним подацима о систематском кршењу људских права протјераних Срба и других оштећених грађана урадио је 2019. године професор са Филозофског факултета у Београду, Владимир Вулетих са својим сарадницима. Извјештај Вам достављамо у прилогу са дубоком надом да ћете наћи времена да га пажљиво прочитате и разумијете разлог мог обраћања Вама.

Нашем позиву за учешће у анкети се одавало укупно 10.322 породице и овај извјештај се односи на та лица. Од укупно 10.322 породице које су учествовале у овој анкети највише, 7.763 или три четвртине (75,2%), пријавило је материјалну штету у Хрватској. Једна четвртина (23,9%), односно 2.472 пријава, односи се на штету у БиХ. На Словенију се односи свега 87 пријава или мање од 1%.

Извјештај аргументовано показује огромне размјере материјалне штете коју су претрпјели протјерани Срби на подручју данашње Хрватске и Федерације Босне и Херцеговине.

У извјештају су наведени подаци о уништеној, оштећеној и отетој непокретној имовини (станови, куће, викендице, пословни и помоћни објекти, засади воћа и винове лозе, шума, ливаде, пашњаци, оранице и др.), уништеној и отетој покретној имовини (превозна средства, пољопривредне и остале машине, стока и остале животиње, намјештај, кућна техника

и др.), заосталим, а неисплаћеним пензијама, неисплаћеној динарској и девизној штедњи и хартијама од вриједности, неисплаћеним диоцима, непризнатом радном стажу и др. Посебни дијелови извјештаја се односе на неадекватну обнову срушених кућа с једне стране и продају и размјену кућа и станова под притисцима и пријетњама с друге стране, као и на податке о судским процесима везаним за непокретну имовину. Вјерујем да ће Вам наш Извјештај бити од користи и да ће барем једним дијелом помоћи да боље сагледате размјере огромне материјалне и друге штете коју су претрпјели протјерани Срби.

ДИСКРИМИНАЦИЈА СРБА У ХРВАТској И ФЕДЕРАЦИЈИ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Преостали Срби у Хрватској налазе се у трагичној позицији јер су дискриминисани у низу области (запошљавање у јавном сектору, образовање, употреба српског језика и ћирилице, обнова и др). Срби у Хрватској, протјерани Срби и други оштећени грађани траже поврат око 40.000 отетих станарских права, исплату доспјелих, а неисплаћених пензија за 57.500 пензионера и њихових потомака, накнаду штете за више од 10.000 минирианих српских кућа и локала у хрватским градовима; рјешавање питања више од 20.000 неадекватно проданих и замијењених српских кућа под притисцима и пријетњама у хрватским градовима током рата, поврат више од милион отетих катастарских парцела пољопривредног земљишта, признање дијела или читавог радног стажа прије рата, исплату дионица и динарске и девизне штедње, обнову уништених кућа, пословних и помоћних објеката на подручју које је било захваћено ратом (подручје Крајине).

Једно од бројних отворених, а неријешених проблема протјераних Срба јесте и питање исплате доспјелих, а неисплаћених пензија (Анекс Е Уговора о питањима сукцесије). Прекид исплате пензија на подручју Хрватске које је било под заштитом снага Уједињених нација (УНПРОФОР-ом) услиједио је у септембру 1991. године. Обнова исплате почела је да тече од 1997. године, али од подношења захтјева, па унапријед. На подручју које је било захваћено ратом (крајишко подручје) било

је 57.500 пензионера. Сада је мали број од њих у животу. Пензија је стечено право, због чега потомци преминулих пензионера оправдано траже исплату неисплаћених пензија.

Преостали Срби у Федерацији БиХ налазе се исто у трагичној ситуацији јер су дискриминисани у запошљавању у јавном сектору, образовању на српском језику и ћирилице, расподјели средстава у буџетима општина, градова, кантона и федерације, обнови порушених кућа и комуналне инфраструктуре, а дијелу пензионера је ускраћено право на пензију. Срби у Федерацији БиХ, протјерани Срби и други оштећени грађани траже, између осталог, поврат више од отетих 1.000 станова које су прије рата откупили припадници бивше ЈНА, поврат више од 20.000 станова који су у току рата отети Србима или су их Срби продавали под притисцима и пријетњама за мизеран новац како би спасли живу главу; обнову уништених кућа, поврат отетих кућа, пословних објеката, земље и рјешавање бројних других проблема.

НЕОПХОДАН ПРИТИСАК ЕУ

Апелујем још на Вас да Европски парламент изврши притисак на власти у Загребу и Сарајеву да коначно почну поштовати Европску конвенцију за заштиту људских права и слобода и Уговор о питањима сукцесије. Надам се да ћете ово моје обраћање разумјети у најпозитивнијем смислу јер протјерани Срби и малобројни српски повратници у Хрватску и Федерацију БиХ већ пуних 25 година од завршетка рата чекају да у стварности заживе висока морална начела којима се у свом чињењу руководе институције Европске уније. На тај начин Европска унија ће демантовати увјерење да се Хрватска може понашати као држава којој је дозвољено да без последица и казне, систематски и у дугом временском периоду, крши људска права својих грађана српске националности које је протјерала током рата 1991–1995. године. Исти случај је и са дијелом Босне и Херцеговине који се назива Федерација БиХ.

СПОШТОВАЊЕМ!
ПРЕДСЈЕДНИК САВЕЗА СРБА ИЗ РЕГИОНА
И НАРОДНИ ПОСЛАНИК У СКУПШТИНИ СРБИЈЕ
МИОДРАГ ЛИНТА

ОБРАЋАЊЕ ПРЕДСЈЕДНИКА САЗЕЗА СРБА ИЗ РЕГИОНА ПОВЈЕРЕНИКУ ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ БРАНКИЦИ ЈАНКОВИЋ У СКУПШТИНИ СРБИЈЕ

ЛИНТА: Недопустиво је да протјерани Срби буду дискриминисани у својој матичној земљи!

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта је у свом говору истакао да Устав Србије строго забрањује сваки вид дискриминације. Он је оцијенио да Извјештај повјереника за заштиту равноправности за 2019. годину на веома темељан начин показује борбу против дискриминације. У њему је наведено око 600 притужби грађана које обухватају бројне примјере дискриминације које се тичу инвалидитета, пола, здравственог стања, старости, чланства у политичким, синдикалним и другим организацијама, брачни и породични статус, национална припадност, сексуалне оријентације и други облици.

– Међутим, у извјештају нисам видео групу грађана која се суочава са дискриминацијом, а ради се о протјераним Србима – рекао је Линта. Он је навео да је из Хрватске протјерано више од пола милиона Срба, из Федерације БиХ, такође, пола милиона Срба, док је више од 200.000 Срба протјерано са Космета.

У СРБИЈИ ЖИВИ 400.000 ПРОТЈЕРАНИХ СРБА И 200.000 ИНТЕРНО РАСЕЉЕНИХ ЛИЦА

– Мали дио се вратио у Федерацију БиХ и Хрватску, а велики дио живи расијан широм свијета. Више од 400.000 протјераних Срба из Хрватске и Федерације БиХ данас живи у Србији заједно са још више од 200.000 интерно расељених лица – рекао је Линта и додао да се њему у претходне двије године као народном посланику обратило више од 1.000 протјераних Срба са низом проблема, али да је кључно питање интеграције, односно питање становања. Многе породице живе као подстанари или у веома лошим условима већ готово пуне три деценије.

– У Србији се од 2012. године проводи реализација тзв. Регионалног стамбеног програма, чији циљ је био да се наредних пет година коначно ријеша стамбено питање свих протјераних Срба. Носилац те активности је Комесаријат за избјеглице и миграције. Нажалост, тај програм се спроводи недопустиво споро, алкаво, са низом грешака. Комесаријат за избјеглице је 2009. године урадио анкету на којој је идентификовано 17.000 прогнаних породица који су се пријавили да немају ријешено стамбено питање. Ти људи су очекивали да ће до 2017. године њихово стамбено питање бити ријешено. Августа ове године је Комесаријат за избјеглице и миграције изашао са саопштењем у коме стоји да ће до 2021. године ријешити свега нешто више од 7.000 прогнаних породица. По том саопштењу Комесаријата за избјеглице и миграције 10.000 избјегличких породица неће бити стамбено ријешено. Кад томе додамо да се, према нашим подацима, око 2.000 избјегличких породица није ни пријавило на ту анкету Комесаријата из 2009. године, процијенујемо да ће најмање 12.000 избјегличких породица и даље имати статус подстанара или живот у нељудским условима – рекао је Линта.

ДРЖАВА ЈЕ ОБЕЋАЛА ДА ЋЕ СТАМБЕНО РИЈЕШИТИ СВЕ ИЗБЈЕГЛИЧКЕ ПОРОДИЦЕ

Он је додао да је упутио писмо председници Владе Ани Брнабић 13. новембра у коме је апеловао на Владу да се ни у ком случају не завршава реализација Регионалног стамбеног програма док све избјегличке породице не буду стамбено ријешене, односно док држава не испуни дато обећање.

Линта је навео примјер Београда у коме је до сада изграђено 505 станова за избјеглица у Овчи и Камендину у општини Земун. Са два актуелна конкурса за 133 стана на Новом Београду и 250 станова за изградњу зграде у Овчи, могућност да добију кров над главом имаће 383 породице. С обзиром да се на конкурс пријавило више од 1.800 породица јасно је да ће након објаве листе око 1.500 избјегличких породица остати без крова над главом.

– Наша је процјена, поред тих 1.500 избјегличких породица које ће остати испод црте, да има барем још 1.000 избјегличких породица у Београду које нису ријешиле стамбено питање. Дакле, у Београду треба да се са-

гради барем још 2.500 станова за избјегличке породице, да би држава у Београду испоштовала своје обећање. Слична ситуација је у Новом Саду и низу других локалних самоуправа – рекао је Линта. Он је навео чињеницу да у Србији живи више од 1.000 протјераних Срба којима Комесаријат за избјеглице и миграције не дозвољава да се пријаве на конкурс за рјешавање стамбеног питања.

– Ти људи се нису пријавили и нису добили избјегличку легитимацију 1996. године када је био попис избјеглих лица. Разлог је што је један дио људи који је дошао у Србију током 1991, 1992. године добио личну карту. Било је оних који су били у страху да се пријаве, а нажалост, добар дио њих, заокупљен породичним трагедијама није ни размишљао о пријавама за статус избјеглице. Сада тих најмање 1.000 избјегличких породица нема право да се пријави. По мом мишљењу то је дискриминација и неприхватљиво је да се сада инсистира на формално-правном стању, умјесто да се заузме став – ако је неко лице протјерано да има право да конкурише и да му држава помогне у рјешавању стамбеног питања – рекао је Линта.

ЖАЛОСНО ЈЕ ДА ИЗБЈЕГЛИЧКЕ ПОРОДИЦЕ НЕМАЈУ ПРАВО ОТКУПА СТАНОВА

Као још један примјер дискриминације Линта је навео примјер 530 избјегличких и других породица чији су станови саграђени донацијом италијанске владе у склопу СИРП програм 2008. године.

– Тај програм је предвидио да ће ти људи добити право откупа својих станова. Међутим, тадашњи министар за капиталне инвестиције Велимир Илић је са тадашњим локалним самоуправама 2006. године укинуо опцију откупа. Ради се о укупно седам локалних самоуправа, Ниш, Чачак, Краљево, Ваљево, Крагујевац, Стара Пазова и Панчево. Пуних 12 година тј. од 2008. године до данас, борим се заједно са тим породицама да се исправи та неправда и да они добију право откупа својих стамбених јединица. Надам се да ће, након разговора у кабинету председника Републике, у Скупштину ући Закон о избјеглицама и да се донесе неколико амандмана, односно да се измјенама и допунама Закона о избјеглицама исправи неколико великих неправди – рекао је Линта.

Он је као посебан проблем истакао осамдесетак избјегличких породица у граду Београду који користе станове *Дийоса* и живе у њима од почетка деведесетих плаћајући високе кирије.

– Ради се о трошним становима за које те породице дуги низ година апелују да им држава омогући да откупе те своје станове. Молио сам и премијерку Брнабић да помогне да породице добију право откупа и да им се у откупну цијену урачуна кирија коју су плаћали 25 и више година – рекао је Линта.

ОМОГУЋИТИ ДУПЛИ ПОПУСТ ПРИЛИКОМ ОТКУПА СТАНОВА

Он је истакао да је у Србији у претходном периоду изграђено неколико хиљада стамбених јединица за протјеране Србе, али да је одредбама Закона о избјеглицама одређена висока цијена откупа.

– Са мојим сарадницима ишао сам по терену, обилазио те зграде и лично се увјерио да је доста тих зграда и станова урађено јако

ДОСТУПАН СВИМ ГРАЂАНИМА

Линта је рекао да је навео проблеме 1.000 протјераних Срба који су му се обратили за помоћ у претходне двије године.

– Мој број телефона је доступан у јавности и може се наћи на сајту нашег Савеза Срба из региона. У сваком тренутку сам доступан грађанима. Заједно са мојим сарадницима покушавам да помогнем људима и настојимо да подстичемо надлежне институције да раде свој посао, да државни службеници буду професионални, одговорни, љубазни, да се јављају на телефоне.

лоше. Кровови прокишњавају, прилази зградама остали су неуређени, лоше електроинсталације, столарија најнижег квалитета. Апеловао сам на локалне самоуправе да се тим људима омогући тзв. двоструки попуст. Значи, један попуст преко Закона о избјеглицама, а други попуст од стране локалних самоуправа у висини 50%. Овај апел прихваћен је у општинама Пожега и Оџаци, јер су челни људи те двије локалне самоуправе омогућили попуст од 50%, а затим је од стране Комесаријата за избјеглице у складу са Законом о избјеглицама омогућен додатни попуст. Мислим да би требало размишљати системски, да се свим осталим протјераним Србима омогући, као највећим жртвама ратова на простору бивше Југославије, да откупе своје станове по повољним условима.

Линта се осврнуо и на социјално осигурање за ратне војне инвалиде и породице палих бораца од стране Министарства за рад, запошљавање, борацка и социјална питања и јпанске организације ЈЕН и дијелом кроз тзв. Национални инвестициони план.

– У 17 локалних самоуправа је изграђено 318 станова за ратне војне инвалиде и породице палих бораца. Те породице већ више од 20 година очекују да постану власници својих станова. Проблем је што Уредба о рјешавању стамбених потреба ратних војних инвалида и породица палих бораца то онемогућава. И у овом случају смо апеловали на Владу Србије да се измјени и допуни Уредба о рјешавању стамбених потреба ратних војних инвалида и породица палих бораца и да тих 318 породица добије право откупа тих станова под повољним условима, а ако је могуће бесплатно.

Линта је навео проблем једног дијела протјераних Срба који су добили станове који су у 12 локалних самоуправа (Београд, Пожаревац, Деспотовац, Лесковац, Земун, Инђија, Стара Пазова, Крагујевац, Рача, Рековац, Мајданпек и Неготин), али не могу да их откупе, јер нису ријешена имовинско-правна питања.

– Имамо један дио протјераних Срба који су добили станове кроз тзв. пројекат *Социјално стијановање у заштитеним условима*. Те породице немају право откупа станова. Они моле да им се омогући да такође откупе те станове. То су станови који су израђени у Жабарима (12 станова), Мало Црниће (6), Шабач (36), Лозница (30), Ниш (16), Сомбор (9), Темерин (20), Топола (8)...

ПРЕДУГО И НЕПОТРЕБНО ЧЕКАЊЕ ОД РАСПИСИВАЊА КОНКУРСА ДО УСЕЉЕЊА

Линта је затражио да се максимално убрза реализација Регионалног стамбеног програма.

– Кад се заврши конкурс чека се годину, двије дана да се објаве ранг листе, а потом градња зграда траје по неколико година. У Шапцу имамо зграду од 25 станова која се гради пет година. Слични примјери постоје и у другим локалним самоуправама.

Линта је навео да се протјерани Срби који су добили станове жале на веома високе таксе приликом склапања купопродајних уговора. – Велики број људи једва саставља крај са крајем. Мислим да би требало размислити о томе да се свим грађанима, не само протјераним Србима, изађе у сусрет ако се заиста утврди чињеница да имају минималне или никакве приходе, да не плаћају високе таксе склапања купопродајних уговора.

Линта је рекао да му се обратило десетак грађана који су на основу одлуке Комисије за стамбена питања Града Београда, новембра 2019. године добили станове на конкурс за рјешавање стамбених потреба куповином и давањем станова у закуп на локацији Камендин 2 у Земун Пољу.

– У питању су 52 породице ратних војних инвалида и породица палих бораца. Нажалост још увијек те породице не могу да се уселе у своје станове иако је прошло пуних годину дана. У међувремену, када су те породице обилазиле станове затекли су призоуре оштећења новоизграђених објеката и зараслог околиша. У многе станове је проваљено из њих се износи санитарни кухињски елементи. Електроинсталације су оштећене. Дакле, требало би да се што прије санирају оштећења у новоизграђеним зградама и да се 52 породице коначно уселе у те станове које су добили прије годину дана.

Као још један вид дискриминације Линта је навео проблем протјераних Срба везано за добијање држављанства.

– Став државе је да лица са избјегличким статусом плаћају малу таксу у висини од 1.000 динара за пријем у српско држављанство. Међутим, имамо један дио протјераних Срба који нису имали статус избјеглице или њихова дјеца која немају избјеглички статус. Они се третирају као странци и морају да плаћају таксу за пријем у српско држављанство у висини од 19.000 динара. У већини случајева ријеч је о породицама које тешко живе и требало би им омогућити да и за њих такса буде као и за остала лица са избјегличким статусом.

ЗАР СРПСКЕ БОРЦЕ ТРЕБА УСЛОВЉАВАТИ ПРИЛИКОМ ДОБИЈАЊА ДРЖАВЉАНСТВА?

Линта је као посебну врсту дискриминације навео примјер протјераних Срба против којих правосуђа у Сарајеву и Загребу воде судске поступке.

– Када та лица подносе захтјев за пријем у српско држављанство Управа за управне послове МУП-а Србије им одговори да не могу бити примљени у српско држављанство из безбједносних разлога. Управа за управне послове узима као основ чињеницу да етнички мотивисана правосуђа у Загребу и Сарајеву покрећу истраге и подижу оптужнице против протјераних Срба. Мислим да је то апсолутна дискриминација. Тим људима треба омогућити да буду примљени у српско држављанство, а онда у судском поступку, као и за све друге грађане, ће се видјети да ли је то лице учинило неко кривично дјело или није. Људи су огорчени јер су се часно борили у Војсци Републике Српске, у Војсци Републике Српске Крајине и Војсци Југославије. Сада им наша Управа одбија пријем у српско држављанство због кривичног поступка које су поднијела, понављам, етнички мотивисана правосуђа у Загребу и Сарајеву.

Линта је истакао да би Комесаријат за избјеглице и миграције требало да повећа средства за економско оснаживање протјераних Срба и да помогне да избјегличке породице покрену своје послове и живе од свог рада.

Он је такође истакао да би Комесаријат за избјеглице и миграције приликом доделе једнократне новчане помоћи, хуманитарних пакета, помоћи у лијековима, огреву и осталој хуманитарној помоћи требало да помогне и она лица која формално правно немају избјеглички статус.

Закључујући дискусију Линта је рекао да ће подржати избор Бранкице Јанковић за мјесто повјереника за заштиту равноправности.

– Апелујем на Вас да помогнете, у оквиру својих надлежности, да сва ова питања и проблеми о којима сам говорио дођу на дневни ред и да у вашу подршку заједнички подстичемо надлежне државне органе да се ови проблеми рјешавају. Надам се да ће премијерка Брнабић која је добила моје писмо 13. новембра максимално учинити са своје стране да ова питања дођу на дневни ред и да се почну озбиљно и квалитетно рјешавати.

ТОКОМ БИТКЕ ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ ГРАДА НА ДУНАВУ, СРБИЈА ЈЕ ОСТАЛА БЕЗ ЈЕДНОГ ОД НАЈНАДАРЕНИЈИХ ОФИЦИРА

Будући генерал пао у Вуковару

Прије 29 година Југословенска народна армија ослободила је Вуковар, спријечивши тако вишемјесечно иживљавање правожних хрватских формација над српским становништвом и војницима окружених у касарни *Петрова Ђора*. Током битке смртно је страдао огроман број младих активних војника, али и резервиста и територијалаца. Чињенично, за слободу Вуковара пало је тачно 1.217 војника, од којих су огромна већина били Срби. Историја памти, да је један од хероја ослобођења Вуковара био и потпоручник Борко Никитовић, који је смртно страдао мјесец дана прије ослобођења града, 16. октобра 1991.

НАЈБОЉИ ПИТОМАЦ У КЛАСИ

Овај текст посвећен је овом младом официру ЈНА, Србину којем су на Војној академији сви професори прорицали успјешну генералску каријеру. А, како и не би, јер је био најбољи студент, питомац који је у свом индексу имао све десетке. Дали је овог младића требало сачувати, односно размишљати о његовој будућности будућег високог официра питање је за тадашње комунистичке генерале.

Борко Никитовић рођен је 9. јула 1968. године у Пожеги. Основну школу завршио је у свом родном граду и још тада одредио смјернице својих будућих школских успјеха постигавши просјечну оцјену 5,00 и поневши звање најбољег ученика своје општине. Био је и добитник Октобарске награде. По завршетку осмолетке уписује Војну гимназију у Београду и завршава је четири године касније, наравно, са просјечном оцјеном 5,00. Тим поводом је добио и поклон начелника генералштаба –ручни сат.

Послије гимназије уписује Војну академију у Београду, смјер Копнене војске и завршава је ратне 1991. године као први у рангу, са просјечном оцјеном 10,00. Тада га председник Југославије награђује пиштољем, а начелник генералштаба ручним часовником. Као најбољи млади официр добија још једно признање, оли-

ВОЛЕО ОТАЦБИНУ ВИШЕ ОД СВЕГА

Мајка Борка Никитовића, Зорка, једном приликом је открила, како је њен син доживљавао своју земљу:
- Неко је рекао волим сестру, мајку, оца... Једини мој син се изјаснио да највише воли отацбину.

чено у првом радном мјесту и то у увијек елитној Гардијској бригади.

Борко Никитовић своју жељу за усавршавањем употпуњује уписивањем Економског факултета Универзитета у Београду. Очекивани исход ових студија нажалост није услиједио кривицом судбине, оличене у наступајућим ратним догађајима. Славонско ратиште било је мјесто на ком је одржао отацбину положену заклетву и положио оно највредније – свој живот. Символична награда ни овога пута га није заобишла, указом председника Југославије бива постхумно одликован Орденом за храброст.

Одмах по завршетку Академије, Борко Никитовић као официр Гардијске бригаде бива распоређен на ратне положаје у Славонији, и то у околини Вуковара, града којег су за-

посјели припадници паравојних хрватских формација.

МЕРЧЕП И ЗАДРО „БОГОВИ ЖИВОТА И СМРТИ“

Вуковар је практично до 3. маја 1991. године био талац двојице људи Томислава Мерчепа и Блага Задра, људи скромног образовања, који су били под директном командом тадашње ХДЗ и Фрање Туђмана. Оно су били „богови живота и смрти“ у граду.

Декретом из Загреба бива смијењен легално на изборима изабрани градоначелник Вуковара Славко Докмановић, а на његово мјесто постављен повјереник Марин Видић звани Били.

Отада настаје пакао у граду на Вуки и Дунаву. Први који облаче униформе паравојних хрватских формација Збора народне гарде бивају бивши робијаш и пробисвјети попут Мартина Дошена и Дамира Кнежевића. Те јединице ноћу упадају у куће виђенијих Срба, бацају бомбе или их убијају. Једна од првих жртава био је Јован Јаковљевић, пословља у трговини *Сторпи*.

Када су видјели да нема реакције, толико су се окуражили да су заробљавали људе током бијела дана, одводили их у приватне затворе,

иживљавали се над њима, а онда их под велом ноћи убијали и бацали у Дунав, да их као и 1941. током НДХ „ријека носи да Београд, у мајку Србију“, како су подругљиво говорили.

Тако је убијен Младен Мркић директор предузећа *Вушк*, а његово тијело никада није нађено. У исто вријеме, Хрвати искључују струју и воду војницима ЈНА у касарни *Петрова Ђора*, држе је у окружењу, тражећи од официра да се предају и оставе им све наоружање. У цијелом том хаосу, убијања невиних људи, малтретирања и иживљавања морала је да реагује ЈНА. И тада креће битка за ослобађање Вуковара, која је трајала од 25. августа до 18. новембра 1991.

ПУЦАЊ ИЗ СНАЈПЕРА

Командант Гардијске бригаде током ратних операција у Вуковару, тада мајор Веселин Шљиванчанин описао је како је погинуо Борко Никитовић.

– Борко Никитовић баш је те 1991. године завршио Војну академију и постао потпоручник. Његов живот тек је почињао. Ишао је са својим водом да заузме положај код касарне ЈНА у Вуковару. Пао је покошен од снајпера, из засједе. Капетан Саша Милановић, десетар Поповић и још један војник изашли су да помогну. Изрешетани су оног тренутка кад су младог Борка узели у руке. Хрватски паравојници све су их поубијали док су носили мртвог друга. Били су то најтежи тренуци у Вуковару.

Веселин Шљиванчанин објаснио је потом која је била мисија младих војника ЈНА у Вуковару.

– Нисмо вјеровали да ће нас тако убијати. Били смо убијеђени да ниједан добар човјек неће кренути да пуца на младе голобраде војнике који су тада имали 18, 19, 20 година. Били су дјеца. Нису ни они вјеровали да ће њихов народ

пуцати у њих. Тим прије што нисмо дошли у Вуковар да убијамо. Мене и ЈНА у Вуковар је послао државни врх СФРЈ са задатком да разоружам паравојне формације и деблокирам касарну. Хрватска није тада била призната и једина регуларна војска била је ЈНА. Дакле, у Вуковару није почео рат Срба и Хрвата, већ сукоб с паравојском ХДЗ – био је јасан Шљиванчанин.

ПЕТАР КАРАНОВИЋ

1217

војника је погинуло за слободу Вуковара. Огромна већина били су Срби. Битка је трајала од 25. августа до 18. новембра 1991.

ПОЖЕГА ДОБИЛА УЛИЦУ ПО ХЕРОЈУ

Једна од градских улица у Пожеги од 16. октобра 2015. године носи име потпоручника Борка Никитовића (1968–1991) који је, жртвујући себе да би спасао своје војнике, погинуо у Вуковару. Тадашњи начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић положио је вијенац испред спомен-обилежја на школи у селу Узићи, гдје је покојни Никитовић завршио прва четири разреда основне школе. Иницијативу за добијање улице дала је Гарда српске војске, јединице у којој је Борко служио и часно погинуо за отацбину.

ФОНД И ДАЉЕ ЖИВИ

У циљу очувања успомене на храброг потпоручника, 1993. године на приједлог блаженопочившег патријарха СПЦ Павла основан је добротворни фонд. Оснивачи фонда су Српска православна црква, Војска Југославије и Универзитет у Београду. Фонд се финансира средствима оснивача и других донатора међу којима се истиче Боркова мајка Зорка, пјесникиња која приход својих књига улаже у фонд. Фондом управља Управни одбор састављен од представника оснивача. Циљ фонда је награђивање ученика и студената школа кроз које је Борка животни пут провео, али и неких других. Тако, награде фонда припадају најбољим ученицима ОШ *Петар Лековић* у Пожеги и Војне гимназије, и најбољим студентима Војне академије, Београдског универзитета и Богословског факултета. Фонд поред тога у складу са својим могућностима стипендира и дјецу чији су родитељи погинули у рату. Такође, фонд пружа једнократну помоћ породицама палих бораца, једнократну помоћ болеснима без материјалних средстава и финансира научне радове из домена националне историје.

СЈЕЋАЊЕ НА УБИЈЕНУ СРПСКУ ДЈЕЦУ И ЦИВИЛЕ У ВУКОВАРУ

16. новембра навршило се двадесет девет година од стравичног злочина над српским цивилима у Вуковару. У једном дану је масакрирано 24 цивила, од чега девет жена и четворо дјеце.

Према подацима Документационог центра *Веритас*, на подручју Вуковара је за вријеме рата убијено најмање 135 цивила српске националности.

Само у периоду од 1. до 18. новембра 1991. хрватска војска је масакрирала 52 српска цивила. Најмасовнији злочин догодио се 16. новембра 1991.

Тог дана припадници Збора народне гарде на свиреп начин су упали у породичну кућу у Улици Николе Демоче 72 и масакрирали цијелу породицу Чечавца: оца Мирослава (25), мајку Слађану (20) и сина Горана који је имао само годину дана. Са њима у кући су убијене и њихове комшије које су се код њих привремено сакриле. То су Ана Новаковић (41), Илинка Милошевић (32) и њен десетогодишњи син Бранимир Милошевић. Сви су убијени ватреним оружјем. У истој улици само двије куће поред, хрватски војници су масакрирали четворочлану породицу Павловић и још четири цивила српске националности који су се овдје затекли. Убијени су Нада Павловић (36), њен син Зоран (17), ћерка Зорица (15) и Надина мајка Михољка (66). Заједно са њима страдали су Радослав Павић (1966), Савка Павић (1929), Милан Сredoјевић (1954), Теодор Тошковић (1950), Велимир Трајковић (1930) и Милан Траваш (1944).

Крвави пир хрватских војника преживјела је само Милена Трајковић која је том приликом рањена.

Током хрватске агресије на Вуковар, убијена је и Хрватица Ана Лукић Маљевац, која је била удата за Србина. Због опасности која је вребала, њен супруг и синови су нешто раније избјегли у Србију док је она остала у Вуковару да чува кућу. Хрватски војници су јој неколико пута упадали у кућу, вријеђали је и пријетили јој. Једног дана, пијани хрватски војници из Ђакова су опљачкали сву уштеђевину и драгоцености породице Лукић, а Ану су силовали. Хрватски војници су је стријељали заједно са Видом Јаковљевић на жељезничкој станици. Тог дана у Вуковару су убијени и Милена и Ратко Инић. За ове злочине до данас нико није процесуиран, а хрватске власти у Вуковару годинама одбијају да подигну споменик српским жртвама у Вуковару.

ГОДИШЊИЦА СТРАДАЊА СРБА У ЗАПАДНОЈ СЛАВОНИЈИ

ДИЦ *Веритас* подсетио је да су од 12. до 18. новембра 1991. године припадници хрватске војне полиције у селима Кип (Дарувар), под сумњом да скривају оружје војног поријекла, и Клиса (Пакрац), ради „измјештања“ становништва, похапсили 24 српска цивила, одвели у Марино село и затворили у подруму импровизованог затвора *Рибарска колиба* гдје су их психички и физички малтретирани. Само шесторица су преживјели мучење, док су осамнаесторица ликвидирани. За ликвидацију цивила Жупанијски суд у Осijekу је у јуну 2011. године од шесторице оптужених припадника војне полиције ЗНГ осудио двојицу (Томицу Полето на 15 година и Жељка Тутућа на 12 година затвора), док је тројицу, у недостатку доказа, ослободио оптужбе, а против једног је оптужбу одбио због застареле кривичног гоњења. Додаје се да је пресуда потврђена од стране Врховног суда РХ у децембру исте године. У периоду од 8. октобра 1991. до 29. марта 1992. у логорима *Рибарска колиба* у Марино Селу и *Стара циглана* у Пакрачкој Пољани, које је основала јединица за посебне намијене МУП-а РХ под командом Томислава Мерчепа ликвидирано је више од 100 жртава, углавном цивила српске националности.

29 ГОДИНА ОД БРУТАЛНОГ ЗЛОЧИНА ПРИПАДНИКА НАД ПОРОДИЦОМ ЗЕЦ У ЗАГРЕБАЧКОМ НАСЕЉУ ТРЕШЊЕВКА

УБИЛИ СТЕ МИ ТАТУ, НЕМОЈТЕ И МАМУ

» Убиство породице Зеца био је најмрачнији злочин Мерчепове јединице, а за то нико није одговарао

Тог 7. децембра 1991. године падало је нешто између снијега и кише. Четири припадника специјалне јединице МУП-а Сениша Римаца (18), Муниб Суљић (32), Игор Микола (20), Небојша Ходак (25) и једна девојка Сузана Живановић, сви под заповједништвом Томислава Мерчепеа пред поноћ појавили су се на вратима познатог загребачког месара Михајла Зеца (38) у Улици Пољаничка број 22, на загребачкој Трешњевци.

МИХАЈЛО ЗЕЦ ПОМАГАО УБИЦАМА

Познавали су га многи у Загребу. Лично су га познавали и неки од оних, који су му се појавили на вратима. Чак је једном од њих месар раније повремено посуђивао новаца. Осим Михајла, у кући је била и његова супруга Марија (36), деца Александра (12), Душан (10) и Гордана (7). Деца су у то вријеме спавала.

Михајло и Марија су били на спрату у соби дневног боравка. Полицијаци су рекли да ће претражити стан и одузети му оружје које поседује, будући да су знали да је он страствени ловац. Разумије се, нису имали ниједан ваљан документ потребан за улаз у кућу, ни дозволу за претрес стана. Без одобрења власника почели су да отварају фиоке, претурали их, отварају су и ормаре, извадили постељину. Све вриједно, као што су зло и новац су узели.

Након 10–15 минута кренули су напоље, а Михајло је пошао за њима низ степенице пратећи их. Они су ушли у комби. Пришао је комбију, објашњавао се са њима и тражио да му врате оно што су узели. Један од њих, наводно је ријеч о Сениши Римацу, у њега је испалио неколико метака.

Михајло је пао и остао на мјесту мртав. Послије пуцња, покушали су да се удаље што прије са мјеста догађаја. Док се возач комбијем окретао на уском простору оштетио је један паркирани аутомобил. Неки од комшија чули су пуцњаву у ноћи и провирили кроз прозор. Видјели су комби сиве боје како одлази.

ЖЕНА И ЋЕРКА ЗАВРШИЛЕ У КОМБИЈУ

Кад је чула пуцњаву на улици, Михајлова супруга изашла је да види шта се догађа, а за њом је истрчала и ћерка Александра. Затекла је комби који је још био пред њиховом кућом. Петорка у униформама покупила је и њих двије, убачила их у возило и удаљила се.

Душан и Гордана спавали су у својој соби и нису ни знали каква се драма одвијала у кући и испред ње. У једном интервјуу Душан је испричао да му је комшија покорио очи како не би видио тјело мртвог оца како лежи у дворишту.

Иако је била ноћ, на мјесто догађаја изашла је велика полицијска екипа. Између осталог, прикупили су трагове који су остали испред куће након судара комбија и паркираног аута. Тако су утврдили да су осумњачени користили полицијско возило. Нико није могао да им каже гдје су Марија и Александра.

Наредног дана, 8. децем-

» ВРИЈЕМЕ СРЕЂЕ: Марија, Михајло, Душан, Гордана и Александра Зеца

бра, у Заводу за Судску медицину и криминалистику обављена је обдукција Михајла Зеца. Узрок смрти биле су прострелне ране главе и грудног коша. Могло се закључити да је у њега испалиено и неколико метака док је лежао.

ДОГАЂАЈ О КОМЕ СЕ ЋУТАЛО

Није се много причало о догађају, шапутало се само међу полицајцима у Ђорђићевој. Након неколико дана у Ђорђићеву су приведени Муниб Суљић, Игор Микола, Небојша Ходак, Сениша Римац и Сузана Живановић. И даље се није знало гдје су Марија и Александра.

14. децембра 1991. године у пријеподневним сатима, након што су признали да су они заиста били у кући Михајла Зеца и убили га, признали су да су убили и Марију и Александру. Требало је урадити увиђај на Сљемену, на мјесту њихове ликвидације.

Кад је екипа за увиђаје до-

шла до дрвеног објекта излеташта, тамо је већ била осумњачена петорка. Чували су их полицијски специјалци.

УБИЛИ ИХ НА СМЕТЛИШТУ

Убице су показале мјесто на којем су убили мајку и дијете. Док су објашњавали како су починили монструозни злочин, полицајци су признање снимали камером. Мјесто убиства је у ствари било сметлиште које је мало у бријегу и удаљено је неких двадесет метара од самог излеташта. Убрзо су пронашли Маријину љубичасту кућну халину. На себи је имала и љубичасту тренерку. Даљим откопавањем појавио се други леш, дјевојчица у тамноплавој тренерци.

Руке и уста биле су им везане. Ноге мртве дјевојчице биле су готово потпуно опружене, а десна потколеница ослоњена на главу мајке. На тој, десној ноzi, била је папуча, на лијевој је није било. Код десног кољена мајке пронашли су неколико чаура ис-

ПРЕМИНУО РАТНИ ЗЛОЧИНАЦ МЕРЧЕП

Хрватски ратни злочинац Томислав Мерчеп преминуо је у 69. години.

У мају 2016. осуђен је на пет и по година затвора јер као заповједник јединице познате као „мерчеповци“ није спријечио злочине над српским цивилима, а Врховни суд му је у фебруару 2017. казну повисио на седам година. По оптужници, припадници те јединице на подручју Пакрачке пољане, Загреба и Кутине незаконито су ухапсили 52 особе, од којих су 43 убили, три се воде као нестале, а шест је преживјело мучење и злостављање. Хрватски медији су о њему писали као о господару живота и смрти од Вуковара преко Загребачког велесјама, гдје је имао готово приватни логор, до Пакрачке пољане. Међутим, како су открили локални медији, Мерчеп је неколико година заредом проводио по мјесец и по дана у бањи на лијечењу, што му се рачунало у издржавање затворске казне. Повлашћен третман и одмор у бањи Мерчепу су омогућени уз асистенцију Министарства бранитеља, које је посредовало у уговарању термина бањског лијечења.

паљених пројектила. Петорка је признала да су оружје сакрили на таван зграде излеташта гдје су га истражитељи и пронашли.

Тијела мајке и ћерке превезли су у Завод за судску медицину и криминалистику на Шалати. Мајка је имала шест рана од метака. Само на глави имала је три простијелне ране.

Осим што су Александри биле везане руке, имала је повез и на очима. Убица јој је у главу испалио неколико метака, на десном образу имала је двије ране и још три изнад десног уха.

ЋЕРКА НИЈЕ СЛУТИЛА ДА ЋЕ БИТИ УБИЈЕНА

И полицајци који су водили истрагу најезили су се док су слушали како један од убица препричава Александрине ријечи: „Убили сте ми тату, немојте ми убити и маму“. Дјевојчица није ни помишљала да је и њој смрт близу.

Током истраге, петорка је тврдила да је Михајла убио

Сениша Римац, а да је мајку и ћерку убио Муниб Суљић.

За убиства није одговарао нико. Због процедуралних грешака њихово признање поновљено код истражног судије није могло да се користи у судском поступку. Муниб Суљић, Игор Микола и Сениша Римац осуђени су 2005. године, али због убиства непознатог мушкарца. Најдужу казну од 10 година добио је Суљић који је први запуцао.

Римац је осуђен на осам година док је Микола као помагач осуђен на пет година затвора.

Једина „правда“ коју су Душан и Гордана Зеца добили је исплата једнократне новчане помоћи у износу од 1,5 милиона куна 2004. године. Душан Зеца данас живи у Бањалуци и ради у агенцији за некретнине.

Преко пријатеља је поручио да га медији стално подсјећају на неке ствари које годинама покушава да заборави и да му је преболно да се свега присјећа. **РСК/АГ**

ДА БИ ДОБИЛИ СТАТУС СРПСКЕ ЦИВИЛНЕ ЖРТВЕ МОРАЋЕ ДА ДОКАЗУЈУ ДА ОНИ, КАО И ЧЛАНОВИ ЊИХОВИХ ПОРОДИЦА, НИСУ БИЛИ САРАДНИЦИ „НЕПРИЈАТЕЉА“

Шта за Србе у Хрватској значи најављени Закон о цивилним жртвама рата

Дубоко у трећој деценији од завршетка рата Хрватска ће напokon добити закон који дефинише права цивилних жртава. Јавна расправа о овом правном акту пуног назива Закон о цивилним страдалницима из Домовинског рата завршена је 15. новембра, а до краја године би требало да уђе и у саборску процедуру и изгласавање.

Непризнате цивилне жртве или чланови најуже породице жртава своје су статусе покушавале доказати на суду којег су најчешће губиле. На то подсјећа и саборска заступница СДСС-а и правница Драгана Јецков.

– Цивилне жртве рата до сада су своја права покушавале остварити и тужбеним захтјевима на основу Закона о одговорности РХ за штету узроковану од стране припадника хрватских оружаних и редарствених снага за вријеме Домовинског рата и Закона о одговорности за штету насталу услјед терористичких аката. Опште познато је да су цивилне жртве губиле спорове, уз образложење да је у питању ратна штета за коју Хрватска није одговорна. Поред таквог образложења и неправедних пресуда, странке су још биле у обавези плаћати рачуне за енормне судске трошкове. Након страдавања и губитака најмилијих, чини се као да су још једном кажњене што је неправедно и недопустиво – истиче Јецков.

Овакав закон у дијелу хрватског друштва изазива фаму јер одређена права по њему

» Убијени Срби у Вуковару: Ана Лукић, Жељко Паић, Љубан Вучинић, Даринка Грујић, Јован Јаковљевић и Младен Мркић само су неке од цивилних жртава чије породице траже одговоре

морају остварити и цивилне жртве српске националности страдале на подручју Републике Хрватске, а код тих, најчешће бранитељских група које су своја права у потпуности оствариле, то изазива велико негодовање уз стандардне оптужбе према власти како се ради о „изједначавању агресора и жртве“.

Поједини београдски медији помпезно су најавили да ће на основу овог Закона почетком следеће године 10.000 цивила српске националности добити одштету због страдања у Хрватској. Уз упитност толиког броја српских цивилних жртава тренутно је упитно и

остваривање њиховог статуса с обзиром на то да је законодавац у приједлогу поставио и ограничења. Једно од њих се односи на члан који предвиђа околности у којима неко не може остварити права, а односи се на оне који су у периоду од 17. августа 1990. до 30. јуна 1996. године учествовали у рату као „припадници, помагачи или сарадници непријатељске војске и паравојних формација“.

Ова формулација је превише уопштена и оставља простор за селективан и необјективан приступ онима који ће одлучивати о признавању статуса, сматра Драгана Јецков и додаје да ће се тренутна ситуација за српске цивилне жртве рата промијенити само извјесно, а проблематичан ће бити и начин доказивања статуса.

– Приједлог Закона јасно одређује статус цивилног страдалника рата као „особу која је страдала од непријатељске војске, као и од других околности везаних уз Домовински рат“. При томе, јасно је у Закону одређено ко је непријатељска војска, међутим те „друге околности“ врло су широк појам, као што је широк појам и сарадник, помагач непријатељских војних и паравојних формација. Осим тога, посебно проблематичним сматрам да се као доказно средство не предвиђа свједочење. Управни поступак доказивања не подразумева само један облик доказа, оног папирнатог (потврде, увјерења, налази и сл.), већ се требају уважи-

ти свједоци те њихове изјаве треба користити као валидно доказно средство, уз обављање увиђаја, прибављање исправа, налаза и мишљења вјештака. Уз наведено, спорно је и питање медицинског вјештачења. Иако се медицинским вјештачењем може утврдити узрок инвалидитета и болести, као и вријеме њеног настанка, није јасно ко ће издати потврду о страдавању цивила на подручју које је у то вријеме било изван РХ. Због тога је важно да се доказивање омогући свим прикладним средствима, односно да се у ту сврху могу саслушати свједоци. Зато је један од кључних недостатака овог законског приједлога управо онемогућавање доказивања свим доказним средствима особама које су у рату изгубиле своје ближње, настрадалима и онима који су остали без имовине – наводи Драгана Јецков и додаје да ће се клуб СДСС-а кроз саборску процедуру борити да се промијене кључни недостаци према којима ће цивилне жртве, а посебно оне српске, у будућности теже добијати тај статус.

Што се српских цивилних жртава тиче, бар према овом приједлогу Закона, чини се да ће најтежи дио посла у управном поступку бити доказивање да нису били, како стоји у тексту Закона, „припадници, помагачи или сарадници непријатељских постројби који су судјеловали у агресiji на РХ“ те да то нису били ни чланови њихових породица.

НИКОЛА МИЛОЈЕВИЋ / СРБИ.ХР

ПОЛИТИЧКИ ТЕРОР НИ ДАНАС НЕ ДОЗВОЉАВА ДА СЕ ПОМИЊУ ЗЛОЧИНИ НАД СРБИМА У ПОДРИЊУ

Геноцид над чињеницама или случај Сребренице

ПИШЕ: МИРОСЛАВ
ИВАНИШЕВИЋ

СУДБИНА ИВАНКЕ МИРКОВИЋ

Иванку Мирковић су заклали у Сребреници муслимански војници 11. јула 1995. године. Била је стара 80 година и била је последња Српкиња која је остала у Сребреници. Заклану покојницу су наредног дана снимили аутор М. Иванишевић и његов син Бошко Иванишевић. Нажалост, снимак (објављен на сајту www.ssr.org.rs) је лош јер нису посједовали квалитетну опрему.

Питање је до када ће се на фалсификованим подацима о Сребреници подгријавати мржња према српском народу. Почетком јула ове 2020. године навршило се четврт вијека од кад су протјерани и избјегли Срби коначно успјели да се – након трогодишњег изгнанства из завичаја – оружјем као што су и истјерани, врате у своја села и у Сребреницу.

О том српском подухвату говори се као о невиђеном прекршају међународних норми и обичаја рата, а уз то и као о највећем злочину, који су, уз Сарајево, починили Срби у последњем рату на подручју БиХ. Српска војска се окривљује за геноцид и масакр муслиманских цивила, за „мега-злочин“, или највећи злочин послје Другог свјетског рата. То је, по онима који оптужују Србе, био незапамћен покољ недужних цивила у европским просторима крајем двадесетог вијека... Такво тумачење овог догађаја се увелико одомаћило. Наметнути култ Сребренице као да стално бди над нашим савјешћу.

НА ПЕТРОВДАН 1995. ГОДИНЕ У СРЕБРЕНИЦИ НИЈЕ БИЛО СРБА

У Сребреницу сам – као гост братуначке бригаде – ушао док су још трајале борбе по брдима и околини – у релативно несигурној ситуацији – заједно са ослободилачима и сином Бошком у аутомобилу београдских регистарских таблица БГ 859–237 у рану зору на Петровдан 1995.

Али, у Сребреници није било Срба. Све Србе који 1992. нису напустили град, претежно непокретне, старе и болесне особе и њихове рођаке који су остали да их његују и лијече, муслимани су поубијали. Старицу Иву Мирковић, жену од преко осамдесет година, нашао сам заклану на улазу у једну од вишеспратница у бли-

зни полицијске станице. Логори и затвори су били празни. Поубијани су и српски ратни заробљеници. Поубијани су и сви логорашци, људи похватани при освајању појединих српских села. Православна црква је без крова и претворена у клозет.

Општа слика је остављала тежак, поражавајући утисак на српске борце који су се коначно вратили својим кућама.

Међутим, политички терор над тим чињеницама и данас траје и не дозвољава да покољ Срба у Сребреници добије своје мјесто у историји БиХ, а посебно не Европе послје Другог свјетског рата. То је највећа срамота Европе која је захваљујући политици својих водећих земаља највише допринијела том стравичном злочину и његовом вишедеценијском прикривању.

ОСВЕТЕ НИЈЕ БИЛО

Треба обавијестити јавност да су борци Дринског корпуса Војске Републике Српске (ВРС), претежно из тог дијела Подриња, у походу до Сребренице јула 1995. у акцији *Криваја 95* прошли и притом извршили претрес четрдесет три муслиманска села у тзв. заштићеној зони са десетинама хиљада од страха премрлих и успаничених мјештана, углавном дјеце, жена, болесних и старих муслимана. Нико од тих цивила није из освете, а још мање зато што је муслиман, убијен. Срби се нису светили. Ниједна кућа у Сребреници није запаљена зато што је муслиманска. А многи од српских војника имали су за освету много разлога и повода. Чињеница да није било масовне

освете и покоља муслиманског цивилног становништва ни у Сребреници ни у селима изазвала је невјерицу и забуну не само у Сарајеву, већ изгледа још више у Вашингтону и у штабовима НАТО пакта. Вијест да муслимани у Сребреници јула 1995. године нису имали цивилних жртава било је изгледа највеће изненађење рата не само у Босни и Херцеговини. У чуду су се нашли и сви они који су се већ припремили да „казне Србе у БиХ за злочине над недужним муслиманским цивилима у Сребреници“. Припремљено је и подизање тужби у Хашком трибуналу против виђенијих предводника Републике Српске.

Велика је срећа за нас, и још већа за муслимане, јер су остали у животу, што нико ни у Вашингтону ни у Сарајеву није предвидио такав развој догађаја. Иначе би масакрирали своје цивиле по селима и тада би ТВ екрани и странице дневних листова у свијету били пуни масакриране муслиманске дјеце, жена, стараца. У том случају не би постојала ни теоретска могућност да се ослободимо такве оптужбе и те срамоте. На срећу њима је било несхватљиво да српски војници, којима су убијени најрођенији и све уништено, сада, кад им се пружила прилика да се освете, неће да се свете. Такво понашање је било ријеткост у свим претходним грађанским и вјерским ратовима. А догодило се, у Сребреници, када су Срби ослободили тај град. Није спаљена ни кућа Насера Орића, команданта муслиманских убица, у Горњим Поточарима. Са српске стране изостала је и вјерска осветољубивост.

КУЛТ ЛАЖИ

Несумњив стратешки, војни и морални пораз који су доживјели муслимани и њихови заштитници из НАТО савеза настојали су да надокнаде већ припремљеном хистеричном медијском хајком о стравичним српским злочинима и геноциду. Хајка о геноциду траје већ више од двије деценије. Створен је култ лажи. Игноришу се све неспорне чињенице и бројна свједочења, чак неријетко и самих муслимана. Сплетом срећних околности на мјесту Високог комесара за људска права

УН није се тада затекао неко из држава НАТО савеза већ Хенри Виланд,

перуански дипломата. То је Србе спасило, бар у том тренутку, лажних оптужби да су починили убиства и покоље муслиманских цивила. Он је, са великим тимом својих истражитеља, 27. јула 1995. год, након двије седмице упорног саслушавања муслиманских цивила, новинару лондонског *Дејли Телеграфа* изјавио и он објавио: „Након пет дана интервјуисања, главни истражитељ Уједињених нација по питању наводних кршења људских права за вријеме пада Сребренице није нашао ниједно свједочење о злочинима из прве руке.“ Ту се налазило преко 20.000 избјеглица из Сребренице. Такав однос према цивилима била је велика српска морална пobjеда и тежак ударац онима који су планирали и прижељкивали српску освету и покоље.

СВЈЕДОЧАНСТВА ХОЛАНДСКИХ ВОЈНИКА

О коректном понашању српске војске у сребреничкој операцији *Криваја 95* остале су многе изјаве странаца и, што је најважније, непосредних учесника и аутентичних свједока. Ја ћу, као доказ, навести само неколико свједочења.

Јан Вилем и Норберт Бот: „Босански Срби имали су врло добро контролисану и дисциплиновану војску. Њихове операције – а Сребреница је најбољи примјер – биле су опрезне и методичне.“

Војник Марко ван Хес, из холандског батаљона УН-ПРОФОР-а био је опширнији: „Федерација БиХ је изгубила спор у тужби против Холандије због наводних пропуста холандског батаљона. Они су нас тужили, а док смо ми боравили на пунктовима око Сребренице и у њој, нико од муслимана није страдао.“ По њему 450 холандских војника требало је да брани добро опремљену комплетну 28. дивизију Армије БиХ која је бројала око 10.000 бојовника. „Што се сами нису бранили? Увијек сам се питао зашто сви штите муслимане, а нико Србе. Наши пунктови су били и у спаљеним српским селима, Залазју, на примјер. Могли смо да уочимо каква су звјерства муслимани чинили над Србима. Наш батаљон су чинили младићи од 19 до 20 година, неспремни за било какве окршаје. Тешко нам је пало да нас туже они којима смо помагали скоро двије године. Они који су нам крали храну и гориво, псовали нас, вријеђали... Па, нисмо ми криви што су они изгубили битку. Наш задатак је био да их бранимо од Срба, а они су нас нападали. Убили су једног нашег војника, а неколико ранили!“

Арнолд Блом: „Када смо патролирали у енклави, муслимани су провоцирали српску ватру. Они су пуцали преко нас и тиме хтјели

да постигну да Срби погоде неког од нас како би спољни свијет опет на њих свалио кривицу.“

Агент ЦИА Роберт Баера: „Од 1992. био сам опет у Босни и тада је требало да војно обучавамо босанско-муслиманску страну... Што се тиче Сребренице, то је врло претјерана прича и велики број људи бива нажалост манипулисан... Сребреница је једноставно политички маркетинг... Мој тадашњи шеф, који је иначе прије тога био сенатор САД, најављивао је више пута да се у Босни спрема велика превара. Мјесец дана прије наводног геноцида у Сребреници рекао ми је, да ће овај град ускоро бити у фокусу медија из читавог свијета и дао нам инструкције, да почнемо да позивамо и окупљамо медије. Кад сам питао зашто, одговорио је: „То ће ионако ускоро и сам видјети.“

То су изјављивали странци који су знали за случај Сребренице. А шта су рекли наши сународници. Они су, збуњени и уплашени, демантовали све што су странци рекли позитивно о понашању Срба у сребреничкој операцији јула 1995.

ОПТУЖБЕ ПРОТИВ СОПСТВЕНОГ НАРОДА

- *Ја знам савршено добро шта је било, био је геноцид у Сребреници. То је пресудио суд у Хагу и то је неспорна правна чињеница.*
- *Караџић и људи око њега су учинили злочине и проузроковали страдање свих народа овдје, апсолутно треба да одговарају пред Судом и не треба да буду национални или неки епски хероји које треба да слави било ко.*
- *Ја клечим и тражим помиловање за Србију због злочина који је извршен у Сребреници. Извињавам се за злочине које је у име наше државе и нашег народа починио било који појединац из нашег народа. Извињавам се и тражим опроштај за сваки гријех који је учинио припадник српског народа у једном времену у којем је заборавио на људске особине, на оно што нас одваја од животиња.*

То су изјаве српских предсједника. А за њима у оптуживању властитог народа нису хтјели да заостану ни неки интелектуалци. Чедомир Антић и Ненад Кеџмановић у књизи *Историја Републике Српске* – издање Српске књижевне задруге, Београд 2015 – дали су своје виђење Сребренице.

„...Заробљени, углавном мушкарци, војници и цивили који су затечени у Сребреници, систематски су поубијани током наредних дана. Био је то највећи масовни злочин читавог рата. У њему је убијено више од седам одсто укупних жртава рата. (Стравично, аутори су израчунали чак и проценат!)“

НИКО НИЈЕ ОДГОВОРАН ЗА СРПСКЕ ЖРТВЕ

Такво понашање је у великој мјери допринијело стварању култа лажи који још доминира и у домаћој и у међународној јавности. Нико од српских политичара није имао храбрости да уместо цвијећа и извињавања обавијести свјетску јавност да су у Сребреници муслимани за вријеме своје владавине поубијали све Србе. Још више су се плашили да позову на одговорност муслимане за тај злочин. Поред цивила у Сребреници стријељани су и сви српски ратни заробљеници. Ако муслимани за то нису одговорни, нису одговорни ни Срби за њихове заробљенике. Зашто је заташкан покољ Срба и стваран лажни мит о страдању муслимана у Сребреници.

Вјероватно су се иза тога крили политички разлози. Могуће је претпоставити да су гласови муслиманских посланика у Скупштини РС били су потребни свакој влади да би опстала. Све у Сребреници је услијед таквог понашања уплашених и сервилних српских представника, који су са цвијећем и скрушено долазили у Сребреницу и Поточаре, изврнуто и постављено наглавачке. Зато се муслимански злочинци нису ни кајали, ни извињавали, ни тражили опроштај, нити су доносили цвијеће на гробове Срба које су поубијали. Они стварају велики култ власти жртве. Лажни култ заснован на лажним темељима и фалсификатима.

ЗАШТО СЕ ПРЕЋУКУЈЕ ДА ЈЕ УБИЈЕНО 3.267 СРБА

Ништа није спријечавало српске предсједнике влада или државе, Републике Српске или Србије, које Хаг није прогонио да изнесу у јавност да је у Сребреници убијено 3.267 лица српске националности? Можда ипак Хаг и страх да и њима не покажу пут у том правцу.

Значајан је и изузетак да до случаја Сребренице у српској прошлости није било примјера, чак ни у доба ратних окупација, да представник српске државе приликом посјете другој држави доноси цвијеће на гробље убицама свог народа.

О АУТОРУ

Миливоје Бата Иванишевић је рођен у Грачаници испод планине Озрен. Родитељи су му били партизани, а отац му је погинуо за вријеме Другог свјетског рата. Након Другог свјетског рата долази са мајком у Београд гдје се и школовао. У Београду је завршио студије српске и свјетске књижевности. Био је главни уредник часописа УНЕСКА за српско подручје, затим управник Дома омладине, те један од оснивача Завода за проучавање културног развоја. Од почетка распада Југославије 1991. године се бави прикупљањем и документовањем грађе о злочинима над Србима, а 1992. године оснива *Центар за истраживање злочина над српским народом*. Постаје члан Сената Републике Српске 1996. године. До сада је објављено десетак његових радова на тему злочина над Србима током распада Југославије деведесетих година двадесетог вијека. Један је од чланова правног тима за одбрану бившег предсједника Републике Српске Радована Караџића.

ЂОРЂЕ ПРАЖИЋ: ГУБИЦИ СТАНОВНИШТВА КОСИЊА У ДРУГОМ СВЈЕТСКОМ РАТУ

Жртве из личких јама чекају на вјечни мир

Природне љепоте Косињске долине некада су биле карактеристичне по великом броју села и заселака пуних становника који су вриједно радили и бавили се сточарством и пољопривредом. Из косињских домова често би се чула пјесма са прела и осталих дружења.

Косињ је дуго био општина са средиштем у Горњем Косињу. Данас је број становника Косиња, а посебно младих веома мали, што указује на постепено гашење преосталих мјеста. Посебно је то актуелно у овом тренутку када се планира иселјавање становништва села Млаква, Горњи Косињ и неколико заселака за потребе ХЕС Косињ.

АЛАРМАНТИ ПОДАЦИ

Према доступним подацима број домова и становника у Косињу у току 1925. године био је сљедећи: у селима Косињ број домова је био 180, а број становника 904, Млаква 92/459, Липово Поље 175/878 и Доњи Косињ 325/1.655. У засецима Крушчица 10/52, Подјелар 60/293, Пољанка 8/43, Косињски Рибник 16/91, Руја 31/158, Косињски Баковац 82/389, Шушањ 59/291, Замост 14, а 89, Вир 9/48, Дулибица 11/61, Крш 132/659, Подобљај 30/146, Пољан 32/152, Вукелићи 61/319, Рудинка 80/371, Замрштен 28/146 и Кућишта 30/154.

Према овом попису који је састављен на основу званичних података Министарства унутрашњих дјела Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, у Косињу је било 1.456 домова и 7.358 становника, што значи по 5,05 становника по дому. Није пописивана национална и вјерска припадност.

Према попису становништва из 1948. године број Срба је био 1.313, а Хрвата 4.315, укупно 5.628 становника, што је мање за 1.460 становника, у односу на попис из 1931.

Према попису становништва из 1991. године број Срба је био 525, а Хрвата 1.741, укупно 2.266 становника.

Према попису становништва из 2011. године број Срба је био 205, а Хрвата 752, укупно 957 становника.

У току Другог свјетског рата погинуло је, убијено или присилно умрло 1.419 становника Косиња, што је у односу на попис становништва из 1931. смањење за 20%.

– У периоду СФРЈ (1948–1991) за временски период од 43 године, број становника је смањен за 3.362 или 48%.

– У периоду новостворене РХ (1991–2011) за временски период 20 година, број становника је смањен за 1.309 или 58%.

УСПОСТАВЉАЊЕ УСТАШКЕ ВЛАСТИ

Усташка власт у Косињу је успостављена 10. 4. 1941. године, а за усташког таборника је постављен Јосица Фадљевић.

Кључни догађај, који ће од великог дијела косињских Хрвата направити злочинце геноцида, а српском народу нанети огромне жртве, догодио се 26. 7. 1941. године у Горњем Косињу на католички празник Св. Ане. Тада је министар културе и доглавник НДХ Миле Будак одржао говор и саопштио стогодишњи план за „рјешење српског питања у домовини Хрватској”. Хрватски министар, доглавник и књижевник је тада изјавио: „... Србе на врбе... један дио Срба иселити у Србију... један дио превести на римокатоличку вјеру, а остале побити... Сва српска имовина је ваша имовина”. Када су

му појединци рекли да Хрвати живе у сиромаштву, Будак је показао на Липово Поље и Млакву и рекао: „Не кукајте због сиромаштва, већ узмите све њихово и обогатите се”. На том скупу било је доста Хрвата из Косиња. Скуп је водио Томо Биљан тадашњи доначелник града Загреба, а касније главни организатор усташких злочина у Косињу.

СРПСКЕ ЖРТВЕ У ДРУГОМ СВЈЕТСКОМ РАТУ

Захваљујући истраживању публицисте Дане Ластавице објављен је највјеродостојнији списак српских жртава са подручја некадашње општине Косињ и среза Перушић.

Цивилних жртава српског становништва Косиња било је 879 (Млаква – 456, Крш – 211, Липово Поље – 142, Доцина Драга – 67 и Горњи Косињ – 3). Од тог броја убијено је 238 или 27% српске дјеце. Дјеца су убијана на најмонструозније начине: клањем, паљењем, бацањем у јаме, разбијањем глава о зидове кућа, моткама, маљевима, пољопривредним алатом итд. Укупан број српских цивилних жртава је 917.

Од пролећа 1942. године у Кршу и Млакви дјеловала је јединица устаника који су се називали „герилци”. Иста таква јединица је дјеловала и у Липовом Пољу. Те двије групе су садејствовале у акцијама против најчешће усташких снага. Након последњег заједничког изведеног задатка 12. 7. 1942. када су на Брду Брнчеву (Крш) из засједке убијени усташки таборник Јосица Фадљевић и оружнички наредник Ведрина, јединица из Липовог Поља је под утицајем четника из Гацке долине прешла на четничку страну у другој половини јула 1942. године.

Најприје је формирана чета, а касније двије чете, од којих је био формиран *Петји четнички јуришни њолубајшаљон*. Партизанска јединица из Косиња (Срби), заједно са партизанима Перушића (Хрвати) формирали су 27. 7. 1942. године испод Млаквене греде партизански батаљон *Машија Губец*.

За вријеме Другог свјетског рата у Косињу је погинуо 31 четник рођен на подручју општине Перушић (Липово Поље – 22, Крш – 3, Студенци – 3, Млаква – 1, Доцина Драга – 1 и Пољан – 1).

За вријеме Другог свјетског рата погинуло је 113 партизана рођених на подручју Косиња (Липово Поље – 23, Крш – 45, Млаква и Пољан – 39, Доцина Драга – 6).

За вријеме Другог свјетског рата погинуло је 12 припадника Војске и жандармерије Краљевине Југославије, који су рођени у Косињу

» Стари каменни мост на ријеци Лици

(Млаква – 5, Липово Поље – 3, Крш – 3 и Пољан – 1).

Укупно погинулих припадника оружаних формација из редова српског становништва било је 160: (31 четник + 113 партизана + 12 КВ и жандара + 3 усташе + 1 њемачки војник).

Појединачно хапшење, убијање и бацање Срба у јаме почело је у мају 1941. године, а интензитет злочина према појединцима повећавао се до краја јула.

Усташе су најприје одводили виђеније Србе: свештенике, трговце, припаднике Војске Краљевине Југославије, жандаре, учитеље, лугаре, благајнике, писаре, чланове школских одбора у народним школама на Градини и у Млакви, и остале тада угледне људе.

Почетком априла 1941. године усташе су ухапсиле јереја Милана Р. Диклића, православног свештеника – пароха у Косињу, Дану Брујића, трговца и његовог сина Славка, Вују Узелца – Вујицу Рајкова, лугара, Ђоку Брујића, студента пјесника, Ђуру Буњевчевића, општинског благајника у пензији итд. Након страшног злостављања бацили су их у јаме од Личког Лешћа до Јадовног.

Јереј Милан Диклић, у народу зван „Поп Мишо” био је омиљен међу народом Косиња. Његовом заслугом направљена је основна школа у хрватском засеку Вукелићи прије рата, али ни то га није спасило од убијања и бацања у јаму.

СВИРЕПИ ЗЛОЧИНИ

Почетком августа почело је интензивно убијање српског народа (цивила) на цијелом подручју Лике (Суваја, Штикада, Вребац, Широка Кула, Дивосело, Смиљан). Истим интензитетом је то учињено и на подручју општине Перушић. Истовремено са уништавањем српског народа у личким селима, масовно су убијани Срби, Јевреји, непоћудни Хрвати у усташком Концетраци-

ПРВА УСТАШКА ЗАКЛЕТВА ПОЛОЖЕНА КОД МИЦИКЕ

Неки свјedoци и ријетки истраживачи ратних догађаја у Косињу у послеријатном времену, сматрали су говор Миле Будака као прекретницу у омасовљењу хрватског становништва у приступању усташком покрету и њиховом изненадном новонасталом одређењу у рјешавању српског питања у Косињу убијањем, прогоном и прекрштавањем српског народа. Међутим, њима очито није било познато да је у Горњем Косињу полагана усташка заклетва још 26. 12. 1928. године. Полагање „заклетве смрти” је организовао тадашњи учитељ у Горњем Косињу Мате, Паје, Орешковић рођен 18. 1. 1904. у Широкој Кули. Заклетва је организована у „највећој хрватској кући” (гостиона Свратиште доброј капљици код Марије Фадљевић, зване Мицика). Текст заклетве је у фанатизираним трансима са сузама у очима читао учитељ Мате Орешковић (у току рата био помоћник – побочник Миле Будака за основне школе), а гласила је: „Заклињем се за самосталност Хрватске, хрватске омладине, за вјерност један другоме до последње капи крви”. Заклетва је понављана три пута, а речено је да ће се борити против српских самојдера. Заклетву је положило осам католика Хрвата из Горњег Косиња, људи који ће касније створити јаку усташку организацију у Косињу.

оном логору Госпић – Јадовно – Паг (претеча Јасеновца).

У селу Млаква у Косињу је у само једном дану 6. 8. 1941. убијено спаљивањем 286 цивила, од којих је било 122 дјеце старости до 15 година. У јаму „Код Св. Ане” на Шушњу убијено је и бачено најмање 208 цивилних жртава. При томе су нестале читаве породице. Нпр. убијена је читави породица општинског писара Богдана Пражића (жена и петоро дјеце), а он је погинуо 1941. код Добра као припадник Војске КЈ. Исто тако убијена (бачена у јаму) је цијела породица угледног домаћина из Млакве Миле Јаворине – Криште. Ни чињеница, да је Миле био кум звона католичке Цркве Светог Анте Падована у Горњем Косињу, није спасила породицу од истребљења. Убијене су и читаве породице Милоша Леммића, Ђуре Варићка, Николе Париповића и др.

Ипак, свирепост усташких злочина према српској дјечи и младим људима превазилазила је све границе људског зла.

Жупан жупе Лике и Гацке, Јоле Бујановић, свештеник, а касније усташки сатник и бојник често је говорио: „У Хрватској догле неће бити мира, док буде у њој и једно Српче дисало”. Тај став су ревносно прихватиле перушићке, косињске и пазаришке усташе и извршиле на најгори могући начин убиство 238 српске дјеце на подручју Косиња.

ПОДРУЧЈЕ МАСОВНИХ ГРОБНИЦА

Косињска долина је пуна појединачних и масовних гробница жртава из Другог свјетског рата. Посмртни остаци српских жртава се налазе у сљедећим јамама и спомен костурницама:

– Спомен-костурница у Млакви – 327 жртава убијених спаљивањем на Коси и у другим објектима.

– Спомен-обиљежје у Доциној Драги – у њему се налази пепео од 49 жртава убијених спаљивањем.

– Спомен-костурница бораца НОБ у гробљу на Кршу – 32 жртве бораца партизана.

– Јама *Код Св. Ане* на Шушњу – 208 жртава. Јама је спелеолошки истражена 1987.

– Јама *Код ојшине*, заправо септичка јама иза ОШ *Анж Франкојан* у Горњем Косињу. Јама је спелеолошки истражена 1987.

– Јама *Нездравка* изнад Вукелића у Доњем Косињу – 11 жртава.

– Јама *Биљевина* изнад Рудинке у Доњем Косињу – 3 жртве.

– Јама *Кланчић* у Шпорчић Кланцу – најмање 1 жртва.

– Јама *Провалија* код Горњег Косиња – најмање 1 жртва.

– Јама у Косињском Баковцу (непозната локација) – 2 жртве (амерички ваздухопловци).

Српске жртве из Косиња се налазе и у јамама у близини Косиња, као што су: Јама *Шејошница* код Црног језера према Оточцу (27 жртава), *Мацоллина јама* код Личког Лешћа (10 жртава), јама *Код Орешковић станава*, *Шевић јама* у Пазариштима, јаме из система логора Јадовно и друге.

У току Другог свјетског рата убијено је, погинуло или присилно умрло 1.077 или 41% особа српске националности са подручја Косиња од свеукупног српског становништва (2.622) према попису из 1931. године. Истовремено је убијено је или погинуло 342 или 7.6% особа хрватске националности са подручја Косиња од свеукупног хрватског становништва (4.466) према попису из 1931. године.

Губици становништва Косиња у рату су оставили демографске, психолошке, социјалне и остале последице на становништво. Без обзора на послеријатни „бејби бум” када се привремено нагло повећао број дјеце, број становника Косиња је због различитих неповољних утицаја стално опадао.

У вријеме СФРЈ хрватске жртве нису помињане, а српске су заташкане. Српске жртве су наводно биле уграђене у темеље „братства и јединства”. У новоствореној РХ од 1991. се форсира теза да су хрватске жртве своје животе уградили у темеље хрватске државе. Све су то идеолошке флоскуле које политичари користе с времена на вријеме у сврху личне, или страначке политичке промоције. Нико од њих не предлаже рјешење, како да жртве нађу вјечни мир. Вјечни мир жртава у СФРЈ је жртван ради мира међу потомцима жртава и злочинаца, али то у протеклом времену очито није дало резултате.

Жртве Другог свјетског рата у Косињу чекају да буду стручно и објективно пописане и обрађене. Већина посмртних остатака се налази по јамама – гробницама, шумама, лединама и осталим тајним мјестима. Проблем треба ријешити кроз истраживање, ексхумацију масовних гробница, њихово обиљежавање и достојанствено и цивилизовану сахрану свих жртава без обзира на нацију или вјеру.

За проблем жртава Другог свјетског рата у РХ је надлежно Министарство бранитеља (www.branitelji.gov.hr), односно Сектор за жртве Другог свјетског рата и послеријатног раздобља. На нама потомцима жртава и људима који искрено воле и цијене свој косињски завичај је одговорност да надлежном Министарству достављамо податке и приједлоге за рјешавање проблема жртава.

Изградњом ХЕС *Косињ* дио проблема са жртвама се мора ријешити, без обзира у које су „темеље” уграђене. То се прије свега односи на јаме – гробнице и спомен-костурнице које ће се потопити новим акумулационим језером.

Можда ће изградња ХЕС *Косињ* успјети да заустави демографски пад у Косињу. Нова радна мјеста, могућност егзистенције на пољопривреди, сточарству, ловству и туризму, могу бити мотив за повратак младих људи и да се на тај начин побољша демографска слика у Липовом Пољу, Доњем Косињу, Кршу и Косињском Баковцу.

УБИЈАЊЕ ЦИВИЛА, МЛАДИХ НЕНАОРУЖАНИХ ВОЈНИКА, МУЧЕЊЕ ЛЕКАРА И МЕДИЦИНСКИХ СЕСТАРА...

СВИ СЛОВЕНАЧКИ ЗЛОЧИНИ 1991. ГОДИНЕ

ОДЛОМАК ИЗ НЕОБЈАВЉЕНЕ КЊИГЕ МЕДИЈСКИ ПОРАЗИ ЈНА - ИСТИНА О КАДИЈЕВИЋУ
АУТОР: РАДИСАВ Т. РИСТИЋ

Многи од тих догађаја недвосмислено, кроз конкретне људе и примјере, указују на словеначке бестијалности које, без обзира што су прекривене велом тајности, представљају непоречива свједочанства о невјероватним злочинствима почињеним у посљедњој деценији двадесетог вијека. Вјеродостојна свједочанства су исказана кроз бројне извјештаје војних обавјештајних и медицинских органа и изјава очевидца и учесника борбених дејстава вођених на тлу дежеле.

Прије него пређемо на опис словеначких злочина, осврнимо се најприје на „злочине“ које су, према оптужници Округлног тужилаштва Мурске Соботе, починили над цивилним становништвом генерал Трифуновић и пуковник Попов. „Злочин“ о ком је ријеч, почињен је јер је генерал Трифуновић, командант корпуса у Вараждину, од Команде Загребачке војне области добио задатак да дио јединице упути ради обезбјеђења граничних прелаза на југословенско-аустријској граници. Била је то, у ствари, одлука и наређење Савезног извршног вијећа Југословенској народној армији и МУП-у да непосредно обезбједе спровођење у живот *Савезних пројеката о прелажујућим државним границама на територији Републике Словеније*. Одлука Савезног извршног вијећа је услиједила као одговор на незаконите одлуке које је једнострано донијела Скупштина Словеније, а које су угрожавале „територијалну цјелокупност Југославије, њене државне границе и њен суверенитет у међународним односима“. Поступајући по наведеној одлуци, односно наређењу, генерал Трифуновић је издао задатак пуковнику Попову, команданту вараждинске касарне *Калнички иаршизани*, да са јединицом обезбјеђује граничне прелазе који изводе преко Орможа, Љутомера и Горње Радгоне.

ЗЛОЧИНИ СЛОВЕНАЧКЕ ТЕРИТОРИЈАЛНЕ ОДБРАНЕ

На путу према граничним прелазима, јединицу из вараждинског гарнизона у засједи је сачекала територијална јединица Словеније која је мучки, без икаквог повода, ничим изазвана, отворила ватру на људе које је предводио пуковник Берислав Попов. Епизоду: убијено пет, рањено 17 и заробљено 30 војника, а уништено двадесетак неборбених и дио борбених возила. За тај гнусни злочин над војницима, као и злочин на караули Холмеи, о чему ће касније бити више ријечи, Хелсиншки одбор Словеније је покренуо питање одговорности починиоца и налогодаваца за почињени злочин, али руководство Словеније не само да није реаговало на то, већ је све пре-

дузело како почињени злочин не би допро до јавности. Нажалост, ни медијима у Србији није пружена могућност да објелодање наведених злочина Словенаца, јер га је скривало и војно и државно руководство земље.

Све податке, наведене у наставку овог прилога, забиљежио је, на основу бројних званичних извјештаја, аутор ових редова – у то вријеме начелник Службе за информисање о оружаним снагама СФРЈ. Поред тих података, опширније појединости о тим дешавањима забиљжене су у још увијек необјављеној књизи *Медијски пораз ЈНА – Истина о Кадијевићу*. Примјери који слиједе односе се искључиво на збивања у Словенији, мада је много злочина над Србима почињено и током каснијих борбених дејстава на тлу Хрватске и Босне и Херцеговине, који су такође детаљно образложени у наставку те књиге.

Злочини словеначких паравојних формација, почињени мучким убиствима тек завојничених младића, били су врло добро познати људима у војном врху. Знано се за бројна хапшења старјешина ЈНА и нечовјечан однос према рањеницима, али се ништа, осим вербалних осуда, није предузимало да се такво стање спријечи – ако никако друкчије онда легалном војном силом над нелегалним злочинацима војним саставима. Многи од тих монструозних примјера нису, нажалост, ниједне забиљжени. Сви ти злочини, међутим, нису непознати хашким истражитељима, претходном и актуелном словеначком руководству, баш као и српском, али у вјечном сјећању остају само породицама жртава тих злочина. Не заборављају их, наравно, и многи који и данас, као инвалиди са трајним здравственим посљедицама, живе са траговима нечовјештва бруталних словеначких убица.

Словеначки злочини тим више добијају на тежини што су почињени grubим кршењем одлука савезне државе од 25. јуна 1991. године. Савезно вијеће Скупштине СФРЈ и Савезно извршно вијеће, тог су дана јасно и недвосмислено наложили ЈНА да, поред осталог, спријечи прекрајање земље и промјену њених граница, супротстављајући се ти-

ме једностраној и незаконитој одлуци Скупштине Словеније, од 8. маја исте године, о отцјепљењу Словеније од СФРЈ. Наведена словеначка одлука, међутим, није имала снагу закона јер је, супротно федералном уставу и позитивним законским прописима, угрожавала територијалну цјеловитост СФРЈ, њене државне границе и њен суверенитет у међународним односима.

УДАР НА СФРЈ И ЈНА

Поступајући у складу са одлукама наведених савезних органа, нешто мање од 2.000 припадника ЈНА кренуло је два дана касније, 27. јуна значи, на извршење задатка који није подразумевао било какве провокације, сукобе и борбена дејства. Радило се, практично, о мирнодопском задатку строго ограниченог карактера који је у сваком погледу почињао на одредбама Устава СФРЈ којим се, поред осталог, прописује да оружане снаге штите независност, суверенитет, територијалну цјеловитост и уставни поредак земље. Прије поласка јединица ЈНА на извршење задатка ради обезбјеђења 35 копнених граничних прелаза, једне поморске (Копар) и једне ваздушне луке (Брник), праводомно је обавјештено руководство Словеније. Руководство Словеније је, међутим, као одговор организовало масовна спрјечавања комуникација на правцу кретања јединица ЈНА и, истовремено, извршило мобилизацију своје територијалне одбране која је у конкретном случају представљала паравојну формацију. Та паравојска је убрзо, супротно свим међународним законима, изводити терористичке акције у правом смислу те ријечи. А та такозвана републичка војска бројала је у том тренутку 35.000 људи који су кренули у хајку не само на војнике који су кренули на извршење мирнодопског задатка, већ и на атаковање породица старјешина ЈНА, не штедећи чак ни жене и дјецу, чија је једина кривица била што су чланови породица активних војних лица.

Непосредно по пријему обавјештења о задатку, словеначко је руководство, умјесто да прихвати препоруке и одлуке највиших органа савезне државе, предузело 26. јуна мјере које се, у најмању руку,

могу назвати не само нецивилизованим, већ сасвим оправдано терористичким и варварским. У току тог дана, наиме, на путу према југословенско-аустријској граници, присиљено је заустављено више од сто теретних и путничких домаћих и страних возила. Њима су запријечене комуникације којима је, сутрадан, требало да у маршевској колони прођу припадници ЈНА. Возачи су силом били принуђени да не напуштају возила која су служила као штит словеначкој паравојсци која се спрема да мучки отвори ватру по колони која није била спремна за учешће у било каквим борбеним радњама. На тај су начин, како је касније утврђено од правних и војних експерата, грубо нарушена правила хуманитарног права, јер су заустављена возила постала легитиман циљ напада, а обзиром да су изгубила цивилно својство.

На колону ЈНА, која се зауставила пред тим препрекама, брутално је отворена ватра из свих оруђа и оружја којима је располагала словеначка паравојска. Младићи у сивомаслиним униформама били су принуђени да се бране од ничим изазваног напада. У размјени ватре страдали су том приликом и неки возачи силом задржаних возила. Њихови животи падају на душу доносиоца и извршиоца злочиначке и сулуде одлуке да се возачи, као живи штит, задрже у својим возилима, иако је било очигледно да ће многи од њих постати невинне жртве. Имена организатора и учесника ове нељудске акције, Словенци скривају до данашњих дана, мада су њихова имена врло добро позната и домаћој и свјетској јавности.

Постављање барикада на правцу кретања јединица ЈНА и убиства војника, био је само дио пакленог плана словеначког руководства у сатанизовању федералне војске и физичкој ликвидацији њених припадника. На удару су били и чланови породица официра и подофицира, као и грађани Словеније који се нису слагали с таквом политиком свог републичког руководства. Но, кривој редом.

Паравојни састави Словеније, инструкисани од републичких и локалних власти, знали су да ЈНА неће употребити оружје тамо гдје постоји и најмања могућност угрожавања цивилног становништва. Зато су испред својих нелегалних оружаних састава истурали жене и дјецу и под њиховом „заштитом“ отварали ватру на војнике и старјешине којим није падало на памет да одговарају истом мјером. Један у мноштву таквих примјера је и случај у Рожној Долини гдје је словеначка паравојска истурала испред себе недужне цивиле, углавном жене и дјецу и из таквог „борбеног поретка“ дејствовала ватром на маршевску колону која за то није давала било какав повод.

НАЈМОНСТРУОЗНИЈИ ЗЛОЧИН

Један од најмонструознијих злочина Словенаца над ненаоружаним војницима са караули Холмеи, забиљежила је 28. јуна, на Видовдан, камера аустријске телевизије ОРФ. Да тог дана, на том граничном прелазу, удаљеном десетак километара од Блајбурга, не бјеше ове ТВ екипе, готово ништа се не би знало о звјерском и хладнокрвном стријељању тројице заробљених војника граничара који су одложили оружје у коме није било ниједног јединог метка. Тројица младих војника, све се то лијепо види на снимку, истакли су бијелу заставу сачињену од креветског чаршава. Све то, међутим, није било довољно звијерима у људском облику да одустану од животињског нагона и рафалном палбом усмрте тројицу деветнаестогодишњака. Мада је, истини за вољу, словеначки Хелсиншки комитет за људска права оквалификовао тај догађај као „први докментовани ратни злочин на простору бивше СФРЈ“, словеначка власт је ћутке прешла преко те бестијалности. Пред тим доказаним ратним злочиним, као и многим другима које су починили Словенци, очи је затворио и Хашки трибунал.

Мада је званично руководство Словеније злочин на Холмецу оквалификовало као инцидент, а њихово републичко тужилаштво констатовало како „никакав злочин није почињен“, председница Хелсиншког одбора Словеније, госпођа Нева Миклавић Предан, обратила се Тужилашству у Хагу, са приједлогом да се правди приведу починиоци и организатори гнусног злочина. У одговору из Хага, испод чијег текста стоји потпис Карле дел Понте, наведено је, поред осталог, да се „веома цијени племенит рад словеначке хелсиншке организације“, али да је рат у Словенији „прекатро трајао да би се починили бројни ратни злочини“. Очигледно, одговор Карле дел Понте, имајући у виду његову бесмисленост, не заслужје никакав коментар.

Припадници словеначке паравојске, уз благослов републичких челника, нису имали милости ни према рањеним војницима и старјешинама, као ни у односу на медицинско особље које им је пристигло у помоћ. У маси тих примјера које су регистровани оперативни, обавјештајни и медицински органи ЈНА, наводимо само неколико.

ХАПШЕЊЕ ЛЕКАРА

Др Вукица Булатовић је санитетским возилом, видно и прописно обиљежено црвеним крстом, покушала да дође и укаже помоћ рањеним војницима на граничном прелазу Шентиљ, који су мучки, без икаквог повода, напале групе бескрупољозних острашћеника. И овог пута, наравно, уз благослов власти. Сани-

тетска екипа са др Булатовић на челу, ухапшена је при покушају да пружи неопходну медицинску помоћ повријеђенима и одмах спроведена у затвор у Песници недалеко од Марибора. Саслушање је трајало више часова, а докторки Булатовић је понуђено да се придружи словеначкој Територијалној одбрани, трансформисаној у то вријеме у терористичку паравојну организацију. Пошто је одбили њихов приједлог, „цивилизован“ Словенци су јој дали рок од 24 часа да напусти Словенију. Рањеним војницима на Шентиљу није пружена никаква медицинска помоћ.

Сличну тортуру доживио је и доктор Сенад Дураковић у тренутку када је пружао прву помоћ повријеђеним припадницима ЈНА. Прекинут је у хуманој мисији и ухапшен. И њему, као и докторки Булатовић, понуђено је да се придружи словеначким територијалцима. Понос, достојанство и војничка обавеза, међутим, били су јачи од свих понуда и притисака. У знак протеста у затвору је штрајковао глађу.

Доктор Горан Голубовић, који је такође пружао помоћ рањеним војницима и старјешинама, превозио је санитетским возилом тешко рањеног поручника Дарка Булатовића. На путу према болници, мучки – из засједи, на санитетско возило, такође прописно обиљежено, испалио је противобалистички ракетни тешко рањени поручник добио је још теже повреде, а рањени су возач и доктор Голубовић. Ником од повријеђених у возилу није пружена неопходна медицинска помоћ. Био је то још један од начина „виртешког ратовања“ дежеле на путу до отцјепљења од СФРЈ. Нема, нажалост, података о даљој судбини докторке Булатовић, доктора Голубовића и тешко рањеног поручника Дарка Булатовића.

КРШЕЊЕ КОНВЕНЦИЈА МЕЂУНАРОДНОГ РАТНОГ ПРАВА

Требало би заиста много простора да се наведу сви примјери бруталног поступања словеначких паравојних формација према војницима, старјешинама и њиховим породицама, као и сопственим грађанима који нису подржавали начине и примјену средстава путем којих су настојали да се отцјепе од сопствене државе. Ипак, да би се стекла потпунија слика о неким средњовјековним методама које су примјењивали, наводимо само неке примјере који илуструју сву бруталност, нељудски однос и кршење свих конвенција Међународног ратног права. Неки од тих примјера превазилазе чак и ужасе из фашистичких концентрационих логора у Другом свјетском рату.

Међу затвореницима у Казнено-поправном дому Доб при Мирни, како се наводи у војним изворима, налазило се више тешких болесника. Међу њима су били: капетан

» Ратни злочини не застарјевају

» Злочин на Холмецу оцијењен као „инцидент“

Сахундин Лалић са акутним погоршањем чира и тешком депресијом; потпуковник Раде Оташевић који је ухапшен непосредно после извршене операције – у вријеме када је, са инфицираним раном и високом температуром, био на боловању у свом стану; Драган Благојевић, са загнојеним прострелним ранама у предјелу рамена и подлактице и такође високом температуром. Осим њих, у веома тешком здравственом стању били су: пуковник Вучковић, капетан I класе Благоје Мирковић, заставник I класе Петар Радан, потпуковник Милан Сарачевић, водник I класе Шафир Беџири и мајор Ђорђе Петровић. У свим цивилизованим земљама чак се и најокорелијим криминалцима и злочинцима, указује у таквим случајевима неопходна медицинска помоћ, али деже-ла је свјесно кршила те хуманитарне међународне норме. Управник тог казамата као да је на специјализацији био код самог Менгелеа, хладнокрвно каже да му је познато здравствено стање поменутих старјешина, „али да је то затвор, а не болница“. Доктор Врбанић, који потврђује наведене ријечи овог Менгелеовог сљедбеника, каже да су „општи услови смјештаја у овом затвору изразито лоши – затвореници су смјештени у самицама по двоје, а у затворским собама набијени као сардине“.

Заставник Момир Стојановић и још неке старјешине ЈНА ухапшени су у Домжалама. После дуготрајног испитивања, узимање отисака прстију и сликања, заставнику и осталим затвореницима су везане руке, затим укрцани у контејнер-фургон на моторном возилу и пребачени у напуштени рудник Дол при Храстнику. У току превоза, због недостатка кисеоника и издувних гасова, многи су током пута дугог шездесетак километара, изгубили свијест. Ни тада, иако су спроводници све то читаво вријеме гледали, нису им одвезане руке. У катакомбама напуштеног рудника, смјештени су у просторији од тридесетак квадратних метара – без воде и тоалета, у којој је већ било смјештено више од сто ухапшених.

На удару словеначких терористичких састава нашли су се, поред припадника ЈНА, цариници и људи из Министарства унутрашњих послова који, као и војници, нису давали никаквог повода за нападе од Словенаца. Чак су невиђеним тортурама били изложени и бројни грађани из других република који су се, непосредно по избијању напада на јединице ЈНА, налазили на пропутавању кроз Словенију. О томе такође постоје бројна свједочанства о којима су го-

ворили многи људи који су били изложени разним облицима малтретирања у готово свим дијеловима Словеније.

ТОРТУРА НАД ЦАРИНИЦИМА

О тортурама којима су били изложени службеници Савезне управе царина, на примјер, говорили су Чедомир Петровић, Никола Мирковић и Стеван Вучковић, који су ухапшени у хотелској соби од групе маскираних припадника паравојних формација. Уперивши у полуголе царинике аутоматске пушке, не дозволивши им да се обуку, ставили су им лисице на руке и спровели у затвор. Испитивање, током којег су им и даље биле лисице на рукама, обављено је у просторији пуној средстава за застрашивање. Било је ту, поред осталог, разних средстава за мучење, трака за дављење, пиштоља и других предмета познатих и коришћених у вријеме инквизиције папе Григорија IX. У оквиру вишечасовних пријетњи и застрашивања, Стевану Вучковићу је речено да ће бити стријељан наредног дана у јутарњим часовима.

Помоћник директора Савезне управе царина Младен Качавенда ухапшен је, боље речено киднапован, из службеног аутомобила на улици у Љубљани. У просторијама, сличним катакомбама, провео је 36 сати под сталном психичком и физичком тортуром. Оптуживан је, и инсистирало да призна, како је у Словенију дошао да на силу презузме словеначке царине. Сјећајући се тих дана и догађаја, Качавенда посебно подвлачи да су међу ухапшенима били и регрути који су пошли на одслужење војног рока у гарнизонима на територији Словеније. У неизбрисивом сјећању остао му је један регрут из Нове Пазове који је у возу, непосредно прије уласка у Љубљану, ухапшен са пушкама упереним у чело. Извучен је из воза и одведен у Казнено-поправни дом у Добу при Мирни. Ухапшени младић је у затвору напунио осамнаести рођендан.

Ништа боље, у неким случајевима и знатно лошије, нису пролазили и припадници унутрашњих послова који су из Савезног секретаријата за унутрашње послове службено упућени ради обављања одговарајућих дужности на граничним прелазима. Тортури Словенаца изложени су поред осталих припадници тог секретаријата Драгољуб Ковачевић, Мирко Јокић и Предраг Јанковић који су пуних тринаест дана провели у затворима Љубљане, логору Дол при Храстнику и Казнено-поправном дому Доб при

Мирни. Средином јула, када су се вратили у Београд, јавно су изјавили да су били изложени тешкој психичкој тортури. У оквиру нечовјечних поступака посебно истичу да им је саопштено мјесто и вријеме када ће бити стријељани. Запријеђено им је да не помишљају на било какво бјекство, а упозорени су и да је на свим вратима постављан експлозив који ће, у случају дејства Ратног ваздухопловства оружаних снага, бити активиран, а они убијени. Злочин ће се, у том случају, тврдили су, приписати ЈНА. За вријеме боравка у логору у Добу при Мирни, затворенике су, према њиховом казивању, изводили на два сата по јаким сунцу, а затим их нагло уводили у хладна окна рудника гдје је у просторији од око осамдесет квадратних метара, без икаквих подметача спавало више од 150 људи.

Свједочење цариника Микија Богдановића са граничног прелазу Рожна долина, недалеко од Нове Горице, такође указује на варварске поступке словеначких територијалаца. После хапшења успио је да побјегне из затвора и у вријеме прекида ватре склони у оближњу војну касарну. Када је у касарну стигао хлеб, тројица старјешина и два војника дошли су до камиона да прихвате гајбе са хлебом. На њих су рафалну ватру, с леђа, отворили нељуди у униформи словеначке такозване територијалне војске.

МУЧЕЊЕ ЖЕНА И ЦИВИЛА

Низу нечовјештва придружује се и примјер Наде Сворцан и Љубице Саше, грађанских лица на служби у ЈНА, које је у њиховом приватном аутомобилу зауставила група словеначких припадника љубљанског МУП-а. Не дозвољавајући им да наставе пут према касарни у Шентвиду гдје су биле запослене, наређено им је да се врате кући. Оне су, међутим, биле упорне и инсистирају да им се омогући несметан одлазак на посао. „Ако већ морате на посао, онда изволте идите“, одговорио је један од полицајаца и упутио их у правцу на коме су биле позиране противоклопне мине. Експлозија је разлијела аутомобил, нанијевши тешке повреде Нади и Љубици. У Универзитетском клиничком центру у Љубљани није им пружена благовремена помоћ. Поред тешких тјелесних повреда, Љубица Саша је остала без једне ноге.

Словенци су, да закључимо, прекршили све што се назива човјечношћу и хуманом. Врло се добро знају и наредбодавци и извршиоци наведених и великог броја ненаведених злочина. Словенци и Хаг о свему годинама мудро ћуте. Познато је и зашто.

Није јасно, међутим, што им се у гутању придружује и држава Србија, мада људи који стоје на њеном челу врло добро знају да ратни злочини не застаријевају – као што не застаријевају ране родитеља младих војника и старјешина, погинулих од до ласката окрвављене злочиначке руке у некада третираној као најцивилизованијој републици бивше СФРЈ.

Привредник покренуо кампању ради помоћи сиромашним ученицима

Српско привредно друштво *Привредник* и Сове године расписало је конкурсе за стипендирање талентованих ученика и студентских слабијих материјалних могућности из своја два фонда, Фонда *Владимир Мајшичевић* и Фонда *Ивана Вујновић*. И ове године пријавио се велик број кандидата. Иако се у *Привреднику* улажу велики напори да се осигурају што већа средства за стипендије, сви пријављени, најалост, ни ове године неће моћи добити стипендије.

Привредник је стога ове јесени покренуо интернетску кампању под називом *Ослонац младима*. Циљ кампање је да се што већи број људи потакне на солидарност и подршку младима који имају талент и жељу да се образују, па и с најмањим донацијама путем трајног налога или једнократном помоћи (www.privrednik.hr). Поједностављене су техничке могућности донација. За сада су ову кампању, као својеврсни амбасадори, подржали наши истакнути умјетници, музичар Момчило Бајагић Бајага и глумац Горан Богдан. Овим гестом ова два велика човјека и врхунска умјетника дају незамисливо снажан вјетар у леђа младим људима да се образују и да не требају скривати свој национални или било који други идентитет. И друге познате особе из јавног живота регије најавиле су да ће подржати ову акцију.

Читајући мотивациона писма, улазите у њихове домове и животе. Упознајте се с њиховим

проблемима. А животи велике већине њих су изразито тешки и трауматични. Неки немају једног или оба родитеља, нечији родитељи или други чланови породице су тешко болесни.

Осим што долазе из сиромашних и заостављених крајева, Привредници стипендисти носе и терет своје националне припадности. Бити Србин у Хрватској и даље није пожељна улога. Бројни бивши *Привредникови* стипендисти истакнули су како су им управо образовање и брига заједнице дали снагу да прихвате и да се поносе својим идентитетом. „Када су ме својевремено колеге питали коју стипендију примам, одговарала сам како примам стипендију друштва *Привредник*. Свјесно сам избјегла рећи пуно име моје организације која ме годинама стипендира, свјесно сам избјегла ријеч српско јер би она открила мој идентитет“ – присјетила се бивша Привредникова стипендисткиња, која је у међувремену завршила медицински факултет, раздобља у којем је мислила да прикривањем свог идентитета може нешто сакрити и лакше пролазити кроз живот. Ипак, по њеним ријечима, на крају је схватила како јој је управо образовање отворило видике. Схватила је како није било потребе за таквом реакцијом. Сада, као успјешна и образована млада жена, нема проблема с националним изјашњавањем и поносна је на оно што јесте. И да је само то *Привредник* учинио за ово друштво, учинио је пуно.

МАША САМАРЦИЈА / П-ПОРТАЛ.НЕТ

33 Република Српска у Суботици отворила просторије за едукацију

У Суботици су 5. новембра 2020. отворене нове просторије Завичајне заједнице *Република Српска* у Суботици.

У име Представништва Републике Српске у Србији присутнима се обратио Борислав Максимовић који је и званично отворио нове просторије. – Имали смо са веома добру сарадњу на бројним пројектима и надамо се да ће се она наставити, а све у циљу подстицања и јачања веза и сарадње Републике Српске и Републике Србије – нагласио је Максимовић.

Срђан Самарцић, члан Градског вијећа наводи да суботичка локална самоуправа чини све да конкретном подршком допринесе побољшању положаја сународника које су бурни догађаји измјестили са њихових вјековних огњишта и приморали да нова огњишта граде у Суботици.

Домаћин Милорад Ђопић

пожелио је прије свега свима добродошлицу и рекао нешто више о намјени ових просторија.

– Ове просторије су намијењене раду са дјецом, имамо поред учионице и библиотеке, кошарку, мали фудбал и дјечје игралиште. Основани смо прије 6 година са идејом да чувамо традицију нашег краја.

Мирослав Каран је студент Грађевинског факултета у Суботици и предсједник Савеза студената на Грађевинском факултету, те организатор Грађевинијаде која окуља преко 5.000 студената на једном мјесту.

Како би дошли до остварења својих циљева организују манифестације разних карактера. Покрећу хуманитарне акције, промовишу срп-

ску историју и културу путем бројних трибина, укључујући младе људе на којима је будућност, те остварују чврсту сарадњу са другим удружењима и организацијама.

– Покренули смо бесплатну додатну наставу, наши најмлађи моћи ће да стекну додатно знање из математике, српског језика, историје, руског језика као и рада на рачунару. Дјеца из завршних разреда моћи ће да добију помоћ приликом припремања пријемних испита – рекао је Каран, а на ове едукативне часове биће добродошла и дјеца из других завичајних удружења.

Отац Драган Стокин је навео да га надасве радује што је већина просторија намијењена за едукацију. Отварању је присуствовао и парох суботички Илија Анђелић радо виђен гост на завичајним манифестацијама. **ДРАГАНА БОКУН**

» Борислав Максимовић на отварању просторија у Суботици

ПРОФ. ДР ЈОВО РАДОШ - ПРАВДА, ПРАВО И ЕТИКА СИЛЕ

25 година окупације Српске Крајине

ПРОФ. ДР ЈОВО РАДОШ

„Истина је и у тробу жива,
и у оковима слободна,
и у шамници светла,
и у блају чиста.”

Св. владика Николај Велимировић

Окупација Републике Српске Крајине, територије која је била под заштитом Уједињених нација, и која је завршном војном акцијом хрватских снага обављена прије двадесет и пет година (од 4. до 5. VI-II 1995.) сматра се, све до данас, (од стране Хрватске и њој наклоњених земаља), регуларном, легитимном и историјски окончаном чињеницом. Нажалост, то постојеће фактичко стање, проток времена и обузетост разним другим егзистенцијалним проблемима, довели су до тога да су и многи припадници српског корпуса занемарили ово питање, а одређени појединци су, у међувремену, својим неразумним понашањем, још и „легли на руду” хрватског оправдавања злочиначке акције Олује.

Мало-помало, заборавља се шта се, заправо десило, какав је злочин учињен над нашим народом и шта значи губитак вјековних српских простора, са којих је прогнано (или се под притиском иселило преко 800.000 Срба). Темелно етичко чишћење, као и данашњи несхватљиво тежак положај преосталог српског становништва у Хрватској, уопште не дотичу такозвану међународну заједницу, која је своје двоструке стандарде према нама испољавала (односно, испољавала) и у многим другим ситуацијама.

Демократија коју креирају свјетски моћници (а декларативно и лицемјерно је примјенују и правдају када је у питању српски народ), углавном подсјећа на „демократију у домету магзиног ужета” (Борислав Пекић). У том смислу, и Добрица Ћосић (као председник СР Југославије), у својој књизи *Косово*, на једном мјесту са очигледном разочараношћу каже: „Свијет је свиреп, подао, покварен.”

Зато је добро да Влада РСК у изгнанству не дозвољава да вео заборавља прекрије ову болну тему (не само на српским просторима, већ и у иностранству). Јер, познато је да је животна станиште одувијек било подложно „историјском фатуму вјечних географско-административних прекараја, па и брицања граница етничких и културно компактних простора” (Славко Гордић). Али, то претимање и преименовање земног тла, које би било обављено у једном историјском часу, није морало да значи да је оно и за вјечно изгубљено.

На овим предоченим основама и сталном подсјећању на необориве аргументе и неприкосновену Истину, о догађајима који се не смију заборавити, треба континуирано истрајавати, како би се превазишли очај, разочараност и резигнираност (као и сваки облик nihilизма), а истовремено његовати Наду у васкрсење РСК, које ће се десити прије или касније, у ближој или даљој будућности.

У раду, који је пред нама, најприје ћемо покушати расвијетлити одређене теоријске категорије везане за ову тематику и, уз то, се дотаћи наталоженог искуства и освједоченог народног умотвора проистеклог из минулих „мена времена”, а чије би садејство могло да представља парадигму и својеврсно упориште у формирању оптимистичких вјеровања и очекивања повољније политичке реалности. А та истинска вјера у надживљавање садашњих поражавајућих призора, треба да у нама јача дух и развија опипљиву могућност да оно што још није, једнога дана постане истинска реалност.

ПРАВДА И ПРАВО

Правда представља један од најсјајнијих појмова човјековог духовног универзума. Чистота њеног сјаја је таква да, по Аристотеловим ријечима, ни сјај Еспериде, вечерње звијезде, ни сјај Луцифера, јутарње зви-

језде, не може бити дивнији. Она је, заједно са добрим, истинитим и лијепим, одувијек сматрана апсолутном вриједношћу, а као искључиво друштвено начело именована је „краљицом врлина” и има аксиолошки статус највишег ранга. О њеној снази и достигнућности говорио је још Хераклит: „Али Правда ће већ умјети да шчепа и осуди коваче и свједоке лажи” (фраг. 28). А о њеној коначној побједи над „кривдом” говори се и у српској народној приповијетки, коју је забиљежио Вук Караџић, као и у пословици: „Правда је у Бога, а да у кога”. Без правде, писао је Ђорђе дел Вико, живот не би био могућ, а чак и ако би био не би вриједио да га човек живи.

Ипак, овај појам је кроз цјелокупну историју људског друштва остао обавијен велом неодређености. Нема онога ко се, и у приватним и у друштвеним сукобима, није позивао на правду и није сматрао да је она на његовој страни. О тим различитим приступима говори и Монтењ: Један каже да је суштина правде ауторитет законодавца, други, компромис суверена, трећи, дата навика, а најтачније је да се слиједи ум – да ништа није праведно по себи, све се с временом клима.

Чак је и сила често добијала (и добија) привид правде, што је у складу са познатом Паскаловом констатацијом да је сила та која ствара мишљење. На једном мјесту он каже: Правда без силе је немоћна. Жак Деридате мисли допуњава на сљедећи начин: Треба, дакле, ставити заједно правду и силу (да оно што је праведно буде јако или оно што је јако да буде праведно. Јер, правда без силе је контрадикторна, пошто увијек постоје зли; сила без правде је за осуду.[5] Тамо гдје савјет не помаже, народ је савјетовао да онда треба „угонити памет у главу преко гузице (дегенеком)”. На овој релацији налазе се и наше народне пословице: *Чија сила тоја и правда и Не боји се свака шуша Боја, неја бајине*. Наведену изреку је на свој начин интерпретирао и Иван Југовић, професор Велике школе и теоријски заступник концепта просвјешћеног апсолутизма, када је држао говор у *Правишћелствувујущем совјету србском*, 10. фебруара 1810. године.

Народ је био свјестан овог поменутог односа па је говорио: *Ко има силу има и правду, Свако има права колико има моћи, Чија влада тоја и правда*, што је у пракси често значило: *Зао ум, тојов суд*. Често је формална правда бивала камуфлирана и лажним свједоцима. *Два без душе, један без главе*, као и корумпираним пресудитељима: *Мука је бити кадија, а биће масла*. Из свега тога је проистао и освједочени став: *Ако ућеш прав нећеш изић здрав, ако ућеш крив нећеш изић жив*. Зато се борба за правду често чинила немогућом работом: *Нико не исправи криву Дрину*, односно, *Правда је давно тојинула*. Али народно искуство је изгрдило и став: *Свака сила за времена*. Додуше, у свом општеприхваћеном значењу, правда се увијек односила на хармонију, складност и божанску непогрешиву сразмјеру.

Народна рефлексја о овом питању је: *Правда држи земљу и традове, а неправда руши обадоје*.

Унутрашњи осјећај правде и правичности били су освједочено својство српског народа, о чему је писао и Вилхелм Таубе у другој половини XVIII вијека: „Србин ће поднијети лако и најтежу казну ако је свјестан да је крив, али ће га и најлакша казна крајње озлоједити ако му савјест говори да је невин”. И Јован Цвијић је забиљежио сљедеће: „Људи динарског типа су често необуздане природе и не могу лако да поднесу чак и ситне неправде”.

Познато је да правда и право често нису у сагласју. Али, у конкретном случају (када је у питању РСК) обоје су, ако се објективно сагледају, на страни српског народа. Међутим, у познатим околностима побједило је право силе, спроведено од стране Хрватске и дијела такозване међународне заједнице, које своје аргументе (о агресији на РСК) камуфлирају непостојећим аргументима и изврћу на неприхватљив и срамotan начин.

ЕТИКА СИЛЕ

Неки софисти (нарочито млађи) су говорили да већи народ гута мањи, као што јастреб, у Хесиодовим *Пословима и данима*, прождире славуја. Дакле, право јачега је и природом оправдано. (Сродне мисаоне наговјештаје имамо већ и код Хераклита: „Све што гамиже – ударац бича изгони на пашу”, фраг. 111).

Софист Каликле из Ахарне (Горгијин ученик) као принцип живота истиче право јачега, јер се оно појављује не само у животу свих животиња, него и у људском друштву и његовој историји. По њему, неправедност се појављује као знак снаге и моћи. Индивидуално самовољство, снага и моћ (етика силе) јесте оно што одговара моралу господара.

Никола Макијавели је у свом дјелу *Владалац* писао да онај ко жели да има власт и да је сачува мора бити безобзиран и да користи сва средства. По њему, боље је да те се људи боје него да те воле.

Фридрих Ниче је посебно инсистирао на духовној снази и сили: „Тирјанство је својство великих људи... мали људи морају слушати”. Он сматра да сам живот не признаје никакву солидарност и никаква „једнака права”. Морал су измислили слаби да би се заштитили од јаких.

Наш пјесник и филозоф П. П. Његош је знао да је у људском друштву, као и међу животињама, присутна једна посебна врста силе (различита од Божје, која је у сагласју са Божјом правдом), а која се манифестује тако да снажнији владају над слабијима („Кад је виши нека је и јачи”, односно да се право јачега (искључујући, притом, човјечна начела) сматра регуларним природним правом:

„Вук на овцу своје право има
ка’ тирјанин на слаба човјека”
Међутим, гдје год „умна сила торжествује”, утемељена на Божјој правди, она зна да:
„Коме закон лежи у тојоузу
тирајови му смрде нечовјештвом”
За разлику од Ничеа, који оправдава тирјанство „великих људи”, Његош каже:

„ал’ тирјанству стјати ноћом за врати
довести га к тознанију права,
што је људска дужност најсвјешћа”

Народ је био искуствено свјестан свих напријед поменутих релација, па је срочио сљедеће исказе: *Јачи тлачи, Сила ојме земљу и традове, Сила кола ломи, Ко силује шај не милује, Пред силом си ко брањак пред метилом, Који снајује шај и војује, Која је молишти, није га љуштишти, И пјана врана за орла знала, али је допро и до онтолошке димензије ове проблематике: *Сила Боја не моли, Бој силу не воли, Бајина има два краја, Доће коса до камена, Свака сила за времена, Од силе тирди, а од**

рђе смрди, Свака сила заврши на смећу, Пали, жари угбински дизгару, доће редак и на твоју кулу, Што баши узводу, наћи ћеш низ воду, Не море шиква силом у воду, Ко ме лани бијо није ми ни сада мио, Над силом сила је правда.

ВЈЕРА, УТОПИЈА И МОГУЋНОСТ ВАСКРСЕЊА

Након егзодуса, српски народ из РСК се раселио свуда по свијету. Има га на свим континентима и географским просторима (а највише у Србији и Српској). Ма гдје били, прогнани Срби чувају успомене на свој завичај и своја напуштена огњишта. Појединачно, и преко разних удружења, они негују своје пјесме, игре и обичаје, као и свијест да су у Хрватској увијек били конститутивни народ, а не национална мањина. Упркос болним подсјећањима, свјесни су да је српска историја одвајкада била препуна побједа и пораза, смрти и васкрсења.

Како, дакле, (и овај пут) пронаћи упориште и мотив (без обзира на сурову реалност) да би и даље код прогнаних Срба тињао луч наде, јер, ипак, „није све пропало, кад пропало све је” (Рајко Петров Ного).

У том смислу, могло би се навести више угледних примјера освједочене истрајности народа и њихових пројектованих тежњи за слободом, како у свјетској, тако и у нашој историји. Овом приликом подсјетићемо се на неке од њих.

Најприје, својом упечатљивошћу плијени примјер Јевреја. Након губитка независности, тридесетих година нове ере, они су расути по цијелом свијету, и упркос разним појавама антисемитизма, као и милионским жртвама и преживљеном геноциду у Другом свјетском рату, вјеровали су 2.000 година да ће доћи вријеме да имају своју државу. И то се обистинило. Године 1948. основана је држава Израел.

По својој привржености и љубави према сопственом народу, вјери и култури, (као и по бројној дијаспори), истичу се Јермени, које многи пореде са Израелцима. Писац ових редова имао је част да се, на кратко, дружи са јерменским пјесником и есејистом Бабкеном Симоњаном, на Сајму књига православних земаља у Пећи, који је одржан коју годину прије бомбардовања СР Југославије од стране НАТО трупа. Пјесник Симоњан радо је рецитовао своју пјесму о светог планини Арарату, чије снежнобијеле врхове свакодневно посматра из своје баште, у којој „цвјетају брескве”, објашњавајући да ће Арарат, који Јермени доживљавају као своју светињу и икону, једнога дана опет бити њихов (сада припада Турској). Они у то сви истински вјерују.

И напослетку, један наш, готово непознат примјер. Када је Цар Јован Ненад Црни 1526–27. године створио независну српску државу на територији данашње Војводине, а након тога убијен у атентату од стране Мађара (и када је, наизглед, све пропало), његова идеја добила је своје праве обресе тек готово четири вијека касније, присаједињењем Војводине Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца 1918. Зато на његовом обновљеном споменику, који стоји у центру Суботице пише: „Твоја мисао је побједила”.

Дакле, треба до краја бити чврст и истрајан и вјеровати у могућности да се неке опште жеље напокон досађају и остваре, што се може назрети и препознати у народним, мудро сроченим мислима: *Добру слуши, па ће добро бити и Доћи ће сунце и пред наша врата*.

НАПОМЕНА: ОВАЈ ТЕКСТ ЈЕ ПИСАН ЗА НАУЧНИ СКУП ПОД НАЗИВОМ: 25 ГОДИНА ОКУПАЦИЈЕ СРПСКЕ КРАЈИНЕ, У ОРГАНИЗАЦИЈИ СКУПШТИНЕ И ВЛАДЕ РСК У ИЗГНАНСТВУ И ВИШЕ КРАЈИШКИХ УДРУЖЕЊА

МИТРОВДАН У НЕВЕСИЊУ ПРОТЕКАО У ЗНАКУ СЈЕЋАЊА НА НЕДАВНО ПРЕМИНУЛОГ КОМАНДАНТА НЕВЕСИЊСКЕ БРИГАДЕ ОТКРИВЕН СПОМЕНИК НОВИЦИ ГУШИЋУ

У Невесињу је обиљежен Митровдан – Дан општине Невесиње, крсна слава БОРС-а и сјећање на Митровданске битке 1992. и 1994. године. Након свете архијерејске литургије у Саборном храму у Невесињу, одржан је помен и положени вијенци код Споменика слободи на Градском тргу.

Потом је испред некадашње касарне *Невесињска пушка* откривен споменик у природној величини легендарном команданту Невесињске бригаде Новици Гушићу као одраз љубави и поштовања невестињског народа и бораца Невесињске бригаде.

Споменик су открили српски члан Предсједништва БиХ Милорад Додик, министар рада и борачко-инвалидске заштите Републике Српске Душко Милуновић,

» Владика Димитрије освештава споменик Новици Гушићу

предсједник Борачке организације Републике Српске Миломир Савчић, један од команданата Невесињске бри-

гаде Ранко Продановић, син погинулог борца Александар Зиројевић и син команданта Гушића, Дамјан Гушић.

дијелом историје који је за понос свим Србима ма гдје да живе.

ШИПОВАЦ: ВИТЕШТВО КАО НЕПРОЛАЗНА ВРИЈЕДНОСТ

Предсједник Борачке организације општине Невесиње Симиша Шиповац нагласио је да се Митровдан с поносом слави у Невесињу, јер је то дан када су борци и народ показали да су слобода,

ОДБРАНИО СВАКИ ПЕДАЉ ТЕРИТОРИЈЕ

Гушић је преминуо у Београду у марту ове године у 79. години, а сахрањен је у родном селу Братач код Невесиње. Када је у јуну 1992. године кренуо егзодус српског народа и војске из долине Неретве, Гушић је 16. јуна на Чобановом пољу код Невесиња стао пред војску и народ и рекао да даље нема повлачења. Тог дана је формирана Невесињска бригада и сматра се да је то било пресудно за одбрану источне Херцеговине и Републике Српске. Гушић је на челу Невесињске бригаде био и током Митровданске офанзиве у новембру 1992. када је далеко јачи непријатељ од њих доживио тежак пораз, чиме су сачувани источна Херцеговина и Република Српска. Гушића је красила велика храброст и одлучност, те да је у пресудним тренуцима и својим надређенима знао рећи „не“, па је тако током Митровданске битке 1992. године одбио повлачење на резервне положаје уз ријечи: „Немамо резервно Невесиње, па ни резервни положај“. Бригада под његовом командом није изгубила ни педаљ територије.

ОРДЕН НЕМАЊИЋА ЗА ВОЈНИЧКЕ ЗАСЛУГЕ

Митровдан се са посебним поштовањем обиљежава у Невесињу, јер је у двије митровданске битке из 1992. и 1994. године одбрањено Невесиње и Херцеговина.

У Митровданској бици 1992. године погинула су 42 борца ове бригаде коју су чинили углавном борци из Невесиња и долине Неретве, а рањено их је 750. На Митровдан 1994. године погинула су 22 борца, док их је 140 рањено.

Прва Митровданска битка једна је од највећих у одбрамбено-отаџбинском рату јер је 3.500 припадника Невесињске бригаде побиједило пет пута јаче јединице састављене од Хрватске војске, Хрватског вијећа одбране и такозване Армије БиХ које су са 15.000 војника и праћене јаком артиљеријом кренуле на Невесиње с циљем спајања са Дубровником и изласка на југословенску границу. Живот за одбрану Републике Српске дало је 476 бораца Невесињске бригаде коју су чинили борци из Невесиња и долине Неретве.

За војничке заслуге у Митровданским и другим биткама Невесињска бригада је прва у Републици Српској одликована највишим војничким признањем – Орденом Немањића.

ДОДИК: ПОСЕБАН ДАН ЗА СРПСКУ

Српски члан Предсједништва БиХ Милорад Додик рекао је да је Невесиње слободарски град који је дао много јунака.

– Данас је посебан дан, не само за Невесиње, већ за Републику Српску, јер је овдје подигнут споменик једној од легенди отаџбинског рата Новици Гушићу, команданту Невесињске бригаде која је у два наврата за Митровдан 1992. и 1994. одбранила Невесиње и слободу овог народа – рекао је Додик.

Према његовим ријечима, ово није важно само за Невесиње него за све који ће долазити, пролазити кроз Невесиње, да се упознају са

част и патриотизам вриједности за које вриједи умријети.

– Одлике витештва, поштовања и самопоштовања народа којем припадамо су одликовале невестињског борца. Откривањем споменика команданту пуковнику Новици Гушићу показујемо приврженост тим вриједностима – рекао је Шиповац и напоменуо да је Невесиње кроз вјекове нападано, али остало непокорено.

САВЧИЋ: ПРЕСУДНА БИТКА ЗА СЛОБОДУ

Предсједник Борачке организације Републике Српске Миломир Савчић је истакао да је Новица Гушић био једно од најчаснијих имена Војске Републике Српске.

– Какав је Новица био командант и каква је била Невесињска бригада најбоље говоре митровданске битке које су пресудно утицале на одбрану Херцеговине и стварање Републике Српске – нагласио је Савчић. Он је истакао да је овај споменик само одраз љубави и поштовања народа Невесиња према свом команданту и нагласио да Гушић, као и остали борци Републике Српске, неће бити заборављени.

ЗАХВАЛНОСТ ПОРОДИЦЕ

Син команданта Гушића Дамјан Гушић захвалио се Невесињу и свима који су помогли да се подигне споменик његовом оцу, нагласивши да је Невесиње до сада имало мање споменика него личности који су споменике заслужили.

Он је рекао да је његов отац 1992. стао пред народ и борце како би уједињено одбранили Невесиње, народ и Републику Српску.

– Овај споменик је још једна свијетла страница невестињске и херцеговачке историје, јер су Новица Гушић и његови борци храбро стали на браник своје Херцеговине да бране слободу, огњишта, част и достојанство, светиње и гробове предака и да не изневјере ријечи pjesника да су расадник српства и колијевка лава – рекао је Гушић.

РСК/АГ

ЛИНТА ЧЕСТИТАО КРСНУ СЛАВУ БОРЦИМА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта честита предсједнику Борачке организације Републике Српске (БОРС) генералу Миломиру Савчићу и свим борцима Митровдан – крсну славу БОРС-а са жељом да је проведу у добром здрављу и расположењу. На данашњи дан се са великим поштовањем и поносом сјећамо наших хероја и наших јунака који су у наметнутом рату одбранили и сачували Републику Српску јер је она гарант опстанка и слободe српског народа на том простору. Историја нас учи да је српски народ доживио страдања или му је била угрожена слобода и његова национална права када год није имао своју државу. Наша обавеза је да се посебно сјетимо погинулих бораца и ратних војних инвалида који су дали највећу жртву за Републику Српску. Увјерен сам да је побољшање положаја бораца одбрамбено-отаџбинског рата, ратних војних инвалида и породица погинулих и несталих бораца један од приоритета државног руководства Републике Српске.

У ЦРКВИ СВЕТОГ САВЕ НА ВРАЧАРУ ПРВИ ПУТ ОДРЖАН ПОМЕН БЕЗ КОМАНДАНТА НОВИЦЕ ГУШИЋА

Молитва и свијеће за 476 палих бораца Невесињске бригаде

Поводом сјећања на битке које је о Митровдану 1992. и 1994. године водила Невесињска бригада, као и сваке претходне године на Митровданске задушнице, у Цркви Светог Саве на Врачару, служен је помен палим херојима.

Први пут помен је протекао без славног херцеговачког војсковође, војводе, команданта Новице Гушића, који се 8. марта ове године преселио у вјечност.

Пандемија короне условила је да број окупљених на овом традиционалном скупу које организује Удружење Невесињаца у Београду буде у значајно мањем броју.

Уз пламен свијећа упаљених за 476 палих бораца Невесињске бригаде и покојног Новице Гушића окупљенима се обратио свештеник Лазар Манигода наглашавајући колико је важна култура сјећања која Херцеговце сабира у заветном храму српског народа у предвечерје великог празника Светог великомученика Димитрија, побједоносца, заштитника Невесиња.

– Вршимо нашу дужност

у великој и ненарушивој нади васкрсења, а догађаји који се присјећамо били су тешки. Не заборавимо никад оне са којима смо се растали привремено. У нади да никада нећемо пасти у великој љубави према Богу мислимо на борце Невесињског ратишта који су дали највећу жртву. Дај Господе да се сазна и за мјесто страдања и за земне остатке оних који још нису пронађени – поручио је отац Лазар Манигода.

У име организатора Удружења Невесињаца у Београду окупљенима се обратио командант 1. батаљона Невесињске бригаде пуковник Зоран Пејановић.

– По први пут на Митровданским задушницама са нама није Новица Гушић који је неизмјерно волио свој град. Отишао је међу борце како би их обилазио и са њима био и тамо. Он је Невесиње задужио, а Невесиње узвраћа подизањем споменика. Нека тај споменик буде подсјећање на ратне дане, на слободарско Невесиње, Светосавску Херцеговину, постојану Републику Српску, команданта и његове борце, а душманима опомена да је Невесиње непобједиви бастион српства – поручио је пуковник Пејановић.

Међу окупљенима је био и командант хаубичког ар-

тиљеријског дивизиона у Невесињској бригади капетан Ранко Шиљеговић, који је у изјави за *Српско коло* нагласио да се имена страдалих хероја који су своје животе положили у темеље Републике Српске никад не смију изоставити.

– Наш велики pjesник Матија Бећковић је у једној прилици истакао да Јевреји у својим богомољама читају помен њиховим сународницима непрестано током цијеле године. Такву пажњу су заслужили и сви наши страдали борци, јер је борба за опстанак стална и непрекидна – рекао је Шиљеговић уз напомену да су многе при-

че и необичне судбине појединаца остале неиспричане.

Командант 3. батаљона пуковник Миленко Лаловић Заврата је истакао да је помен палим борцима уочи Митровдана вољна и морална задаћа која оживљава витезове Српства и служи као драгоцјена подука и насушна порука онима којима су омогућили слободу.

– Како године одмичу њима се придружују и судионици њихове погибје. Овогдишњи помен протекао и у знаку сјећања на прољетос упокојеног команданта легендарне Невесињске бригаде, пуковника Новице Гушића. Човјеку који је током рата саградио вјечни споменик палим борцима – прву споменику собу у Војсци Републике Српске. Приликом њеног отварања, у жеку рата, рекао је: „Ниједном команданту није лако стајати пред овим стројем...“ Кад боље размислимо, само је привремен растањак са онима којима одајемо помен. Временом сви ћемо им се придружити. Нека је вјечна слава онима који ће нас дочекати! – поручио је Лаловић. **ТРИФКО ЋОРОВИЋ**

КОЛОНИСТИЧКА НАСЕЉА (1920-1941)

» Пише: др Милан Мицић

У сјеверним крајевима (Банат, Бачка, Срем, Барања, Славонија) у колонијационом процесу 1920-1941. године формирана је 201 колонија у којима је уочи Другог свјетског рата живјело око 100.000 људи. Основну колонијачку масу чинили су српски ратни ветерана

ни – добровољци из динарских крајева Краљевине Југославије, српски опшанти из Мађарске и дјелимично Срби из Баната – безземљаци. Колоније су настајале као сасвим нова насеља, обично око мајора бивших велепоседа или на ободима старосједлачких на-

сеља. Колоније су могле бити изразито велике попут Александрова и Банатског Карађорђева које су уочи Другог свјетског рата имале 4.500–5.000 становника, или сасвим мале попут колоније Мали Жам код Вршца која се састојала од осам кућа.

18.

Године 1796. Дворска комора продала је село Темерин мађарском грофу Шандору Сечењију, а српски становници насеља требали су да постану зависни сељаци на велепосједу грофа Сечењија.

Године 1800. 203 српске породице из Темерина преселиле су се на пустару Пашка у Шајкашком батаљону гдје су ушли у ред прилегованих царских војника – „милитара“.

БУРЂЕВДАНСКА СЕЛИДБА

То пресељење десило се на Ђурђевдан 1800. године. Преселило се 1.600 лица.

Људи су разградили своје куће које су понијели са собом, као и православну цркву у Темерину. Новом насељу дали су име Ђурђево.

„На скупу свих Срба налазећих у општини Темерин“, који се догодио 12. маја 1929. године, колонисти досељени из Босне и Лике донјели су Резолуцију о неопходном подизању основне школе у својој колонији, формирању самосталне црквене православне општине и „с обзиром на то што је Темерин некад био чисто српско мјесто те колонији дајемо име Старо Ђурђево“.

Начелник среза новосадског 14. априла 1930. године образложио је разлоге колонијације колониста у општини Темерин, у колонији Старо Ђурђево, као и приједлога да колонија Сириг из општине Турија „пређе“ у општину Темерин:

„У општини Турија сви житељи су Срби док у општини Темерин сами Мађари, односно помађарени Словаци. У тој општини има 14.000 Мађара, а националних елемената колониста у општини у колонији Старо Ђурђево само 460 душа.“

ЕТНИЧКА СТРУКТУРА ОДРЕДИЛА ЛОКАЦИЈУ

Национални разлози, односно промјена етничке структуре у југословенску (српску) корист одредили су мјесто формирања колоније Старо Ђурђево. Међутим, колонија Старо Ђурђево етничке односе у општини Темерин није озбиљније промијенила. Године 1937. колонија је имала само 158 кућа, а у њој је живјело 835 становника.

Долазак колониста на простор велепосједа Петра и Ане Фернбах био је скопчан са многим потешкоћама. Прије колонијације 1920. године посјед Петра Фернбаха имала је у закупу гомбошка фабрика кудеље. Земљиште најдјељено у јесен 1920. године колонистима фабрика је већ била засијала, а добровољци из Босне и Лике, пошто нису имали пољопривредних оруђа и вучне стоке, издали су најдјељено земљиште, које су добили у закуп, „на пола“ или у закуп мађарском становништву из Темерина или њемачком становништву из Бачког Јарка. Четири пута аграрна администрација, односно Жупанијски аграрни уред из Новог Сада, мијењао је одлуке и рјешења која су се тичала земљишта на велепосједу Петра Фернбаха што је стварало несигурност и огорченост код врло сиромашних колониста.

ДОСЕЉЕНИЦИ ИЗ БОСНЕ И ЛИКЕ

Земљиште добијено у закуп било је несигурно за колонисте све до 1936–1940. године када су постали његови власници. Али, и насељавање је, као и на многим другим мјестима, ишло са много потешкоћа тако да су колонисти дуго били у стању привремености јер нису имали изграђене куће и сталан смјештај. У првом таласу досељавања 1920–1924. године дошле су 42 породице од чега 18 из Босне (Босанска Крупа) и 15 из Лике (Бриње, Госпић) са 306 лица од чега 201 дјететом. Привремени

» Сиромашни и сложни: Колонисти Старог Ђурђево углавном су били из Босне и Лике

СТАРО ЂУРЂЕВО

смјештај колонисти су нашли на мајуру, Петра Фернбаха, Иланци у 14 зграда у којима су се налазиле десетине малих, влажних и једнособних станова за раднике на имању – „бирше“. Стан се састојао од једне собе три са три метра, са подом од земље, уз малу кухињу и малу оставу са зиданим шпоретом од цигле и блата. Бројна дјеца из ових станова ишла су у школу у Темерину удаљену 3 км. Дио колониста почео је да гради куће 1923. године док је један знатан дио остао да дуже живи на Иланци у тјескобним и нехигијенским условима.

Ново насеље грађено је уз друм Нови Сад–Бечеј. Са западне стране друма налазио се велепосјед Петра Фернбаха, а са источне Ане Фернбах, и с једне и друге стране друма према њемачком селу Бачки Јарак требало је да се гради колонија. На дан 16. јун 1922. године спроведена је експропријација кућишта на велепосједу Петра Фернбаха и куће западно од друма почеле су да се граде. Међутим, од 1922. године источно од друма Нови Сад–Бечеј власница велепосједа Ана Фернбах покушавала је да спречи насељавање и градњу 120 колонистичких кућа тако да је десет година трајала парница и тек од 1932. године дио села источно од друма почео је да се гради.

СЛАВНИ ВАЈАГИЋИ МЕЂУ КОЛОНИСТАМА

Економско организовање колониста ишло је путем аграрне заједнице која је досељеницима обезбјеђивала кредите за градњу кућа, куповину пољопривредних радила, музне и вучне стоке, хране. Аграрну заједницу основали су колонисти насељени на мајуру Иланца 18. маја 1921. године, њих укупно 23, а председник аграрне заједнице био је добровољац Миле Глумичић из Кленовца код Госпића, потпредседник је био Никола Миљиновић из Стабанце код Босанске Крупе, а пословодња Илија Петрић из Студенаца код Госпића.

У колонији било је насељено петоро браће Вајагића са знамените слике (девет Вајагића) из јануара 1918. године у Герију, у Индијани, САД, прије њиховог поласка у добровољце. Вајагићи су били из Добросела код Босанске Крупе, а међу њима био је најстарији Ристо Вајагић који је предводио десетину која

је упала на Солунском фронту у бугарске ровове, задавила седморицу бугарских војника, а осмог бугарског војника Ристо је онесвијестио и донио на леђима у српске ровове и зато је био одликован Карађорђевог звијездом.

ГРАДЊА ШКОЛЕ

Као и у другим колонијама насељеници су кренули прву акцију градње школе у самој колонији јер је она била темељ градње новог насеља и гарант њиховог опстанка на новим огњиштима. Црквено-просветни одбор колоније 19. јуна 1929. године упутио је писмо бану Дунавске бановине у којем је тражена помоћ за градњу школске зграде. У писму се наводи да су „дјеца у пуном смислу гола и боса те им је немогуће толико удаљену школу редовно посјећивати, чиме опет заостају у просвећивању... Национални интереси категорички захтијевају да се та дјеца одвоје од средине у којој се у садашњој школи налазе јер крећући се у мору туђинштинске са преко 1.000 мађарске и око 100 њемачке дјеце постоји опасност да забораве своје лијепе пјесме, игре, обичаје па чак и језик...“

Године 1931. почела је градња школе у колонији Старо Ђурђево, а школа је завршена 1. априла 1932. године. Колонисти су копали темеље за школску зграду, превозили запрегама циглу, цријеп, дрвену грађу. Жене колониста доносиле су мајсторима брашно, месо, вариво, колаче. Од 1932. до 1941. године у Старом Ђурђевоу у школи учитељи су били Симиша Јовановић, Евгенија Безбородов, Владимир Вјештица, Даница Филиповић, Софија Делибашић.

ОПШТИНСКИ ПОРЕЗ ВЕЛИКО ОПТЕРЕЂЕЊЕ

Насељеници у колонији Старо Ђурђево суочавали су се са нежељеношћу на простору колонијације. Дуго привремено становање, спор са велепосједником А. Фернбах и живот у оквиру општине Темерин гдје су се суочавали са општинском управом која је нерадо гледала на досељенике. Главни проблем у односима колониста и општине је било плаћање општинског пореза. Колонисти су по досељавању били десет година ослобођени плаћања државног пореза, а очекивали су да буду ослобођени и плаћања општинског пореза. Сами колонисти били су изузетно сиромашни и презадужени током изградње кућа и набавке пољопривредних радила, вучне и музне стоке. Године 1929. у писму бану Дунавске бановине колонисти су истицали да „услијед тога што се овдје населише ништа собом не донијевши били смо присиљени у ово скупо доба подизати куће као још и данас водимо тешку борбу око прехране већином многобројних породица.“ Општина Темерин је тражила плаћање оп-

штинског пореза од досељеника. Председник општине Иштван Пап 22. августа 1936. године образлагао је да колонисти „тринаест година не плаћају ништа“, да је „зидане школе коштало 700.000 динара и за то је подигнут зајам за који се годишње плаћа 34.000 динара... Под аграрном реформом је 7.000 к.ј. у Темерину (1/3 атара Темерин), ако се ово не плаћа мора се повисити другим грађанима“.

„Ми се налазимо у чисто мађарској општини која не окреће пажњу на колонисте већ гледа на сваком кораку да штети колонистима. Чланови се боје да не остану без игдје ичега“, писали су колонисти Министарству финансија. Министарство финансија 9. августа 1936. године тражило је отпис општинског пореза за колонисте. „Општина тражи општински прирез од како су се доселили и то у року од осам дана. Заостатак је 3.000–6.000 динара. Кад би општина наплатила присилним путем овдашњи насељеници били би упропаћени.“

ПРОБЛЕМИ И СА ПАШЊАКОМ

Досељеници у колонији Старо Ђурђево такође су имали проблема око коришћења општинског пашњака. У прољеће 1933. године и колонији Старо Ђурђево и колонији Сириг одузет је пашњак од стране општине Темерин, Илија Петрић, добровољац, насељен у колонији Старо Ђурђево жалио се 28. марта 1933. године на поменути одлуку: „Аграрна заједница има 100 крава, 60 коња, 130–140 комада свиња. Чланови аграрне заједнице су већином сиромашног стања те сем пашњака не могу на други начин стоку издржавати, а пашњак је површине 70 к.ј. На ову колонију треба још да се насели 110 добровољаца.“ „Од ових пашњака у општинску благајну се никакви приходи не унашају“, тврдила је општина Темерин. Срески референт 30. маја 1933. године образложио је зашто не треба одузимати пашњак колонистима у Старом Ђурђевоу: „Велика грешка би била одузимати тај пашњак пошто су насељеници иначе опкољени материјално много јачим Мађарима и Нијемцима, а власт је дужна да им пружи своју подршку.“

ОД КОЛОНИЈЕ ДО „РЕПУБЛИКЕ“

Тешки услови живота и колонијације, изолованост у окружењу које досељенике није прихватило стварали су осјећање усамљености за колонисте, али и спремности на животну борбу, као и осјећање колективне локалне посебности. У гостионици Милана Поповца 11. августа 1934. године добровољац Петар Милошевић (41 година) изјавио је да је „насеље Старо Ђурђево република“, а добровољац Илија Петрић рекао је: „Живјела република Старо Ђурђево“. По пријави конфидената „обојица су уз чашу вина разговарали о рату и ратним доживљајима, говорили о француској републици и величали исту.“ Начелник среза новосадског ипак је против ове двојице добровољаца 25. августа 1934. године „обуста- вио сваки поступак“.

НАСТАВИТЕ СЕ...

» Школа у Старом Ђурђевоу завршена 1. априла 1932. године

102 ГОДИНЕ ОД ОДРЖАВАЊА ВЕЛИКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ СРПСКОГ НАРОДА У ЦРНОЈ ГОРИ

Како је Подгоричка скупштина донијела одлуку о уједињењу Црне Горе и Србије

Прије 102 године одржана је Велика народна скупштина српског народа у Црној Гори, познатија као Подгоричка скупштина, изгласала је историјску и славну одлуку о уједињењу Црне Горе и Србије.

Одлуку о уједињењу изгласало је 160 посланика Подгоричке скупштине, а тај документ је предвиђао да се Црна Гора уједини са Србијом у једну државу под династијом Карађорђевић. Према одлуци Подгоричке скупштине, црногорски суверен краљ Никола, који је раније побјегао из земље, збачен је са престола.

Одлука Подгоричке скупштине од 26. новембра о уједињењу Црне Горе са Србијом била је увод у проглашење заједничке државе Срба, Хрвата и Словенаца 1. децембра у Београду.

Подгоричка Скупштина је засијдала од 24. до 29. новембра, а најважнија сједница одржана је 26. новембра када је донијета историјска одлука о уједињењу Краљевине Црне Горе и Краљевине Србије, као и одлука о детронизацији династије Петровића.

Црна Гора је на почетку Првог свјетског рата стала на страну савезника, да би 1916. године била окупирана

од Аустроугарске. Краљ Никола и Влада Црне Горе емигрирали су тада из земље, а 1918. године у Црну Гору долазе савезничке и српске трупе које је ослобађају од аустроугарске окупације.

Црна Гора није учествовала на Мировној конференцији у Версају после Првог свјетског рата. Краљ Никола послао је Париској конференцији захтјев да се поврати независност Црне Горе, али је његова молба одбијена.

Након одлуке Подгоричке скупштине о уједињењу, у Црној Гори је избила такозвана Божићна побуна присталица свргнутог краља Николе и конфедералног југословенског уједињења, а финансирао ју је Италија.

Ту побуну, уз помоћ савезника, угушиле су присталице уједињења, а оружане борбе црногорских комита настављају да трају све до 1924. године када они прихватају амнестију краља Александра Карађорђевића.

Црна Гора и Србија биле су у разним облицима заједничке државе 88 година, односно све до покраденог референдума 21. маја 2006. године, на којем је обманом „изгласана“ црногорска независност.

Матија Бећковић: Нека потомци ту же државу Црну Гору због клеветања њихових предака

Академик Матија Бећковић је за Српску РТ изјавио да би потомци учесника Велике подгоричке скупштине требало да ту же државу Црну Гору због клеветања њихових предака.

– Волио бих да се објави списак посланика Подгоричке скупштине. Питам се како потомци тих посланика трпе да се већ годинама клеветају њихови преци, а ријеч је о најпознатијим личностима и најчеститијим кућама, које су прославили Црну Гору – рекао је Бећковић.

Недуго затим на друштвеним мрежама објављен је списак учесника Велике подгоричке скупштине, а као извор наведена је књига Јована Ђетковића *Уједињени Срби Црне Горе и Србије* (Дубровник, 1940, стр. 288–290).

Утврђени су били за народне посланике:

Саво Церковић, члан великог суда; др Душан Матановић; адвокат Крсто Раичковић, апс, правник; Јован Станковић, учитељ; митрополит Дожић; Јован Ђетковић, учитељ; Спасоје Пилетић, нач. мин. ун. дјела; Михаило Божовић, свршени правник; Вуко Пулевић, свршени филозоф; Филип Павићевић, учитељ; Петар Поповић секр. Обл. суда; Арсо Петровић, секретар Обл. суда; Стеван Гошовић, матурант; Миша Радовић, писар Обл. суда; Димитрије Грујић, учитељ; поп Никола Симовић; Радован Бошковић, секретар суда; Душан Групоковић, студент права; Марко Савићевић, чиновник; др Станко Радовић, марвени лекар; Милош Јовановић, апсолвент правник; Живко Павићевић, апсолвент правник; Лазар Дамјановић, адвокат; Сава Фатић, адвокат; Ново Вучић, учитељ; Ника Укић, тежак; Милан Неневић, управник банке; Спасоје Радуловић, бивши народни посланик; Василије Дракић, учитељ; Филип Мајић, свештеник; Ристо Вујачић, адвокат; Зарије Вуковић, председник суда у пензији; Јанко Спасојевић, бивши министар; Велимир Јојић, свршени филозоф; Љубо Бакић, бивши министар; Сава Спасојевић, секретар Министарства спољних послова; Радоје Николић, геоматар; Новица Поповић, учитељ; Љубо Вукса-

новић, адвокат; Божидар Томовић, студент права; Јагош Вешовић, професор; Сава Пауновић, племенски капетан у пензији; Ристо Јојић, суплент; Томица Ивановић, студент права; Марко Ђулафић, тежак; Ново Вугделић, чин. Главне контроле; др Јаков Зарубица, лекар; Серафим Царић, игуман; Сава Вукојевић, свештеник; Дервиш Шећер Кадич, окружни муфтија; Омер Бег Селановић, судија Обл. суда; Милан Бајић, апсолвент правник; Хамди Бег Хасанбеговић, посједник; Митар Обрадовић, суплент; Алекса Бајић, трговац; Махмут Бегмановић, судија Општинског суда; Прокопије Шиљак, учитељ; Сава Драговић, бивши судија; Илија Мандић, плем. капетан у пензији; Јово Лазаревић, трговац; Милош Радовић, учитељ; Милан Терић, свршени ђак Трговачке академије; Павле Жижкић, учитељ; Новица Шћепановић, апсолвент студент филозофије; Благоје Селић, општ. судија; Никола Булатовић, учитељ; Мишо Драшковић, земљорадник; Марко Ракочевић, апс. студент филозофије; Мирко Вујисич, свештеник; Богдан Бојовић, секретар Првост. суда; Томо Полексич, матурант; Станко Обрадовић, свештеник; Љубо Церковић, писар Обл. суда; Радован Томић, учитељ; Радуле Јауковић, секретар Вел. суда; Марко Даковић, адвокат; Косто Пејовић, адвокат приправник; Иво Вукотић, адв. приправник; Гавро Комненић, пошт. чиновник; Никола Ковачевић, учитељ; Иво Копривица, свештеник; Миљко Булајић, учитељ; Косто Љешевић, свештеник; Новак Ковачевић, судија; Мирко Симовић, настојник грађ; Милош Брајовић, учитељ; Глиша Лаловић, банкарски чиновник; Стеван Николић, студент; Вукан Ђуровић, свршени правник; Љубо Павић, посједник; Јово Бајовић, председник општине; Крсто Станишић, земљоделац; Милан Вукотић, чиновник; Грујица Ускоковић, земљорадник; Дапило Радоичић, чиновник; Миро Гломазић, учитељ; Мирчета Головић, свештеник; Јово Радовић, свештеник; Митар Вишњић, земљоделац; Илија Гвозденовић, учитељ; Никола Клисич, учитељ; Михаило Ивановић, су-

дја; Душан Поповић, студент права; др Благо Лекић, свршени правник; Петар Лукић, чиновник; Митар Иличковић, трговац; Петар Хајдуковић, свештеник; Васо Новаковић, студент права; Сава Дивановић, банкарски чиновник; Суљо Петовић, земљорадник; Урош Марић, апотекар; Јован Хајдуковић чиновник; Љубо Гломазић, адвокат; др Нешко Радовић, лекар; Видо Милошевић, земљорадник; Марко Матановић, инжењер; Алекса Маргиновић, конзул; Перо Врбица, шеф држ. рачуноводства; Војвода Стево Вукотић, бив. обласни управитељ; Лука Вукотић, адвокатски приправник; Благо Беговић, учитељ; Живко Драговић, држ. савјетник; Петар Мијановић, свештеник; Крсто Радуловић, свештеник; Митар Вукчевић, држ. правобранилац; др Милутин Лопичић, лекар; Стево Јовићевић, банк. чиновник; Јован Дачевић, ђакон; Никола Марковић, учитељ; Васо Ђурановић, учитељ; Марко Кнежевић, суплент; Перо Калуђеровић, учитељ; Милосав Раичевић, бивши министар; Богдан Обрадовић, учитељ; Тома Јоксимовић, банк. чиновник; Пркопије Вековић, прото-синђел; Љубомир Поповић, инжењер; Нико Цемовић, судија; Александар Бојовић, учитељ; Кирило Балшић, свештеник; Никола Мићовић, студент права; Андرو Станић, трговац; Радован Јоксимовић, писар капетаније у пензији; Миљко Поповић, срески капетан у пензији; Вукајло Девић, учитељ; Милан Поповић, учитељ; Мило Делевић, судија; Милош Поповић, учитељ; Александар Поповић, председник општине; Назим Бег Махмутбеговић, велелосједник; Михаило Димитријевић, трговац; Љубомир Кујунчић, трговац; Муса Сеидула, трговац; Миљивоје Милетић, свештеник; Камбер Дема, земљорадник; Величко Лазаревић, земљорадник; Дашко Хрза, свештеник; Никола Јовићевић, свештеник; Јевто Поповић, председник Окружног суда; Крсто Јаблан, судија; Мехмет Зеџирага, велелосједник и Мустафа Јајага, земљорадник.

Накнадно су били изабрани др Секула Дрљевић, адвокат и Мило Дожић, државни савјетник.

ПРИЗНАЊЕ МЕЂУНАРОДНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ

Међународна посматрачка комисија, састављена од више чланова из различитих држава, саопштила је да су одлуке Подгоричке скупштине одражавале већинску вољу становништва тадашње Црне Горе. Преносимо тачке извјештаја који је сачинила међународна посматрачка комисија састављена из више чланова из различитих земаља, поводом избора за Подгоричку скупштину:

- Трупе које су се налазиле у Црној Гори су биле југословенске, а не србијанске. Њихов број у цијелој земљи не прелази 500 људи. Оне нису биле уплетене у изборе и збивања око Божићне побуне.
- Избори су били слободни пошто 500 југословенских официра и војника нису могли десетинама хиљада Црногораца да наметну своју вољу.
- Избори су били више демократски него они практиковани за вријеме владавине бившег краља Николе.
- Сви Црногорци су били за уједињење са Србијом и не желе повратак раскрља Николе, ког држе за издајника земље.
- Побуна је проузрокована од стране неколико агената бившег краља, а који су потпомогнути агентима италијанским. Могли су обманути неке необавијештене личности.
- У земљи је владао мир, кривци ће бити осуђени од стране редовних судова.
- Захтјева се да одбјегли побуњеници код Италијана у Сан Ђовани ди Медуги и Котору буду предати француском генералну Венелу и да одговарају за рушење телефонских жица и пљачку војничких намирица. Број затворених личности се пење отприлике на једну стотину. Сви сељаци су пуштени на слободу.

Бошњаци неће више да буду Црногорци

Предстојећи попис поново је актуелизовао националне подјеле и то не само међу Црногорцима и Србима у Црној Гори него и међу Бошњацима. Дио њих се писао као Црногорци, међутим, чини се да ће се та пракса сада промијенити.

Тако је у Сарајеву 14. августа 2020. одржан пријатељски састанак Регионалног свенародног покрета *Илирска зора*, Бошњачког покрета Босне и Херцеговине и пред-

ставника Бошњачке странке Црне Горе. Све стране су се сложиле да се национална свијест код већине Бошњака све више буди како у БиХ тако и у Црној Гори.

– Константовано је како у будућности треба ојачати везе и интензивирати сарадњу с циљем побољшања положаја Бошњака у региону. Судииници овог састанка су се сложили да је од кључне важности и попис становништва државе Црне

Горе који ускоро долази, те о потреби да се сви Бошњаци јединствено и без двојбе изјасне као припадници Бошњачког народа – наводи се на страници *Илирска зора*.

Подсетимо, на друштвеним мрежама појавио се Апел грађана „патриота“ упућен институцијама Европске уније и Сједињених Америчких Држава за одлагање пописа становништва предвиђеног за прву половину наредне године.

НА МИТРОВДАНСКЕ ЗАДУШНИЦЕ ПРВИ ПУТ У ПРИСУСТВУ ПРИПАДНИКА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ ОДРЖАН ПОМЕН КОД КРАЉЕВЕ ЧЕСМЕ

Београђани ни данас не знају за гробницу у којој лежи 3.500 жртва Црвеног терора

На Митровданске задубнице пету годину у низу, код девастиране Краљеве чесме у Лисичијем потоку, у организацији Удружења *У име народа за слободну Србију* одржан је скуп подршке и Иницијативи за подизање првог споменика и помен свим невиним жртвама комунистичког режима убијеним у вансудским ликвидацијама крајем 1944. године.

Поред принца Филипа и принцезе Данице, овом скупу су по први пут присуствовали представници Војске Србије, председник општине Раковица Милош Симић, као и чланови бројних удружења и странака.

Скуп је почео парастосом свим невиним жртвама Раковице, Београда и Србије који је служио протојереј-ставрофор Илија Шмигић.

АНТИЋ: ТОКОМ РАТА БЕОГРАД ОСТАО БЕЗ 200.000 СТАНОВНИКА

Историчар Чедомир Антић је у свом говору рекао да за гробницу, која спада међу десетине највећих у Европи, ни данас већина Београђана не зна.

– На овом мјесту лежи око 3.500 Београђана. Током 1944/45. године великом већином без суда, мимо било каквог закона, у Београду је убијено 7.000 његових грађана – рекао је Антић и подсетио на чињеницу да је Београд уочи Другог свјетског рата имао 300.000 становника, а тај број је током рата пао на 100.000.

– У Србији је током 1944. године страдало дупло више људи него од Нијемаца у вријеме устанка 1941. године. Неки кажу да се Београд тада ослободио оних који су сарађивали са окупатором. Тај став је срамотан, ако ништа друго, оно из аритметичких разлога – рекао је Антић.

Он је истакао да је у Србији, која није била држава у вријеме рата, због сарадње са окупатором 1944. и 1945. године, убијено реално девет пута, а сразмјерно 136 пута

више људи него у Француској у којој је већина раније подржала фашистичку државу.

– Овдје није пуцано само у 3.500 људи, пуцано је у Србију, нашу слободу, обичаје, демократију. Како да изградимо модерну српску државу ако славимо оне који су 1944. године пролили невину крв? Они који су убијали великим дијелом су наша браћа, комшије, рођаци – рекао је Антић и поредио данашњу генерацију Срба са старим Римљанима.

– Стари Римљани нису славили тријумфе ако војсковођа победи у грађанском рату, јер је то тужно. Кад се покајемо, и препознамо шта се то догодило, ове невине жртве биће путоказ нашој држави и њеној демократији. Дај Боже да будемо достојни њихових жртве и да створимо државу која ће бити боља и која ће бити на трагу оног великог што су наши стари постигли у деветнаестом и двадесетом вијеку – закључио је Антић.

РИСТИЋ: СПИСАК ЖРТАВА СВЕ ГОВОРИ

Проф. др Ратко Ристић, декан Шумарског факултета у Београду, се запитало ко су биле жртве великих злочина који су се дешавали у перио-

» Организатор др Срђан Цветковић

ду од октобра 1944. до лета 1945. године.

– Једна од њих је била ученица Жинет Тодоровић која је са непуних 20 година била идеолошки противник комуниста, али ништа није против њихове идеологије. Јединствена је била друштво гачије мишљење. Претучена је до смрти у Главњачи. Међу жртвама је био и Владимир Драгић, шампион Србије у скијању и голман БСК који чак није био ни идеолошки противник комуниста – рекао је Ристић и подсетио на врло илустративну судбину Бранка Поповића, декана Техничког факултета.

– Завршио је архитектуру и сликарство у Минхену. Био је један од најпознатијих српских сликара између Првог и Другог свјетског рата, одли-

ковани војник у Кумановској бици, резервни потпуковник и носилац Легије части. Током рата хапшен је од стране Нијемаца. Провео је неко вријеме на Бањици, обновио рад Архитектонског факултета који су Нијемци прије тога опљачкали и све вријеме рата спасавао и помагао студенте. Изведен је из свог стана у новембру 1944. године и стријелан. Занимљиво је да се у његов стан, из кога је претходно избачена жена са три мала дјетета, уселио његов дотадашњи пријатељ Ђорђе Андрејевић, кум, дворски сликар који је послје тога чак правило и пријеме и свима је причао како је то салон Бранка Поповића – рекао је Ристић, настањивајући да набраја имена невиних жртва чије су животне биографије импресивне.

– Убијен је велики српски књижевник и народни посланик Григорије Божовић, као и велики српски војвода Петар Бојовић који је претучен до смрти. Исту судбину имао је и херој одбране Београда из 1915. године мајор Драгутин Гавриловић који је послје повратка из њемачког заробљеништва, ухапшен од комуниста, тучен и мучен у логору на Сајмишту, као и хиљаде других... – рекао је Ристић.

Он је додао да у новој државној творевини није било мјеста за људе као што су ректор Универзитета у Београду и председник САНУ Слободан Јовановић, као ни за хероја Првог свјетског рата Станислава Кракова, првог амбасадора Краљевине Југославије пјесника Јована Дучића, као ни за Милоша Црњанског и многих других.

– Требало је убити српски дух, самопоштовање, самосвојност. У већини случајева извршиоци су били Срби. Нажалост, задивљени и фасцинирани великим архитектонским злочина Јосипом Брозом Титом и данас од њега праве бренд, у граду у коме је он иницирао и наредио извршење тог невриједног злочина – рекао је Ристић који се запитало како да у будућности не правимо грешке које су нас пратиле у досадашњој историји.

ДА ЛИ ЈЕ ВРИЈЕДИЛО ПРЕЖИВЈЕТИ?

Скупу се обратила Милена Кесеровић, ћерка мајора Драгутина Кесеровића, који је током Другог свјетског рата био командант Расинског корпуса и војвода копаонички. За вријеме устанка у Србији 1941. године командовао је нападом на Нијемце у Крушевцу. По завршетку рата комунистички суд га је осудио на стријељање „због злочина против народа и државе, због сарадње са Владом Милана Недића и због непријатељске дјелатности против нове државе уперене на подривање новог уставног поретка, мира и безбједности”.

Стријељан је на непознатом мјесту у Београду 17. августа 1945. године.

У својој потресној исповијести Милена је испричала мучеништво мајке Веселинке са којом је као дијете и сама била затворена од стране комунистичких власти. У хеликopterу њену мајку су тукли као „четникушу”, пред очима четворогодишње дјевојчице, чије запомагање су игнорисали.

– Из отворених мајчиних рана крв прска по зиду затворске собе и попуњава канале од ноктију претходних станара. Парчићи одјеће натопљени крвљу падају по поду, док се мајка пузећи повлачи ка ћошку тражећи склониште. Послије ко зна којег ударца остала је да непомично лежи уз зид... То је била ноћ у којој су се два нејака бића питала, да ли смо живе. Моју мајку и мене то питање није напуштало годинама. И данас могу себи да поставим то питање: „Да ли је вриједило преживјети?” – запитала се на крају потребног свједочанства Милена Кесеровић.

ЦВЕТКОВИЋ: ОВО ЈЕ ЈЕДНА ОД 200 ТАЈНИХ ГРОБНИЦА

Окупљене је у име организатора поздравио др Срђан Цветковић који је подсетио да су молитвена окупљања за душе невиних страдалника започела прије пет година.

– Тада је одржан први помен, а уједно смо почели са уређењем овог мјеста. Они који су случајно пролазили овуда могли су да виде мочвару, шикару и затрпану чесму краља Александра. Било нас је свега десетак, а предводио нас је раковачки ђакон Александар Аздејковић. Круг људи се ширио, па смо успјели једне године да откопамо чесму, друге да посјетимо дрвеће... – рекао је Цветковић и напоменуо да је често имао примједбе због избора говорника.

– Морамо да се саберемо над оваквим стварима које су прије свега људске и хришћанске. Овдје треба да дођу представници и власти и опозиције. Ово је само једна од 200 и нешто тајних гробница у Србији у којима, према попису, почива најмање 35.000 људи. Тај број сигурно није коначан. Наша је мисија да сва та мјеста обиљежимо и уредимо. Најприје да кренемо одавде – закључио је Цветковић.

У склопу програма који је водила др Ена Мирковић наступили су драмска умјетница Драгица Жаров и Зоран Свејановић. **ТРИФКО ЂОРОВИЋ**

» Војска Србије први пут на помену

» Принц Филип и принцеза Даница поред Краљеве чесме подигнуте 1936. године у спомен на убијеног Александра Карађорђевића

МИЛЕНА ГАЛИЋ, НАЈМЛАЂА КЋЕРКА КОМАНДАНТА РАСИНСКО-ТОПЛИЧКОГ КОРПУСА

Ћерка војводе Кесеровића: Још увијек нема слободе!

Послије обраћања историчара и организатора молитвеног помена у Лисичијем потоку, у Београду, водитељ најави да ће се за крај програма обратити и своје свједочанство подијелити једна жена, која је била живи свједок комунистичког терора у „ослобођеној“ Србији.

Неко донесе столицу и стави је испред званичних представника и гостију који стајаху уз стијену са крстом мученика Црвеног терора.

ПОТРЕСНО СВЈЕДОЧАНСТВО

Отежалим, али одлучним ходом приђе једна стамена жена и сједе баш испред принца Филипа и принцезе Данице Карађорђевић. Јасно се осјетило да је стигао главни говорник на овом још увијек прећутном помену.

– Нека ме најаве! – достојанствено затражи жена.

– Сада ће вам се обратити најмлађа кћерка команданта Расинско-топличког корпуса у Другом свјетском рату, војводе копаоничког Драгутина Кесеровића, која је са мајком прошла искуство комунистичког терора. Она ће вам прочитати своје записе о тим данима.

Јасан и громак глас, као августовска муња Светог

Илије, пресјече тишину у гробном рову. Сви стојимо као на литургијској проповједи – испод наших ногу кости мученика, испред нашег лица глас од мучеништва!

Да ли је вриједило преживјети, запита се на крају исповједница?!

Сви ћутимо, ни сами немајући одговоре. Ноге ми полако тону у влажну земљу. Невидљиве руке хватају се за њих – то кости хоће да изађу из гробног мрака! Убијена истина иште живи глас!

Послије завршеног програма прилазим госпођи Ми-

лени Кесеровић и љубим јој руке. Над гробницом 3.500 убијених Београђана вјерних Христу и оданих Краљу, гледам у кћерку војводе Кесеровића као у васкрсење од Истине. Пита ме чији сам и одакле сам. Кад сам поменуо Херцеговину, није крила емоције.

– Моја мајка је Херцеговка! – са живом срећом викну жена.

ТАМО СУ КАПИ МОЈЕ КРВИ

– Мој отац, поручник Драгутин Кесеровић, започео је војну службу у Невесињу. То је било послје рата, за времена Краљевине. И неком приликом организована је свечаност у хотелу, у средишту Невесиња, ту је срео моју мајку. Заједно су играли краљево коло, а она је имала 27 или 28 година. Исто вече је пришао њеним родитељима, поклонили се и затражио њену руку. Моја мајка, Веселинка Поповић, била је кћерка Мирка Поповића из Невесиња. Имали су петоро дјеце, а ја сам њихово најмлађе дијете. Служба је отац водила из Невесиња, преко Мостара и Котора до Крушевца, гдје га и затиче слом Краљевине.

Пишем књигу о страда-

њу моје породице, Христа и Краља ради, а зваће се *Тамо су капи моје крви*.

То су ријечи моје мајке на умору. Прије смртног часа тражила је да одем у Крушевац и да нађем затворску зграду, и хелију број 13. Да са зидова мучилишта изгребем трагове њене крви и да јој тај прах донесем. Жељела је да уз то умре и буде сахрањена. Имала сам мало дијете и нисам се одлучила да одем у Крушевац. Тамо су капи моје крви, говорила ми је!

Питам је како је провела живот, гдје је радила и како.

Завршила сам вишу реалну гимназију у Приједору, тамо ми је сестра била учитељица. Нисам имала средства да путујем и плаћам стан у Београду.

Јако тешко сам добила посао, нико није хтио да ме прими за стално, па сам радила на одређено вријеме у Општини. И онда сам чула да на колегијуму помињу моје име: „Па, како сте њу примили?! Да ли знате ко је она и чија је?!“. Послије ми рекоше да више не долазим на посао.

Касније сам нашла нови посао у Индустији школских учила и намјештаја из Обреновца. Ту су примали бивше затворенике, осуђиване убице, али и четничке синове и кћери. Тамо и мене примише. Директор је био неки Црногорац, Тадић, и био је потихо наклоњен четницима.

Има ли слободе и хоћемо ли је дочекати? – питам загладан у очне дубине Милене Кесеровић.

Нема је још увијек! Вољела бих да је видим док сам жива. Моја мајка је стално питала мог мужа: „Сине Мо, каква је ситуација?“.

Непрестано се надала, а он јој вели: „Све је по старом.“

У тој нади живјела је 81 годину. **ГОРАН ЛУЧИЋ**

СПИСАК ЖРТАВА СТРАДАЛИХ У ПОКОЉУ У СЕЛУ МЕДАК 5. НОВЕМБРА 1944.

У личком селу Медак усташе су 5. новембра 1944. побиле и спалиле 40 српских сељака. Сазнање о овом злочину, који наводи Ђуро Затезало у својој књизи *Радио сам свој сељачки и ковачки посао – свједочанства геноцида*. (СКПД Просвјета, Загреб 2005.) покушали смо проширити консултујући ширу литературу. Нажалост, као и о многим другим стратиштима нашег народа, о овом злочину нема много записано. Ипак успјели смо проширити Календар геноцида УГ *Јадовно 1941*. и сазнати основне елементе овог историјског догађаја као и појединачни списак жртава.

У књизи Гојка Везмара *Усташко-окупаторски злочини у Лици 1941–1945* о покољу у селу Медак, налазимо следеће: „Најмасовније злочине у посљедња два мјесеца 1944. године починиле су усташе у Метку и околини, као и у Могорићу. У Метку су у два наврата убили 78 лица од којих су 10 заклали.“

Према поименичном попису жртава највише их је побијено 5. новембра, док су остали пали 10. децембра приликом упада у село 31, 32. и 34. бојне уз помоћ одреда легионара. Само у 4 куће недалеко од крушковачке станице убијено је 25 лица.

Осим у самом мјесту, усташе су вршиле покољ и у околним засецима: Богунице, Горње и Доње Травице, Блитве, а затим се упутиле и наставиле с покољем у селу Папуче.“ У књизи *Котар Госпић и котар Перушић у Народноослободилачком рату 1941–1945* налази се између осталог и поименични списак жртава новембарских покоља у Метку.

- Блитва, рођ. Маодуш Стеве Ана, 1880, домаћица, Српкиња
- Блитва Јове Анка, 1935, дијете, Српкиња
- Блитва Јове Боја, 1934, дијете, Српкиња Блитва Дане, 1873, сељак, Србин
- Блитва Јове Јованка, 1936, дијете, Српкиња
- Блитва Ђорђа Марица, 1900, сељанка, Српкиња
- Блитва Јове Недељка, 1933, дијете, Српкиња
- Блитва Кузме Савка-Зеља, 1896, домаћица, Српкиња
- Црнокрак Јове Даринка, 1931, дијете, Српкиња
- Црнокрак Николе Марта, 1939, дијете, Српкиња
- Црнокрак Боже Маша, 1900, домаћица, Српкиња
- Црнокрак Марка Маша, 1874, домаћица Српкиња
- Црнокрак Николе Маша, 1939, дијете, Српкиња
- Црнокрак р. Бобић Дане Мика, 1910, Почитељ, домаћица Српкиња
- Црнокрак Јове Мирко, 1930, дијете, Србин
- Црнокрак Милана Никола, 1937, дијете, Србин
- Црнокрак р. Рајчевић Саве Сава, 1908, домаћица, Српкиња
- Црнокрак р. Блитва Савка, 1902, домаћица, Српкиња
- Маодуш Танасије Анђа, 1885, домаћица, Српкиња
- Маодуш Стеве Данило, 1887, сељак, Србин
- Маодуш Николе Димитар, 1874, сељак, Србин
- Маодуш Лазе Јања, 1911 домаћица, Српкиња
- Маодуш Јована Петар, 1885, сељак
- Поткоњак р. Узелац Ана, 1904, домаћица, Српкиња
- Поткоњак Небојша, 1938, дијете, Србин
- Травица Б. Босиљка, 1940, дијете, Српкиња
- Травица Николе Даница, 1933, дијете, Српкиња
- Травица Симе Јања, 1885, домаћица, Српкиња
- Травица И. Мара, 1911, Вребац, домаћица, Српкиња
- Травица Богдана Мика, 1911, домаћица, Српкиња
- Травица Милка, 1889, домаћица Српкиња
- Травица Симе Недељка, 1940, дијете, Српкиња
- Травица Симе Перица, 1938, дијете, Србин
- Травица Сара, 1906, домаћица Српкиња
- Травица р. Рогич Јанка Смиља, 1907, Почитељ, домаћица, Српкиња
- Загорац Томе Недељка, Неђа, 1926, ђак, Српкиња
- Загорац Томе Никола, 1937, дијете, Србин
- Загорац Томе Радмила Ћића, 1940, дијете, Српкиња
- Клеут Исе Милка, 1888, Почитељ, домаћица, Српкиња
- Оклобција Ђуро, 1880, Вребац, пензионер, Србин
- Радошевић Вује Јека, 1870, домаћица Српкиња
- Травица М. Симо, 1880, сељак, Србин

» ЗА КРАЉА И ОТАЏБИНУ: Милена са сином Александром

О ГЛАСНОСТИ ЋУТАЊА: Какви су то идеали који се остварују убијањем хиљада људи?

Проф. др Ратко Ристић се осврнуо на чланак објављен у дневном листу *Полијтика*.

– Објављена је књига која се зове *Гласност ћућана* од стране Архива Ужице. Главни јунак је Слободан Пенезић Крцун. Извјесни приређивач Жељко Марковић за Крцуна каже: „Незауостављив у политичком успону, описан као најконтроверзнија личност нове српске политичке историје, Крцун је у себи сублимирао вријеме у коме је обитавао. Свједок и судионик, немило срдан и суптилан, одан отачаству и Брозу, сударио се са двије стране своје личности које су двије стране српске повјеснице.“ Мислим да је непристојно да нас ико на овакав начин суочава и да нас на једном психолошком, егзистенцијалном нивоу подвојава. Како је неко

одан отачаству, односно српству и Брозу, ако је контратеза, антипод српства?! Рецензент књиге каже, извјесни Радојица Лазић истиче, да је „Крцун остао бескомпромисан борац у остваривању идеала које је поставила Комунистичка партија“. Па, какви су то идеали који се остварују сатирањем хиљада људи, при чему су већина тих људи симболи свега што вриједи у неком друштву? Поред Броза архитектуре злочина у Србији 1944. године су били извршиоци полуписмени Слободан Пенезић Крцун, и неписмени Александар Лека Ранковић. Тужно је да ми до дана данашњег немамо реалистичну перцепцију тог времена и људи који су, нажалост, учинили толико лоших ствари да је и наша стварност обликована тиме – закључио је Ристић.

» Надахнута бесједа проф. др Ратко Ристића, декана Шумарског факултета у Београду

ЗАШТИТНИК ПОМОРАЦА, ЗАНАТЛИЈА И ТРГОВАЦА

Зашто је петрињски храм посвећен Светом Спиридону?

Када су у питању храмови Српске православне цркве, највећи број оних посвећених Св. Спиридону налази се на обали Јадрана, док се знатно мањи број среће у континенталном залеђу – на Косову, Македонији, Србији и Банији. Разлог се налази у томе што се Св. Спиридон сматра заштитником поморца.

Међутим, поред поморца и занатлија, Св. Спиридон се сматра и заштитником трговца, у чему се највјероватније и налази разлог због којег је петрињски храм посвећен овом угоднику Божјем.

„Петрињски Срби били су довољно економски способни за подизање православних храма у тако кратком року (2 године). Томе су, вјероватно, допринијеле и живе трговачке везе са Трстом, о чему свједочи и текст молбе из 1783: „Овдје налазећи се и пролазећи трговци са Трстом и осталим путевима нама осигуравају прилоге, па ако то све узмања ми ћемо из властитог иметка... осигурају градњу цркве и уздржавање свештеника”. Захваљујући овим везама, вјероватно је и идеја о посвећивању Храма Св. Спири-

дону у Петрињи пренијета из Трста (гдје је већ тада постојао Храм Св. Спиридона).“ Александар Петичевић, *Заборањени чудотворци*, (Нови Сад 2017.) Да су „пролазећи трговци” и даље посјећивали Петрињу, као и да су трговачке везе православних Срба са Трстом настављене и касније, свједочи и надгробни споменик панчевачког мјештанина и трговца Павла Живановића на старом петрињском православном гробљу, чији текст у преводу гласи: „У мрачном овом гробу тихо почива тијело слуге Божјег, грађанина и купца (трговца) панчевачког Павла Живановића са ћерком својом Јефимијом, десетогодишњом. Он честно поживе 43 године и пресели се у вјечност дана 22. априла 1851. Нека им је вјечан помен”.

САША УМИЋЕВИЋ

ОСВЕШТАН КРСТ ЗА ЗВОНИК

Епископ Герасим је обишао радове на изградњи Храма Св. Спиридона Чудотворца у Петрињи и освештао Часни Крст који ће ускоро украсити врх звоника. Сви људи добре воље могу помоћи градњу Храма и обратити се надлежном парохи Саше Умићевићу на мејл – sasa.umicevic@yahoo.com или на број + 38544-813-419

ОБНОВА ХРАМА У КОСТАЈНИЦИ

Благословом епископа горњокарловачког Герасима, завршени су планирани радови на обнови Храма Светих Архангела у Костајници. Измијењена је целокупна дотрајала дрвена конструкција кровишта, а стари лимени покров замијењен је новим покровом од бибера цријепа. Уједно је измијењена и целокупна хоризонтална и вертикална лимарија и постављена нова фасада на олтарској апсиди и горњој зони звоника храма. Храм Светих Архангела изграђен је на темељима старог који је срушен од стране усташа 1941. године. Његове темеље осветио је епископ Симеон 15. јуна 1970. године, а по завршетку градње осветио је 3. септембра 1972. године. Грађен је по пројекту проф. Драгомира Тадића у српско-византијском стилу. У овом храму се са посебном пажњом чувала и највећа светиња Епархије горњокарловачке – рука Светог Теодора Комоговинског. У посљедњем рату деведесетих година прошлог вијека, храм је значајно оштећен бројним минирањима околних зграда и моста на ријеци Уни који спаја Хрватску и Босанску Костајницу. Током 1993. године, извршени су само најнеопходнији поправки кровишта и оштећених дијелова фасаде, а потпуна обнова остављена је за боља времена. Сви људи добре воље могу да помогну прилозима уплатом на жиро-рачун СПЦО Костајница отворен код Привредне банке Загреб: IBAN 58 2340 0091 1101 8183 9.

ЕПАРХИЈА ГОРЊОКАРЛОВАЧКА

МИЛОШ КОРДИЋ: ЗАПИС СА БИВШЕ БАНИЈЕ

Језерца бујади, са зецом кад искаче и коњем који фркће

Давно је неко негдје написао, а не могу се сјетити ни ко ни гдје, за огромне површине бујади, да су то у касније пролеће таласаста зелена језера. Језера из слика фантастике: могу да се прелијевају по равницама, по благим и стрмим странама, по брдима...

Бујад: вјероватно јој је пријекло имена у ријечима бујна, бујање...

Не може се рећи да је народ није волио. А и да је волио, ни то се не може рећи. И да јој се радовао кад израсте на њиви, у бари која се коси, око башче или уз ограду воћара, па у ко зна кад засађеној а запуштеној живици којом је ограђен дио фондуша... – није.

А да јој се радовао у далеким временима мога дјетињства, у временима касних јесени и кољевина, кад се она, сва смеђа, грубих стабљика а меких листићака на такође грубом ребру листа, доносила из мајина и њоме палиле заклане свиње – јесте. А тада није било корита од тврдог поцинчаног лима у којима би се свиње шуриле. И да би се приштедјела слама, ту је била она – бујад.

И кад се сва онако смеђа косила и довозила за покривање колница, тушњака (кокошињаца), свињаца, за штрање испод стоке у штали, за прекривање да не би измрзло по башчи оно што се сијало или седило у јесен па да се има што раније у пролеће – капулица, бијели лук... такође се косила и довозила.

Мало ко је проживио своје сеоско дјетињство а да се није провлачио колским путевима и утабаним путевцима кроз ливаде бујади, кроз њене густе површине. Биле су то ливаде (условно их тако називам) по мајинама, односно заједницама (заједничким државним необрадивим земљама), које су се најчешће користиле као сточни пашњаци. И то пашњаци за све – и за све сељане и за сву стоку: најбољи за овце, па за говеда, а, иако лоши за коње, знали су се ту наћи, кад се није имало куд, и они. Поготово ако пастир мора да чува и говеда и коње који тог дана, тих дана нису у каквом послу или на путу. Јер између тих површина са израслом бујади распростирале су се површине с дивљом травом, али и површине с питомијом, зеленом и онижком травом – душу дало за пашу.

А онда су ту негдје, уз поточић, можда и у мочварном каквом јарку, и зуква и од зукве нешто више и доста више шаше.

И све су те мајине с површинама бујади и с травнатим чистинама обично уз обронке шума, уз шумарке, па се у мањим грмовима бујад пробијала између паветине, трњина, глогнича, дивљих купина... И по шумама, и гушћим и рјеђим – бјелогоричним или црногоричним, и по мијешаним... ма нема гдје је није било.

КАКО ДО КЊИГЕ БИЛО ЈЕДНОМ НА БАНИЈИ

У продаји је друго издање књиге *Било једном на Банији* Милоша Кордића, чији је издавач *Инфо Рас* д. о. о. Београд, 2019. У књизи су бројни прозни записи ауторових сјећања на дјетињство, младост, школовање и живот на Банији између Другог свјетског рата и грађанског рата у Хрватској, с повременим заласком у те ратове. Ту су бројне личности са Баније: сељани, грађани, народни хероји, научници, књижевници и други умјетници, професори, ауторови школски другови...

Ту је запис о Титовом доласку на Банију, 1967. године. У књизи су обрађене банијске горе и њихови највиши врхови, ту су записи са видика, затим ријеке, рјечице, потоци, стара банијска јела, опис кољевина... Други дио књиге садржи имена и презимена банијских Срба, њихове бројне надимке, попис села и градова. Посебно поглавље посвећено је пословицама, клетвама, ојкачама, оригиналним псовкама. И на крају књиге Кордић објављује више од четири хиљаде непознатих, мање познатих и заборављених старих ријечи и израза банијских, са објашњењима. Књига се може наручити поруком на телефон: 063 1958 354, и на и-мејл: miloskordic44@gmail.com Код поруке потребно је навести име и презиме, тачну адресу (с поштанским бројем) и број мобилног телефона. Цијена књиге је 800,00 динара + поштарина (шаље се поузећем, пост експресом).

Обична бујад (или орловска папрат), која је расла по Банији, ботанички припада породици папрати. А папрат је распрострањена по цијелом свијету – осим по поларним предјелима. Има је око 10.000 врста. И различитих је висина – зависно од подручја у коме расте. Обична бујад могла је да израсте до око 1,20 метара. А ми смо знали за двије: обична бујад и папрат. Та, коју смо звали папрат, разликовала се по облику рецкастих листићака на листу. Најчешће је расла по шумама. На европским просторима најпознатије су папрати: бујад, госпоина коса, јеленак, навала, слатка папрат...

Бујад је иначе отровна и за људе и за стоку. Посебно за говеда, ако се са сијеном поједе и већа количина бујади. Користила се и у медицини.

О бујади постоје и многе приче. А једна од њих је, на примјер, да су се сувим першцима листова пунили јастучнице – вјеровало се да бујад извлачи болове повезане с кичмом. Другу сам чуо од тетке Ружице Дабић, са којом сам често говедарио: у пролеће, кад из земље ничу изданци младе бујади, а они се, онако још мали, свијају ка земљи па се свијајући могу обликовати у интересантне фигурице – једна од њих може бити у облику срца (ријетко су била та срца, као и дјетелина са четири листа), па момак или дјевојка кад нађу то срце, морају да замисле онога кога воле и да поцеле да и он (и она) воли њих.

Сједим на повишој обали при врху Горњих Гајина (мајине, заједнице), угнијежђењем, с Доњим Гајинама, изнад обрадивих Кућишта, с ју-

жне стране доњег дијела села, а испод сјеверних шумских обронака горе Шамарице – Жишковца, Газана (говорило се и Гузан), Палевина, Борисавца и Лончаревца. Недалеко од мене, до шуме и пута ка Палевинама, мирују Мирови и Дикуља, моје двије краве, а коњи, Мишко и Бетко, на травнатом до простору између двају језераца већ добро израсле бујади.

Ливада бујади што се благо спушта од мене и шуме иза мојих леђа ка Доњим Гајинама и Гајинском потоку, који већма цмиздри но што тече, шири ми се видом у стварно, зелено језерце бујади. Највеће у Гајинама. Сунце се извлачи кроз густе кестенове крошње Борисавца и разноси пролеће на све стране. А птице и иза мојих леђа, од истока, и с јужне стране, од крајака Палевина, и од највишег брешка у Гајинама, на сјеверној страни, обраслог младом кестеновом шумом, тако су гласне и усатлашене као да увјежбавају нешто што танано шуми вјетром а да се и не осјећа с које он стране дирка.

А до тог, на благој страни језерца, које завршава на обали колског пута који га дијели од руба кестенића поманутог брешка, на укосини до њега, одијелено стазом, мање је језерце. Исто такве, високе и језде бујади. И она се простира кроз до благе узвисине на чијем је врху јама: ту се некад вадиле глина за циглу.

На другој страни Доњих Гајина, уз пут којим се може и на Кућишта, а његов главни правац води до сеоског гробља и Жишковца, с већ густим шамаричким кестеновим шумама, све је обрасло младом бујади. Па се чини као да се ка-

кав већи поток зеленила улива у зукву и шашу изнад поточића. А онда преко њих богати својим смарагдним зеленилом она горња језерца што се уливају у моје очи.

Па дуго ћутим и посматрам пролеће, лето, јесен и зиму по зеленој, жутој, наранџастој, смеђој и бијелој боји своје бујади. Како у јесен издањем горе, до једних и других Гајина, тако се и моја језерца мијењају. У јесен и зиму провлачим се њиховом смеђошћу и бјелином, па застајем – а оно нешто шушне: из бујади искочи зец. У смеђем је и он смеђ. У бијелом је се учини да је и он бијел. Застајем и стојим: он успорава, окреће се, па као да би поново у бујад. Али се предомишља – неће, не плаши се више: види он да сам и ја застао.

То је један зец. А гдје су они по Брдима? Они у бујади Церица, Шаканске долине, Стаменић јапаге, Борјановог бријера, они из бујади Равновца... А гдје су они по бујадарама преко пута Драгосављевић кућа у Горњој Пастуши (на врху Патрешкиј косе), па они на Метли, висоравни између Јошавице и Горње Млиноге! Па они по дворским мајинама! Па они поред највећих брера на Кордуну, кад се од Блатуше крене ка Вргинмосту! Гдје су...

Ипак, најпространија језерца су, која то и нису, него су језера, она по Мањачи. Преко које се иде за Стричиће Петра Кочића. Нигдје толико бујади као на Банији и на Мањачи. Нигдје толико језераца. Нигдје толико зечева није било.

И боровице. Оне за бичала каница. Оне чије су гране душу дале да се два, највише три пута подложе и њиховим димом умирише месо на тавану или у каквој пушници.

Сједим на обали Горњих Гајина. Читам неку од књига које често носим са собом док говедарим. Па вадим писмо које ми је Слободан Новаковић, уредник у београдском листу Младост, упутио поводом мојих том листу послатих пјесама. Читам и радујем се...

И једном, у близини, на једном од колских путева који се ту на више мјеста и укрштају, зачујем коња: касна је јесен. Магла се развукла преко Доњих Гајина па све до мојих очију. Говеда се чувају на цијели дан. А ја устајем и говорим стихове двију првих строфа пјесме *У јошну јесен* Војислава Илића:

*Чуј како јауче вештар
кроз џусице њолане наше,
И џусице слојеве маиле
у влажни ваља до...
Са криком узлеће њавран
и кружи над мојом љавом;
Мушито је небо сво.
Фркће окис'о коњиц
и журно у село љави,
И већ љред собом види
убој и ситари дом.
На љрају ситарица стоји
и мокру живину вади,
И с рејом космајим својим
отроман зељов с њом; –*

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ ОСНОВАНО ЈЕ НА ТЕМЕЉИМА КОЈЕ ЈЕ ПОСТАВИО МАКСО ДЕСПИЋ

Театар у сарајевских Срба

ПИШЕ: МАРКО МАРЈАНОВИЋ

Почети позоришне умјетности у Сарајеву се везују за угледног српског трговца Макс Деспића, који је први организовао позоришне представе у граду на Миљацки, још за турског „вакта“. На његовој идеји и визији, у каснијим „ћесарским“ годинама подигнут је прво Друштвени дом, који ће у посљератном времену слободу прерастати у Народно позориште, где ће свој ангажман наћи прве сарајевске глумице, Љубица Стефановић и Јелена Кешељевић, а бројна друга имена, углавном Срба, оставити неизбрисив траг у историји позоришне сцене Сарајева.

ПРВЕ ПРЕДСТАВЕ ОДИГРАНЕ У КУЋИ МАКСА ДЕСПИЋА

Ношени жељом ка урбанизацији, модернизацији и културолошком просперитету, сарајевски Срби, махом имућни трговци и занатлије настојали су да у свој град донесу све оне европске тековине у чијим благодетима су уживали током небројаних путовања и обилазак модерних градова и пријестоница, а које су имале ту срећу да се до њих не пружи рука „Порте“. Једно од настојања српске грађанске елите у граду на Миљацки, који се тих година није простирао даље од Мариндвора, јесте било и формирање културе позоришта и театра.

Путујући на Запад, Макс Деспић и његови синови почели су да стварају, а у врло брзом периоду и реализују идеју о оснивању прве позоришне трупе у свом граду.

С обзиром да у то вријеме у Сарајеву није било изграђених објеката за потребе културе, Макс Деспић је као већина имућан и поштован Сарајлија, кога су уважавали и припадници других конфесија одлучио да прве представе буду одигране у његовој приватној кући, која се и данас налази на лијевој обали Миљацке и свједочи о вишевијековном присуству Срба у Сарајеву, њиховој градској култури и начину живота. У овим првим предста-

вама глумци су били управо Деспићи, Макс и Никола, а на репертоару су се нашле углавном комедије. Макс и Мићо Деспић организовали су позориште угледајући се на енглеског конзула, извесног Холмса. Занимљиво је да су у првом позоришту, како у Сарајеву тако и у цијелој Босни и Херцеговини углавном играни комади Јована Стерије Поповића.

НУШИЋ ОТВОРИО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

Максо је толико труда уложио у развој идеје позоришта, да је чак и једну просторију у кућу преуређио у Позоришну салу, чија функција поред приказивања представа се огледала и у простору гдје су Макс и потоњи Деспићи могли угостити значајне људе свога времена, као и представнике дипломатског кора у Сарајеву. Велика је била улога Макса Деспића у развоју сарајевске позоришне и уопштено културолошке мисли у Сарајеву. Иза њега је остала кућа, као физички подсетник на прво сарајевско позориште, али и идеја о развоју професионалне позоришне сцене у граду. Максина визија и идеја је у кратком периоду прихваћена и од стране новоуспостављене аустроугарске власти, па је Монархија 1897. године на истој обали Миљацке, само мало ниже од Деспића куће саградила Друштвени дом, који ће неколико деценија касније, доласком ослобођења, израсти у Народно позориште, прву професионалну позоришну кућу у Сарајеву.

Народно позориште у Сарајеву основано је на темељима које је поставио и учвр-

стио Макс Деспић, 17. 11. 1919. године, док је свечани чин отварања, у новембру 1921. године, припао Браниславу Нушићу, тадашњем начелнику Умјетничког одјељења Министарства просвјете и првом директору Народног позоришта у Сарајеву. Наиме, 5. августа 1919. године Народна Влада Босне и Херцеговине упутила је Министарству просвјете Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца представку за официјелно оснивање театра, што је врло брзо и учињено. Три вечери заредом извођени су музичко-драмски програми и тако је озваничен почетак ове професионалне позоришне куће.

Прва професионална глумица, која је заиграла у Сарајеву, иако не рођењем Сарајка, већ чудним сплетом околности, а након већ дугогодишњег рада у позоришним трупима, се обрела у Сарајеву, јесте управо Љубица Стефановић, која ће своју родну Градишку, напустили почетком 20. вијека, када као изузетно млада дјевојка, са непуних осамнаест година одлази са путујућом групом глумаца, на чијем је челу био Чича Миша Милошевић, за Београд, гдје ће почети своју позоришну каријеру.

ЉУБИЦЕ ОБИЉЕЖИЛЕ САРАЈЕВСКУ СЦЕНУ

Новинар и књижевник Марко Марковић је у „Ослобођењу“ 1961. године писао о лику Љубице Лазивић Стефановић. Заборав бива све непрозирнији, њенога се имена више нико не сјећа. Али умјетност, коју је градила, није се дала заборавити, уграђена је у постојање сарајевског Народног позоришта, одатле прелазила у књиге које су исписиване о том театру – написао је Марковић, који је даље, ходећи пером и ријечима новинског чланка, као и Војислав Вујановић којем се касније у тој мисији о Љубици, придружио и историчар из Градишке Хусреф Хаџилагић, трагао за њеним животним раскршћима. Питомог погледа и широког лица, које нас неодољиво подсјећа на наше баке, не захтијевајући ништа од нас, ни пријекор, ни захвалност, у некој духовној нирвани, Љубица Стефановић као да нам из далека поручује да је њен живот остварена жеља, распламсана у тренутку када је у њену варошицу доспјело друштво путујућих глумаца.

Љубица је стварала, њени су ликови дефиловали сценом Народног позоришта у Сарајеву гдје је досегла највјероватнијих 270 улога, навео је Војислав Вујановић у књизи „Гримизна огрлица“. Она спада међу десетак глумаца с највећим бројем креација. Доласком у Сарајево, позоришни пут Љубице траје од 27. новембра 1920. године до 22. новембра 1943, када се посљедњи пут испела на сцену Народног позоришта у лику Фатима – хануме у водвиљу Белуша Јунгића „Кад ја поћох на Бенбашу, на воду“. Када је спуштена завјеса на сцени, када се испразнило гледалиште, тишина је завладала једним театарским простором, са сцене је сишла Љубица Стефановић. На једну велику стваралачку улогу стављена је тачка.

Фестивал театра Републике Српске, који ће од 2021. године, према одлуци градске управе, бити утемељен у Градишки, носиће име „Љубица“, у част Љубице Лазивић Стефановић, прве професионалне глумице у БиХ.

Заједно са Љубицом, у Сарајеву је дошла и Јелена Кешељевић, које ће постати једно од највећих српских имена театра у Сарајеву, као и у цијелој Босни и Херцеговини. Њих двије су поставиле темеље професионалне позоришне сцене, на којој су дуго година суверено владале, пружајући Сарајеву и његовим грађанима позоришни угођај, какав су могли да осјете у великим европским пријестоницама. За њено је име везано неколико ексклузивних чињеница. Припадала је ансамблу пред којим су се, први пут, отвориле двери сарајевског Народног позоришта које је, након низа неуспјелих покушаја, најзад добила статус сталног професионалног театра. С друге стране, од тада па до краја живота, пуне 42 године није никада, ни за тренутак, напустила ту „Кућу на Обали“. Најзад, поставила је рекорд који, сигурно, нико више неће оборити: у том је театру одиграла 326 улога... Свој ход на сарајевској сцени почела је тумачењем Калине, епизодне роле у Зони Занфировој Стевана Сремца, чија је премијера била 30. октобра 1921. године, а окончала се улогом Виде у комедији Жака Конфина Сирото моје паметно дијете, премијерно изведеној 6. марта 1959. године.

САЧУВАН ДУХ МЛАДЕ БОСНЕ

Свакако једно од значајних имена сарајевске театарске сцене јесте и Боривоје Јефтић, српски књижевник који је припадао покрету *Млада Босна*. Писао је пјесме, приповјетке и драме са претежно босанском тематиком и позоришне и књижевне критике, студије и есеје. Више од 25 година је био редитељ позоришта у Београду и Сарајеву. Све до 1941. године Јевтић је „кројио“ репертоар Народног позоришта у Сарајеву.

ПРЕМИНУО МИЛОВАН ГАЋИНА НЕКАДАШЊИ УРЕДНИК РТВ-А

У Новом Саду је у шездесетој години преминуо новинар Милован Гаћина. Почетак своје професионалне каријере провео је на Телевизији Нови Сад крајем осамдесетих и почетком деведесетих година. Остаће запамћен као изузетан новинар, уредник дневника, ратни извештач и аутор емисије „Хроника српских крајина.“

НА ГЛОЋАНСКОМ БРДУ КОД ЗВОРНИКА СЛУЖЕН ПОМЕН ЗА 126 УБИЈЕНИХ БОРАЦА

На Глођанском брду код Зворника служен је парастос, поводом обиљежавања 28 година од страдања 126 бораца Војске Републике Српске, које су 6. новембра 1992. године на свиреп начин убили припадници такозване Армије БиХ.

Парастос је служио свештеник Мићо Бабић, а вијенце су положили породице погинулих бораца, представници борачких удружења Зворника и Шековића, Градске управе, Полицијске управе Зворника, као и појединци. Предсједник Борачке организације Зворник Лазар Ристић рекао је да је на данашњи дан 1992. године на Глођанском брду почињен стравичан злочин, масакрирани су људи који су се ту затекли.

Он је навео да су непријатељске снаге извршиле невиђена мучења заробљених припадника Војске Републике Српске, везали су их бодљикавом жицом за храстове, који су касније посјечени да би били уклоњени докази. „За злочине над 126 припадника Војске Републике Српске на Глођанском брду још нико није одговарао, али се надам да ће овај предмет Тужилаштво и Суд БиХ коначно узети у рад“, истакао је Ристић.

Секретар Градске организације заробљених и погинулих бораца и несталих цивила Зворник Миливоје Марковић је рекао да се још трага за осам бораца несталих на Глођанском брду. Свештеник Бабић је након служења парастоса рекао окупљеним да се на овом мјесту не заборава, пале свијеће и моли Богу за спас оних који су своје животе изгубили прије 28 година.

У ГОРЊИМ ПОДГРАДЦИМА КОД ГРАДИШКЕ СЛУЖЕН ПАРАСТОС ЗА ПОГИНУЛЕ БОРЦЕ

У Горњим Подградцима код Градишке служен је парастос и положени вијенци на споменике погинулим борцима одбрамбено-отаџбинског и Народноослободилачког рата и жртвама фашистичког терора из ове мјесне заједнице.

У одбрамбено-отаџбинском рату погинуло је 16 бораца из мјесне заједнице Горњи Подградци, а у Другом свјетском рату страдало је 136 бораца и више од 1.100 цивила из овог краја.

Вијенце су положили представници Градске управе Градишка, Градске и Мјесне борачке организације, СУБНОР-а и СНСД-а.

Начелник Одјељења за борачко-инвалидску заштиту града Градишка Радомир Пјанић рекао је да је у протеклом рату погинуло 613 градишких бораца, те да је њиховом борбом и жртвом спрječено да се Градишци понови страдање из Другог свјетског рата, када је погинуло више од 16.000 становника ове општине, од којих је велики број са подручја Подградаца и Поткозарја. „Најмање што можемо јесте да одајемо пошту и чувамо успомену на борце и жртве који су стварали претходну државу и данашњу Републику Српску“, нагласио је Пјанић. Предсједник Градске борачке организације Градишка Милован Гагић рекао је да је парастос у Горњим Подградцима један од посљедњих помена у овој години, наводећи да ће у децембру још бити служен за погинуле борце у Турјаку.

» Макс Деспић са супругом

20 ГОДИНА И 40 ДАНА - ДВА ВЕЛИКА ДУХОВНИКА ОБЈЕДИЊЕНА ЖИВОТНИМ СТАЗАМА И У ДАНИМА УПОКОЈЕЊА

ГАЧАНИН ЛАЗАР ОСТРОШКИ И МОРАЧАНИН АМФИЛОХИЈЕ ЦРНОГОРСКИ

„На видику немамо
шаквој човјека.

Нико га не може замијениџи.“

(Митрополић Амфилохије
о оцу Лазару Ацићу)

У Саборном храму Васкрсења Христовог у Подгорици на празник Светог Амфилохија Иконијског, служена заупокојена архијерејска литургија са четрдесетодневним поменом блаженопочившем архиепископу цетињском митрополиту црногорско-приморском Амфилохију. Такође, навршава се двадесет година од упокојења архимандрита Лазара (Ацића), игумана острошког, рођеног Гачанина и једног од најпознатијих острошких духовника. У овој дубокој симболици великих датума нема ничега случајног. Света три црногорска јерарха – Петра Првог, Петра Другог и Амфилохија – Господ је објединио у животним стазама и данима упокојења. Тако и данас, на дан Светог Амфилохија, ми се сјећамо Лазара и Амфилохија, наших духовника као наших богољубивих и братољубивих отаца.

ЕВАНЂЕЛСКИ НЕИМАР

У предговору књиге монахиње Јелене Станишић *Положи наду на Господа – Духовна поштинска оца Лазара Острошког*, блаженопочивши АЕМ Амфилохије је написао: „Ова књига, драги читаоче, жели да буде не просто сјећање на овог сродника по духу и по тијелу Светог Василија, коме је вјерно послужио, него свједочанство о њему и његовом лику, као будитељу и еванђелском неимару и препорочитељу људског срца и душе и дјело оца Лазара Острошког остаће, несумњиво, запамћено и записано међу прва и најзначајнија имена острошких настојатеља, духовних отаца и наследника Светог Василија Острошког Чудотворца.“

Живот и дјело наших блаженоуснутих богоугодника потврђују да је свака стопа од Лазаревог Гацка до Амфилохије Мораче светосавска и световасилијевска, да је пут који се из далеких столјећа пред нама простире јединствен као Истина и да је ова земља наших славних и светих предака, окупана мученичком крвљу, постала света и завјетна. Светом земљом корачају свети људи, чији је дух непролазан, чије су ријечи незаборавне, чији су трагови неизбрисиви. На парастосу блаженоуснулом Митрополиту, епископ Атанасије се присјетио разговора са Св. Јустином Ђелијским.

– Кад је требало млади Ристо да се монаши, питао је оца Јустина које име да узме, а ава Јустин је одговорио: „Ових дана сам превео Житије Светог Амфилохија Иконијског, да узмеш то име, Амфилохије, њега су анђели рукоположили.“ Пријем тада ави Јустину, био сам близу њега, па кажем: „Он је анђео Цркве, епископи су анђе-

ли Цркве, они су га привођили.“ Он одговори: „Ух, ви историчари, па то је истина. Светог Амфилохија су рукоположили епископи на челу са Светим Василијем Великим, била су то бурна времена, 4. вијек, кад су се појавили јеретици, њега је привео Свети Василије Велики и био је славни његов ученик и њему је Свети Василије упутио своје капитално дјело *О Духу Светоме*. (...) Наш отац, брат и саслужитељ митрополит Амфилохије, прошао је тај пут и зато је свијетла образа изашао прије 40 дана са овога свијета и душа из тијела и пристао престолу Христовоме. Данас га привођи престолу врховнога Бога Оца, вјечнога родитеља Сина и вјечнога исходитеља Духа Светог, и Оца свију нас – рекао је владика Атанасије.

На стази његовог архијереја митрополита Амфилохија и свих његових претходника, отац Лазар Острошки је био личност која је снагом своје вјере, у великој мјери, означила обнову православља у Црној Гори. Наша је дужност да се у невремену наших живота сјећамо њихових племенитих душа, а они ће, несумњиво, молитвама из вјечности допринијети да сваком прагаоцу Бог даје махове.

ИМЕ ДОБИО ПО СТРИЦУ КОГА СУ УСТАШЕ УБИЛЕ У ПРИДВОРИЦИ

Отац Лазар се родио 1948. године у Кокорини, селу близу Гацка, у једној врло угледној херцеговачкој породици, од веома честитих родитеља. Илија Ацић и Јелица (монашко име Магдалина) Јањић, су били поштовани у том крају као добри домаћини и људи од повјерења. Отац је био осми, најмлађе дијете. Добио је на крштењу име Милко, по стрицу којег су усташе убиле у Придворици. Тада су усташе убиле 341 душу, читаво село. Једино је Милко покушао да побјегне испод ножа. Видјевши како бјежи, усташе га ухватише и исијекну на комаде. Отац се сјећао да је као дијете слушао тетку како тужи свог брата Милка, кад оде да чува овце.

БРАТОВ ПРАЗАН ТАЊИР

Причао је отац како је мајка једно вријеме стављала тањир на трпезу и за брата, када би ручавали. – Ја сам био мали, кроз таму се сјећам брата, али тај празан тањир ми се урезао дубоко у памћење. Чинило ми се, све што поједем стоји ми у грлу, гледајући тај тањир. А јадна мајка није сушила образа, свуда по кући сам могао да напишам траг од њених суза.

Основну школу, до четвртог разреда, учио је у селу. А пети, шести и седми разред ишао је у Фојницу, десет километара у једном

правцу пјешке, и назад. Морао је веома рано да устане. Најгори је био један поток, који зими набуја и тешко се видјело камење преко којег се прелазило. Свако јутро мајка је чекала да чује синов глас: „Мајко, прошао сам ти“.

Осми разред завршио је у Невесињу, код мајчине маћехе, која је била много добра за сву дјецу. Како мајка и отац нијесу могли да га поведу у Невесиње, мајка се досјети да коњ зна пут до бабине куће. Тако ставе њега и сестру на коња и испрате их до краја села. Сестра је причала да је коњ ишао кроз Невесиње као да га неко води за оглав. Дошао је испред бабине куће и зарзао. Изшла је бака, и кад их је видјела обрадовала им се као својој дјечи.

Кад је завршио основну школу, сестри се повјерио да би највише волио да учи за свештеника, али се бојао да га отац, а и стриц који се тада исто питао, неће пустити. У то вријеме нико није слао дјецу у богословију.

ДУГ ОТАЦИНИ ОДСЛУЖИО У МОРНАРИЦИ

Морао је да упише средњу угоститељску школу, у Мостару. Чим је завршио, одлучио је да оде у Сарајево код брата од стрица, да би уписао Економски факултет. Тамо је завршио Вишу економску школу. У Београду је наставио студије које је морао да прекине. Позвали су га у војску, у најтежи род, морнарицу, која се тада служила три године. Кад се вратио, запослио се у Сарајево, у музичкој школи, као секретар.

О свом предмонашком животу отац Лазар је мало причао. На основу неколико догађаја из тог периода, може се наслути какав је он био диван бисер, кога нико није видио. Али Бог своје слуге види и припрема од малена за Себе. Одвајао се од остале дјече, највише по тихој нарави, која је пљигенила и старе и младе. Нигдје га нема, а кад треба, увијек је ту да прискочи.

Кад је одлучио да иде у манастир, то је био ударац за читаву породицу. Дошли су брат и зет у Сарајево, да га моле да одустане од те намјере. Отац је причао да је зет до паса био мокар од суза.

– Нијесам имао срца. Кофере које сам спремио за Свету Гору понио сам кући, јер сам већ био дао отказ на послу. А они су већ ухватили све могуће везе да ме запосле у Гацку, само сам чекао да ме позову.

ОДЛАЗАК У МАНАСТИР РАСТУЖИО ПОРОДИЦУ

Тог периода се Отац сјећао као веома тешког и мучног.

– Виде родитељи да сам ја тужан и никакав. Али не одустају од приче и пријетњи.

Једно вече, родитељи су спавали у једној соби, а Отац у другој. Ујутро, кад су устали, Отац је по њима примјетио да се нешто десило. Био је упоран и мајка му призна, како, кад су легли, одједном, двије муње од свјетлости направиле крст преко читаве собе. Читаву ноћ нијесу могли ока склопити, нити су што причали. Али од тог дана били су много мекши, посебно мајка.

– Ја више нијесам могао минута чекати, а бојао сам се да ћу добити позив за посао и да не буде опет суза и кукања. Смислим неки хитан посао у Сарајево, на неколико дана.

Кад је дошао у Сарајево, поздрављив се са пријатељима, узео благослов од Оца Перише Вранића, свог духовника, и кренуо за Хиландар.

БОРАВАК У ХИЛАНДАРУ

У Хиландару је био непуне двије године. Како је почео да губи здравље, одлучио је да се врати у Србију. Дошао је у манастир Пустинју. Послије нешто више од годину дана, Владика Јован Велимировић, синовац Светог Николаја Жичког, премјестио га у манастир Ђелије, да сестрама буде служашчи. Владика га је још у Пустинји рукоположио у чин јеромонаха.

Није се дуго задржао ни у манастиру Ђелије. Одлучио је да дође у Црну Гору. У манастир Острог дошао је 1984. године. Ту је остао три године. Одмах је почело његово духовно дјелање. Ту је почео духовни препород Црне Горе. То сјеме, које је тада посијао, Отац је све до свог посљедњег издасаја брижљиво одгајао.

Једно вријеме провео је у Горњем Острогу као чувар кивота Светог Василија. Живот му је био све тежи, јер му је већ било нарушено здравље. Ријетко је имао прилику да служи литургију. А како су биле велике гужве, није могао данима да силази у доњи манастир на литургију.

И Отац се одлучио да тражи од владике Данила благослов да пређе у манастир Ђелија Пиперска. Владика му је дао, јер је вјеровао да он неће моћи тамо издржати прије свега зато што је манастир

био запуштен и није било услова за живот. Како се Отац преселио у Пипере, талас младих људи је кренуо за њим. Многи су долазили и одлазили, а неки од њих, врло брзо, нијесу имали више потребу да купују повратну карту. Срца су им се неповратно залијепила за Бога и Божјег слугу.

Кад се упокојио игуман острошки Серафим, митрополит Амфилохије је оца Лазара поставио да буде игуман острошке светиње. Отац ту ноћ, пред одлазак, није спавао. Ујутро је сав био подбуо од суза, што од бриге за сестре које оставља, што од нове бриге и одговорности које му Црква повјерава.

ПЛАШИО СЕ СМРТИ У БОЛНИЦИ

Још у Хиландару се нарушило његово здравље. И како је вријеме пролазило, само су се лијепиле разне болештине за њега, као да је имао магнет за њих, да би на крају привукао на себе и најтежу болест, која га је муњевито однијела од нас у наручје Господа, којему је био послушан до посљедњег даха свог.

Иако је брзо живио, у свом животу је правило откосе, не за једно, не за двојицу, него за многе који нијесу били кадри ни носити косу, а камоли косити. Тај откос који је он започео, само је он могао и да заврши. И завршио га је тако што је живот свој положио за Господа.

Отац се упокојио у Београду на ВМА, на дан Светог Амфилохија Иконијског, 2000. године. Ако се од нечега плашио у животу, то је да умре у болници. Господ га је провјерио, и видио да му је био и остао вјеран до краја.

ВЈЕЧНА КУЋА У ЈОВАН ДОЛУ

Сахрањен је у Јован Долу, скиту Острошком, који је Отац саградио у част Светог Јована Крститеља. Много је журио са освећењем главне цркве. Грабио је сваку секунду да би се све припремило за освећење на Светог Јована Златоустог. На освећењу је успио да каже: „Благословено Царство Оца и Сина и Светог Духа“. А само десет дана послје освећења, друга служба у Храму је била његово опијело. (монахиња Јелена)

Вјечан спомен блаженопочившум духовним оцима митрополиту Амфилохију и архимандриту Лазару.

РАДЕ ЦРНОГОРАЦ

» ИЗВОР:
Монахиња Јелена (Станишић)
Положи наду на Господа

СВЕШТЕНИК МИРОСЛАВ БОШКОВИЋ О ЗНАЧАЈНОМ ЈУБИЛЕЈУ ДУБРОВАЧКИХ СРБА

230 година православља у Дубровнику

Због своје лепоте и специфичне историје Дубровник је увијек био град од посебног регионалног значаја. За СПЦ је посебно важан и због чињенице да је управо на територији која је одувјек гравитирала ка Дубровнику Свети Сава 1219. године основао епархију Хумску. Упркос томе требало је да прође више вјекова да би се у самом Дубровнику формирала СПЦ. То се напokon и догодило на Благовијести 1790. године. Управо је то разлог што је прва, а потом и данашња саборна црква посвећена овом великом Богородичном празнику. Старјешина Храма Благовјештења је др Владан Перичић, а у њему служе још и свештеници Стеван Ковачевић и Мирослав Бошковић.

О јубилеју у коме дубровачки Срби славе 230 година од оснивања своје православне заједнице говори данашњи дубровачки парох Мирослав Бошковић који већ седам година служи у граду под Срђем. Он истиче да су се оснивачи СПЦ у Дубровнику, према архивској грађи, суочавали са бројним изазовима.

– Дубровачка република је у времену свога постојања имала јасне и строге законе који нису дозвољавали исповиједање православне вјере на њеној територији. Чињеница је да су многе православне породице нашле уточиште у Републици, бјежећи од турског ropста. Временом се тај број повећавао, а самим тим и жеља за изградњом првог храма. Можда је најчувенији покушај Саве Владиславића Рагузинског из прве половине 18. вијека, који је као савјетник руског цара Петра Великог, тражио од дубровачког Сената дозволу да подигне православну цркву у свом врту. Међутим, Сенат му није изашао у сусрет.

● **Ипак, управо су на његовом имању дубровачки Срби основали своју прву цркву.**

– Од 1790. године заједница православних Срба у Дубровнику добија право на своје слободно исповиједање вјере које почиње да се практикује у некадашњој кући грофа Саве Владиславића коју су православни вјерници купили од његових насљедника и преуредили је у цркву посвећену Св. Благовјештењу. Освећење се десило тек 10 година касније. Том приликом је из

Мостара дошао тадашњи херцеговачки митрополит Ананије (Грк) и осветио цркву на Посату. Ово освећење изгледа није било пријављено републичким властима у Дубровнику, што је је изазвало бурне реакције Сената. Православни вјерници нису крили своје незадовољство, па Сенат од 1803. године даје дозволу да православни свештеник може да се стално настани у Дубровнику. Тако Симеон Јовановић постаје први православни свештеник у Дубровнику.

● **Како су Срби у Дубровнику за непуних сто година успјели да подигну три цркве?**

– Срби су након четврт вјека упутили молбу аустријским властима за подизање новог храма са образложењем да им је потребан већи простор за богослужење. Убрзо је склопљен уговор са контесом Јеленом Пуцић Соркочевић, за куповину врта опасаног зидом на коме је 1837. године подигнута друга православна црква посвећена Светом арханђелу Михаилу. Економски напредак Српске православне општине у Дубровнику временом је омогућио дозволу за градњу трећег храма у старој градској језгри. За те потребе, захваљујући вјештом трговцу Божи Бошковићу, купљена је зграда позната под именом *Сџари шешир* од Владислава Гучетића. Како је овај објект био мањих димензија, одлучено је да се од барона Франа Гундулића купе три куће с вртом. На том простору 1877. године завршена је градња велелепног саборног храма посвећеног Благовјештењу. Касније, 1906. године извршено је мало освећање прве православне цркве на Посату која је од тада посвећена Светом Ђурђу.

● **СПЦ Дубровник је током своје историје припадала различитим епархијама.**

– Суштина унутрашњег уређења цркве је да се у одређеним историјским (не)приликама, арондацијама, или оснивањима нових епархија унутар свог административног простора, што боље и плодносније организује живот православних хришћана. Још прије градње прве цркве имамо свједочанства да су калуђери из најближег манастира Дужи, који је био сједиште херцеговачке митрополије 1700–1777. године, долазили у тадашњи град –

БИЈЕШКА О САГОВОРНИКУ

Свештеник Мирослав Бошковић рођен је 9. јула 1984. године у Требињу. Средњу богословску школу завршио је на Цетињу 2003. године, да би потом 2008. године дипломирао на Богословском факултету у Либертивилу (САД). Учио је савремени грчки језик на Филозофском факултету у Атини. Тренутно је на теолошком мастер програму Православног богословског факултета у Београду. Од 2014. године је у браку са Мајом (рођ. Ђорић) са којом има кћерку Катарину и сина Андреја. Ускоро очекују још једну принову у породици. На празник Свете Тројице у Мостару 2014. године рукоположен је у чин ђакона. У свештенички чин рукоположен је на празник рођења Светог Јована Крститеља 2019. године у Дубровнику.

публику, да у приватним кућама служе литургију. Тако је освећење Храма на Посату извршио херцеговачки митрополит Ананије (Грк). Године 1808. дубровачка парохиа постаје дио далматинске епархије, а 1870. оснива се Епархија бокоцоторско-дубровачка, у чији састав улази и дубровачка парохиа. Године 1932. поменута епархија је угашена, као и неке друге епархије у СПЦ и тадашњом арондацијом епархија у нашој Цркви дубровачка парохиа улази у састав Епархије захумско-херцеговачке.

● **Колики је данас број вјерника СПЦ у Дубровнику?**

– На основу пописа становништва Републике Хрватске, који је проведен 2011. године, на територији дубровачке парохиие око 1.900 људи се изјаснило као припадници пра-

вославне вјероисповијести (у самом Дубровнику 1.481). У парохиском домовнику уписано је око 160 домова у које свештеник бар једном годишње уђе ради благослова дома. На редовним богослужењима у Граду сваке недеље је присутно око 50–60 вјерника на литургијама. На велике празнике се у цркви окупи и до 200 вјерника.

● **Колико се годишње обави православних крштења, вјенчања и сахрана у Дубровнику?**

– Нажалост, наша парохиа најчешће обавља обреде сахрана и парастоса, јер је становништво углавном старије животне доби. Годишње се у нашој парохии обави до десетак крштења и вјенчања. Због лепоте и привлачности Дубровника неријетко нашу цркву изабере као мјесто вјен-

чања и други православни из цијелог свијета.

● **Која су све и у каквом стању данас православна гробља на територији СПЦ Дубровник?**

– На територији дубровачке парохиие постоји познато православно гробље Бониново са Црквом Св. архангела Михаила. Смјештено је уз море у хладовини високих чемпреса са предивним каменим свијетлим крстовима и споменицима. Ту је сахрањена већина наших ктитора, а и остали знаменити Срби овога краја. Нажалост, бивши комунистички систем је махом одузимао гробља црквама и оснивао погребна удружења. Тако се о гробљу од шездесетих година прошлог вијека брине погребно предузеће Бониново д.о.о. Постоји и старо гробље на Посату, које је било активно у периоду од оснивања прве цркве на Посату, па до градње друге Цркве Светог Михаила на Бонинову.

● **Како бисте описали данашњи однос званичног Дубровника према Требињу?**

– Напори владике Григорија доста су допринијели смирењу тензија. Међутим, не смијемо да заборавимо ништа мање напоре и дубровачког бискупа Мата Узинића, који је такве сусрете организовао у својој бискупији, пружајући прилику да се чује и тај други глас, и то директно, без тумачења и превода. Усуђио бих се рећи да и данас на обе стране беремо плодове са тог дрвета сусрета ове двојице епископа. Оно што нас радује је да су такви сусрети настављени и са нашим новим архијерејем Димитријем, што доприноси смањењу разарајућих тензија. У последње двије године свједоци смо све већег броја људи из Требиња који су запослени у Дубровнику. Цијени се њихов ради и колико чујем задовољство је обострано. Послодавцима у Дубровнику су били потребни радници, људима у Требињу је био потребан посао и сусрет се догодио. Могло би се једноставно рећи да је економија премостила један страшни и мучни јаз два комшијска града, макар на том нивоу. Пошто сам Требињац, стално настањен у Дубровнику већ седам година, могу да кажем да ме жалости и мучи непостојање нормалног званичног односа. Трудим се лично да макар један милиметар допринесем

бољем разумијевању од којег сви можемо да имамо само корист на добро.

● **По Вашој оцјени, да ли су молитвене осмине успјеле да помире Хрвате и Србе?**

– Није згорег присјетити се да смо такав екуменски сусрет имали у Дубровнику сад већ давне 1966. године. Тада је група ходочасника из Енглеске, послје посјете Светој Земљи, на повратку кући, упловила у дубровачку стару луку. Ту групу ходочасника чинили су православни епископ, католички и англикански бискуп са својим свештеницима и вјерницима. У Дубровнику су их заједно дочекали тадашњи дубровачки бискуп монсијор Буторац и прота Раде Вукомановић. Након дочека заједно су отишли у катедралу где су говорили молитву Оче Наш. Послије поздравних бесједа заједно су дошли у наш Храм Св. Благовјештења и ту, такође, заблагодарили Господу на једном таквом сусрету. О овом догађају, врло бираним ријечима, извјештава нас учесник овог сусрета прота Раде Вукомановић. Ова молитва је у суштини један мали, али значајан корак да се двије хришћанске заједнице, које су више од 10 вјекова биле једно тијело, а исто тако скоро 10 вјекова живе раздвојене, поново сусретну, разговарају и моле Оцу небескоме. На нашим просторима то је оптерећено националним питањима и ратним насљедијима и тиме је овакав вид молитве и сусрета тежи, али рекао бих и изазовнији и потребнији.

● **Да ли постоје неријешена имовинско-правна питања СПЦ у Дубровнику?**

– Имовина СПЦ у Дубровнику је гледано кроз архивске документе заиста била импозантна. Међутим, дошла су времена у којима се то црквама и вјерским заједницама навелико одузимало. Велики дио те одузете имовине никад није враћен цркви, јер је постојао Закон о откупу станова и кућа, па су на тај начин уписани нови власници. Република Хрватска је у Дубровнику добрим дијелом вратила СПЦ већи дио одузете, а неоткупљене имовине. Постоји још неколико предмета у које смо уложили велики труд да буду враћене. Нажалост, судство је споро, али то нас не омета да учинимо што је до нас.

ТРИФКО ЂОРОВИЋ

У ПЛАНУ ЈЕ ДОСТОЈАНСТВЕНА ПРОСЛАВА ЈУБИЛЕЈА

С обзиром на актуелну ситуацију изазвану пандемијом корона вируса прослава јубилеја 230 година од оснивања СПЦ Дубровник биће одложена до тренутка када се она буде могла обиљежити на достојан начин. У плану је евхаристијско благодарење које би предводио владика Димитрије. У вечерњим сатима планирано је да се уприличи концерт духовне музике. У изради је и велика икона која изражава оснивање Епархије ЗХиП од стране Св. Саве и која ће бити изложена у Храму Благовјештења.

ЦРКВА УСПЕЊА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ НА КОРЧУЛИ

● **Колијевка Епархије ЗХиП је Богородична црква у Стону. Познато је да је осим овог постојао читав низ православних црква у овом мјесту (Св. Михајла, Св. Петра, Св. Ђурђа, Св. Козме и Дамјана, Св. Срђа код Прапратног...) Да ли су и у којој мјери сачувани коријени православља на Пељешцу?**

– Данас је готово немогуће говорити о православном хришћанству на полуострву Пељешац. У новијој историји можемо да поменемо да је један кратак период постојала стонска парохиа (1933–1941). Она је обухватала Пељешац, Корчулу, Мљет и Дубровачко приморје. Редовне молитве су тада вршене у једној кући у Стону коју је ова парохиа купила за становање свештеника и у којој је једна просторија преуређена у капелу

посвећену Св. Сави. Повремено је служено у приватним кућама на Мљету, где је било планирано подизање храма. Већ 1941. године свештеник – парох стонски игуман Иларион Мијатовић је протјеран. Уточниште је нашао у Црној Гори у манастиру Морача, а потом као игуман манастира Пива пострадао 1943. године од Нијемаца. Сабор СПЦ га је канонизовао скупа с бројним пострадалим Пивљанима. Његовим прогоном са Пељешца, тек основана стонска парохиа се гаси. Поред ове капеле у Стону купљена је од државног ерара 1934. и стара католичка Црква Св. Барбаре у Корчули, (након преуређења новокупљена црква посвећена је Успењу Пресвете Богородице), која је што се овог географског подручја тиче једино мјесто на коме се и данас православни окупљају на литургијама.

ОСВРТ НА ПРЕДСТАВУ О СРЕБРЕНИЦИ КОЈА ЈЕ ОДРЖАНА У БЕОГРАДУ

Бог или маркетинг, драги умјетници?

Прво смо имали клипове о Сребреници које је, како кажу, спонзорисао Хашки суд, па затим филм о Сребреници (наравно политикантски), а сада и представу о Сребреници усред Београда. Представа *Сребреница. Када ми мршви устанемо* почела је обраћањем редитеља (уједно и глумца) Златка Паковића обученог у крваву мантију. У ову представу су убачене изјаве владике Николаја Велимировића, затим свједока на Младићевом суђењу и још хиљаду неспојивих ствари, а под патронатом Хелсиншког одбора за људска права. Представа је најављена као „прва позоришна представа у Србији која истиче важно питање за друштво у Србији данас – признање геноцида у Сребреници“.

МЕДИЈИ СЕ ПЛАШЕ ОСУДЕ ЗА НАЦИОНАЛИЗАМ

Медији, наравно, нису превише пратили ове ствари, јер не желе да се изложи томе да их неко назове националистичким (мислећи на шовинистичко и нацистичко), али оно што највише забрињава јесте управо то да се у сва три ова пројекта као носећи стубови истих појављују управо српски глумци. Да не повриједимо њихово одсуство патриотизма, рећи ћемо глумци из Србије.

Оно што треба знати јесте да сваки познати глумац својим поступком носи велику одговорност, јер никога није брига шта они лично мисле, већ то што се изречено уску везује за славу коју посједују.

» Детаљ са представе (printscreen nova.rs)

Дакле, ако глумац, како сви они правдају ове поступке, има потребу да се извини за неки злочин (никако геноцид, јер га нисмо чинили), нека изађе са тим извињењем у новине и у своје лично име. Међутим, они то не раде. Зашто?

То не чине, јер њихово мишљење у том случају не може да се наплати, као што то може кроз пројекте у којима играју. Толико је једноставно. А ако мисле да играњем у политикантским пројектима некога мире, варају се. Они тим мирњем свађају.

Нису учествовали у рату, нису убили никога, нису им злочинци родбина, па не видим због чега би се извињавали.

Наш народ је, драги умјетници (а жао ми је што ту ријеч морам искористити), био жртва геноцида откако постоји. Велики свјетски научници и умови доказали су више пута да геноцид није учињен у Сребреници, али ви више волите да вјерујете локалним квазинаучницима упрегнутим у исти онај фијакер ревизије историје у који сте упрегнути и ви, нажалост својевољно.

На тим просторима бјеснио је рат. Рат није био нешто што смо ми започели или у чему смо жељели да учествујемо. Рат долази као кулминација погрешних политичких одлука у одређеним историјским околностима. Стога, не могу Срби бити криви за ратове и за сва страдања, иако вјерујемо да се та мантра добро плаћа,

али то ћете ви знати боље. У сваком рату постоје злочини и злочинци на свим странама. Престаните да говорите о томе како смо ми злочинци, а други жртве. Биће да сте дуго били дојени као бебе, па сад тражите груди које ће вам нахранити, не стомак, већ новчанике и насловне стране медија.

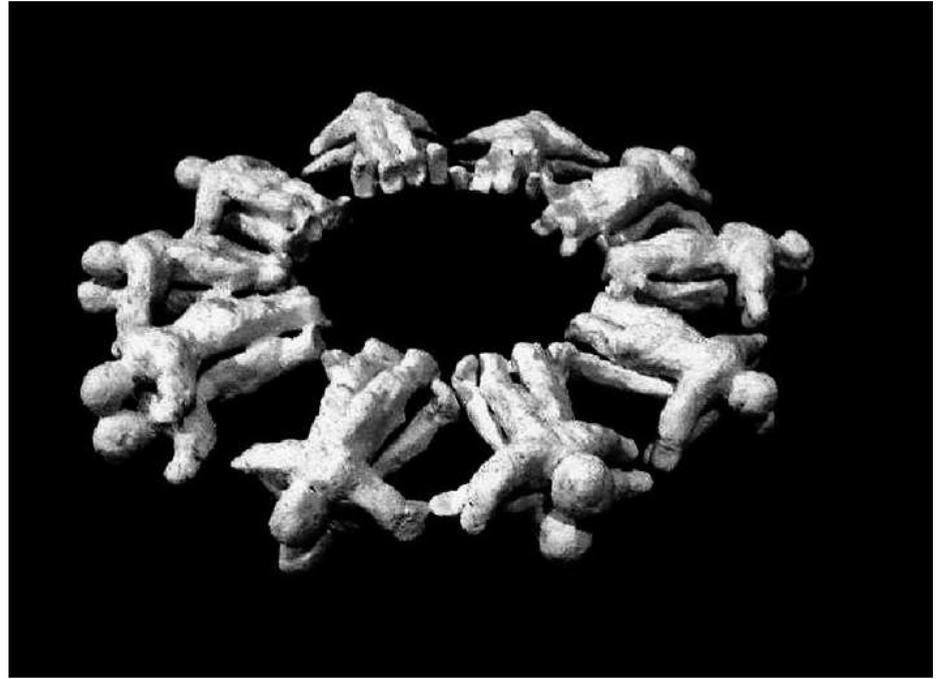
Српски народ је одувјек живио од части, јер ништа друго није у тим ломовима историје овдје ни било за појести, па смо се њоме хранили. Од народа који је гинуо да би спречио срамоту, уз вашу несебичну помоћ, стигли смо до народа који живи за то да се осрамоти. Овдје је сваки удар на себе пун погодак.

А није било тако до прије неку деценију. Сада живимо у држави у којој није обожавао онај који је поштен, који је нешто постигао у животу и донио свом народу на част, већ онај који се „сналази“, онај који много постигне, али само за себе и онај који да би то постигао, мора на свој народ да плуне. Али знајте, то није слика вашег народа, него вас. Плужете на себе.

УМЈЕТНОСТ ИЛИ ПОЛИТИЧАРЕЊЕ ЗА СИЋУ

Ако хоћете помирење, ево вам помирења – помирите се са чињеницом да својим поступцима које називате умјетношћу (тачан назив је политичарење за ситнину), испредате уже које ће се користити за вјешање вашег народа од стране оних који вам пуне џепове, као што су пунили и ковчеге тијелима ваших предака.

Ми нисмо народ који је чинио геноцид, већ онај над којим је геноцид често чинен. Ми смо онај народ који је на све своје муке најчешће одговарао молитвом, а не камом, жицом, шилом, бајонетом, чекићем, јамом или пушком. Ми своје успјехе дугујемо Богу и пред Њим ћемо своје гријехе окајати колики год да су. Они своје успјехе дугују маркетингу. Бог или маркетинг, драги умјетници? Бог или маркетинг? Изаберите још једном. **МИЛАН РУЖИЋ**

ПОВОДОМ УЧЕШЋА ВЕРАНА МАТИЋА У КОЛОНИ СЈЕЋАЊА У ВУКОВАРУ

ЈА КЛЕЧИМ У МАШВИНИ, А ТИ?!

Испричаћу вам једну причу инспирисан сада већ култним клечањем Верана Матића, изасланика предсједника Србије, у Вуковару. Постоје многа мјеста на којима сваки Србин, или званичник Србије, треба клечати. За већину тих мјеста знате, за многа опет тек неко зна.

Има једно село на Кордуњу које се зове Машвина. Негдје отприлике на пола пута када се од Плитвица крећете према Слуњу, са његове десне стране. Крај богат шумом, насељен Србима, а покорен од усташа.

Јула 1942. године на том терену су вођене велике борбе између партизанског Кордунашког одреда (на почетку рата, на том терену су у партизанима били Срби, док се за Хрвате зна коме су се приклонили) и бојовника НДХ. Ако се то што су усташе радиле могло и називати борбом јер је врхунац њихових ратних успјеха био да се спали село и све живо у њему покоље.

Двадесет и другог дана јула, Кордунашки одред крећући се ка селу Брезовац пролазили су великом шумом у Машвини. У шуми, најбоље на пропланак. Не већи од 50x50 метара. А на проплан-

ку указа се жива слика пакла. Све оно што су до тада успут видјели (спаљена села, побијени људи, дјеца у колијевкама, заклана беба у загрљају преклане мајке...) учини им се безазлено наспрам слике на пропланку усред шуме изнад Машвине.

Двадесеторо дјеце. Ниједно старије од годину дана. Десет дјечака и десет дјевојчица. Сви преклани без капи крви околу, што значи да су однекле морали бити донијети на то мјесто. Дјевојчице голе, поређане у круг тако да им се прсти раширених ручица и ножица додирују. На њима положено десет голих дјечака, трбух на трбух.

Даљу причу не морам говорити. Инсинуације нису потребне. Сви знамо на шта је указивала ова болесно изрежурена поставка са донедавно живим бићима.

А ово је тек једна од многобројних прича са територије Хрватске из 1914...1941...1991...

И онда се нађе неко ко клечи као представник Србије. Значи клечи и у наше име, моје, твоје. Не могу да кажем, и ја сам клечао. У Јасеновцу. У Градини. У Старом Броду. И ја бих клечао у Јадовну, Јастребарском, Га-

равицама, Пагу, Машвини. Клечао и плакао, и не би ме било стид ни пред Богом ни пред људима, ни пред душама оних због којих клечим.

Тако да има двије врсте клечања Верана Матића. Оно послије ког се усправиш и идеш кроз живот уздигнутог чела, поносно, јер ниси плуноу на претке. А има и оно друго клечање, оно које си ти одабрао. Оно послије ког се не устаје већ се наставља клечати и пузати док се љубе скути господарима.

И на крају, порука онима који овакав поступак правдају ријечима да је он само радио свој посао. То је једна од најглупљих реченица која никога не може оправдати. Свој посао су радили и чувари Јасеновца и Аушвица. Свој посао су радили и њемачки војници који су стријељали дјецу у Шумарицама. Свој посао су радили и они који су својим послом одвели Југославију у крвави рат. Свој посао раде и они који отимају дјецу људима.

На нама је, обичним људима да коначно у глави рашчистимо зашто клечимо и због кога клечимо.

За себе знам. Ја клечим у Машвини, а ти?!

НЕНАД МИЛКИЋ

ТЕК НАКОН СЛОМА ТИТОИСТИЧКЕ ВЛАСТИ ЖРТВЕ НЕЗАВИСНЕ ДРЖАВЕ ХРВАТСКЕ ДОСТОЈНО САХРАЊЕНЕ

Сјећање на усташке злочине: 30 година од отварања херцеговачких јама

Почетком јесени 1990. године отворене су двије јама Ржани До и Пандурица, на подручју Љубиња. Јама Капавица није ни била забетонирана. Из њих су изнијете кости Срба убијених у јуну 1941. Кости из Капавице сахрањене су у гробници недалеко од јама. Жртве из Пандурице су сахрањене на гробљу поред Цркве Пресвете Богородице у Љубињу, у посебну гробницу, а оне из Јагодњаче Ржани До, положене су у новоизграђену спомени капелу у селу Величанима, Попово поље.

У то вријеме биле су у току припреме за отварање Шурманачке и других јама у доњој Херцеговини, о чијим почецима говори овај филм: „...Од 1974. године родбина жртава је почела да ор-

ганизовано, на датуме страдања, у колонама аутомобила, посјећује јама, пролазећи притом кроз усташка села. Ипак, од 1947. до 1990. године, није било дозвољено свештеницима да на јамама служе парастосе. Пребиловчани су 6. август – датум страдања нејачи у Шурманачкој јама, почели да поштују као празник. У пољу тога дана не би радили ништа, а запослени су узимали слободан дан.

Када је, пред неизбјежним сломом, титоистичка власт ослабила, Пребиловчани су у октобру 1990. године поднијели захтјев за отварање Шурманачке јама и покренули акцију за изградњу спомени-цркве у селу у чијој би се крипти сахрањиле кости жртава. Придружила су им се

ускоро и друга села, захтијевајући да се отворе и остале јама и да се све жртве сахране у Пребиловцима.

У правом устанку, спонтаном и ненасилном, уз изузет-

но добру организованост и пожртвовање, крајем 1990. и почетком 1991. године, отворене су јама: Голубинка и јама у Бениној огради, обје у Шурманцима, Бивоље брдо,

Кукауша доња и горња, Хаџибегов бунар и Градина, обје у Хутову, Голубинка у Прењу, Јасоч, Голубинка на Поплату, Голубинка и Рудине у Прењу, Звекалица у Опличићима и Видоња.

Јама Гавраница није била бетонирана, а кости жртава су неколико година раније извађене и сахрањене у Горњем Храсну. Остале су неотворене јама Барев до код Шћепан Крста, Бодирогина јама у Поплату, јама Губавица и више јама у западној Херцеговини: Хумац, Међугорје, Витаљина, Служањ, Церно...

Мошти монаха и искушеника, пренијете су из Видоње у манастир Житомислић, гдје су у фебруару 1991. године свечано сахрањене. Извађене кости усташких жрта-

ва из других отворених јама, су опране и пренијете у Пребиловце, гдје су уз даноноћно дежурство, боравиле у згради Дома културе више од 8 мјесеци. За то вријеме изграђени су темељи спомени-цркве посвећене Сабору српских светитеља и пребиловачких мученика са криптом и великим мермерним ћивотом у њој.

Ту су свечано пренијете и положене 4. августа 1991. године на 50. годишњицу страдања...

МИЛЕНКО ЈАХУРА: ПРЕГЛЕД СТРАДАЊА СРБА ДОЊЕ ХЕРЦЕГОВИНЕ У ГЕНОЦИДУ НЕЗАВИСНЕ ДРЖАВЕ ХРВАТСКЕ 1941-1945. ГОДИНЕ (ОБЈАВЉЕНО У ЗБОРНИКУ МЕЂУНАРОДНЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ О ЈАСЕНОВЦУ 2014. ГОД.)

КЊИГА ПОСЛЕДЊИ СРПСКИ ВИТЕЗ ВОШТАНИЦА МИЛОШУ ЋИРКОВИЋУ

Ових дана свијетло дана угледала је књига *Последњи српски витез* Веселина Џелетовића коју је посветио Милошу Ћирковићу и великодостојницима Српске православне цркве: свештенству, монасима и монахињама, херојима одбране Косова и Метохије у вријеме окупације и терора.

Милош Ћирковић Србин из Пећи, једини је српски војник који је одбио да се повуче са Косова и Метохије последице повлачења Војске Југославије јуна 1999. године. Бранио је потпуно сам куле Ћирковића и своје огњиште, сачувавши га за вјечност.

Свједок памћења нашег народа виsockопроесвећени митрополит Амфилохије је то само четвортомном дјелу *Љетопис новог косовског распећа* – Дневнички и други записи (март–август 1999), описао оновременог Милоша Облића.

Прича се даље одвија овако:

– Дознајемо од Италијана и ово: у селу у своме дому остао је сам Милош Ћирковић, шумар од својих 38 година, у рату водич српских специјалаца, који је одлично познавао свако дрво, сваки крш. Остао да брани село. Шаљем оца Радомира Никчевића са једним младићем из куће Стошића да га поздраве и замоли у моје име да пређе са нама у Патријаршију. О. Радомир га затиче наоружаног и обученог у војничку униформу. Не жели да је скине. Једини српски војник у униформи на Косову и Метохији последице повлачења јуна 1999. О. Радомир му преноси поздрав и поруку. Моли га, куми Богом, убије га, да те не убијем! Срам вас било, сви сте ви издали!... Идите, ја остајем!... Чуло се још раније да је око 26, по неким 20. јуна, од шиптарских зулумџара вјероватно рањен, савладан и уграбљен Милош Ћирковић. Тврде да је 22. јуна требало да напуни 38 година. Погледите и његову кућу у Белом Пољу.

Нађосмо је спаљену. Зјапи и дими рупа од старог подрума. Новји предњи дио куће бетонски грађен стоји без крова. Тамо гдје је била кућиња, нађосмо мецима, бомбама и пожарима потпуно неоштећену славску икону Милошеву Светог Алимпија Столпника, Свето писмо, неколико породичних слика и других предмета, међу којима и гусларску касету о смрти косовског витеза Јована Милачића (Полицајац погинуо у селу Преказе), као и неколико видео касета. Изнад предњег угла куће у коме је био забарикадиран, на спрату нађосмо у ћошку – спаљени костур, још увијек се димио. Прва мисао нам бјеше да је Милошев. Но, преврнувши га штапом, видјесмо по лобањи да се ради о спаљеној овци. Побјегла, сирота, да се спасе! Нађосмо и Милошев молитвеник, црквене књиге. Све ово потврди да је заиста био човек побожан, како су нам рекли... Испред куће много испалењени чаура. Од Милоша ни трага ни гласа. Веле да је у својој јуначкој одбрани убио више од 18 терориста који су га држали под опсадом и јуришали на њега даноноћно. У каналу испред Милошеве куће отац Миљко и Раде Павловић, који су му односили храну, избројали су дванаест убијених арнаутских терориста, а пред школом су нађена два запаљена блиндирана возила која су са посадом изгорјела...

...Кажу да су браћа, када је аутобус којим су испоручени и евакуисали посљедње Белопољце стигао, покушали да га наговоре да пође, али узалуд. Милош је подигао пушку и узвикнуо пријетећи: „Ви идите, ја остајем!...“ Његову славску икону и нађене ствари похранио у патријарховом коначу, на спрату. Одатле их је касније узео неко од његове родбине, како нам рекоше сестре монахиње – записао је високопроесвећени митрополит Амфилохије о блаженопочившем Милошу Ћирковићу.

АЛЕКСАНДАР ОД ЈУГОСЛАВИЈЕ Серија Краљ у служби аутошовинизма

ПИШЕ: ЈАСНА ПОПОВИЋ

Последњих година свједоци смо стварања бројних домаћих филмова и серија који су просто преплавили телевизијске канале. Има ту, наравно, свега и свачега. Понајвише смијешне имитације нижеразредне мексичке продукције. Али, и историјских пројеката, од којих су неки смијешни, а други злонамјерни, са, можда, лијепим изузетком ТВ серије *Корени*, рађене по роману Добрице Ћосића.

Можда из жеље да остави документ о једном времену, а можда из других разлога, које не желим да истражујем, наш познати и прослављени редитељ Здравко Шотра, тренутно ради на снимању серије о краљу Александру Карађорђевићу. Краљ Александар предводио је српску војску кроз голготу и страдања до епске побједе у Великом рату. Вољели су српски војници свог витешког краља и његовог остарјелог оца. Пошто вали су њихову спремност да са својим народом подијеле зло које их је снашло. Заслужило је краљ Александар да успомена на њега остане забиљежена и на филму, тј. телевизији. Заслужили су то и сви безимени Срби који су оставили кости на Церу, у Албанији, на Кајмакчалану, Виду... Заслужили су да се њихова жртва памти и да буду достојно спомињани. Достојно!

ПРИНЦИП ПРЕДСТАВЉЕН КАО АТЕНТАТОР

Сценарио за серију чије је снимање у току рађен је по књизи Вука Драшковића *Александар од Југославије*. На самом почетку књиге аутор нескривено објашњава своје мотиве да је напише, као и профил који ће осликати насловном јунаку – краљу Александру. На почетку, дакле, краљ разговара са француским новинаром који му каже: „Оптужују Вас да стварате Велику Србију!“. То је изречено у таквом тону да не оставља сумњу на којим позицијама стоји писац ове књиге и какав утисак жели да створи код својих читалаца. Дакле, народ који је у Великом рату изгубио трећину укупног становништва, претрпио геноцид почињен од стране поражене Аустроугарске царства, народ који се борио, мален и нејак, против белосвјетских силеција, (као и увијек потпомогнутих од Хрвата, Албанаца, муслимана у Босни), од савезника више пута изигран, сада, 1918; последице надљудске борбе за своја огњишта, не смије да направи своју државу. Тако се већ на самом почетку ове књиге појмови Србија и посебно Велика Србија стављају иза решетака. Јасно је да су непожељни. Лик краља Александра, рођен из пера Вука Драшковића, подржава овај тон. У разговору са истим француским новинаром он резигнирано оптужује Србе „Аписовце и многе друге“ да шире лажи и пропаганду против стварања Југославије. Као што су, наравно, криви и за почетак рата и за сопствено страдање. Драшковић, користи наратив савремених исламских колега, и назива Гаврила Принципа убицом и терористом који је „пуњем у Фердинанда пуцао и у Србију“. И ова је оптужба, наравно, стављена „у уста“ лику краља Александра, српског краља, Карађорђевог потомка, одраслог у кући црногорског краља Николе Петровића, на Цетињу, уз звуке српских гусала.

Већ на првим страницама ове књиге, а посебно у дијеловима који слиједу, као што су „дилеме“ које муче краља који путује на мировну конференцију у Версај, јасно се види антисрпски оквир у оквиру кога се гради атмосфера универзалне српске кривице, под плаштом „бриге“ за добробит истих тих прокужених Срба. На свом путу ка Версају Драшковићев Александар забринут је из два разлога. Он жели да „збрине и закрили“ Србе у Далмацији, Славонији, Словенији, Босни, и то, наравно, не може обједињујући српски национални и културни простор у Краљевини Србији, ратној побједници, земљи хероју и страдалници, већ искључиво у неприродној творевини Југославији. У својим размислима главни јунак романа суптилно оптужује Српску православну цркву за неоснивање југословенске нације, јер је Црква, по устаљеној „мантри“ прописала да само православци могу бити Срби. „Осилите се владице“, мисли тако Александар док путује ка стварању Југославије, „побуњују да је Србија а не Југославија!“

И би Југославија, а Срби и даље негативци. „Југославија је“, каже наш аутор, „пројекат најумнијих међу Словенцима и Хрватима, Србија

ју је само пригрлила као нужно зло!“ Србија је пригрлила уједињење са пораженим странама у рату, у коме је њена улога епска, као нужно зло? Зар није истина да су наша „браћа“ која нису ни капљом крви помогла да се та државна заједница створи, заправо прихватила њену нужност као оквир за остварење својих тисућљетних сепаратистичких снова о државности? Колико је замјена своје државности за један државни провизоријум била немудра одлука од стране Срба, показале се у времену које је уследило.

А у роману новооснованој држави највећи су проблем Срби. На Косову, каже наш аутор, Срби злостављају комшије Арбанасе и муслимане! За име Бога! Па зар су се зато Срби исељавали, а качаци богаташи? Они качаци које описује Драгиша Васић у свом дјелу *Два месеца у југословенском Сибирју*. Васић је учествовао у балканским и Великом рату, а онда, као официр, боравио на Косову 1920. И записао је страшну слику о осиности Арнауца толерисану од стране нове државе и страдалништво српског живља. Таква атмосфера мијењала је постепено демографску слику Косова и стварала пут ка новом геноциду у току Другог свјетског рата, па и касније, јер се ситуација за Србе није промијенила на боље, већ само на горе, у комунистичкој Југославији. Тако су се последице догодиле 1981; 1988; 1998; 1999; 2004; 2008... и даље док год се једном Србија не врати свом извору. Зар Вук Драшковић који је написао *Судију* све ово не зна?

ОБРАЧУНАВАЊЕ СА СПЦ

Као што рекох на почетку, Александар Карађорђевић је заслужио да буде достојно приказан. Не могу да се не запитам шта би краљ војник, војсковођа, који се најрадије облачио у своју униформу пјешадијског пуковника, рекао када би прочитао странице ове књиге у којима се његов лик удвара једном Стјепану Радићу, који никада, од 1918. није скривао одвратност коју осјећа према Србима. У роману он је одушевљени Југословен који упозорава свог краља да ће Србијанци сигурно пружити отпор новој држави и обећава да ће јој Хрвати бити највећа узданица. Стварну слику „одушевљености“ Хрвата предвођених Радићем Југославијом и радост због долазка ослободилачке српске војске, дао је Станислав Краков у *Животију човјека на Балкану*. Дакле, Хрвати ће „љушкати“ Југославију, само ако краљ „ријеша“ Србе. И он је обећао. Замислите ситуацију у којој се витез заклиње лупежу да ће му помоћи да похара његове дворе! Тешко је, али, Драшковић је успио!

Након разговора са „дивним господином Радићем“, краљ иде да се „обрачуна“, ни мање ни више него са Патријархом Српске православне цркве. Ту препознајемо текстове из савремене хрватске штампе! Патријарх српски је мрзитељ! И његова ће мржња, упозорава га краљ, створити друге мржње! Тако да, ако питате Вука Драшковића, Српска црква је крива што у свим генерацијама Хрвата постоји мржња према Србима која је користила сваки сукоб да се отјелотвори у геноциду. Иако то знамо и ми и Вук Драшковић, овај дио у књизи завршава се ријечима које Александар упућује Патријарху: „Битка против вас, таквих какви сте, пресудна је битка за спас Србије!“

Након упирања прстом у вјековни бастион српства – Српску православну цркву, слиједи „нивелисање“ народа. Значајну улогу у овој хуморески има и познати „кипар“ Иван Мештровић. Он је, наравно, диван, воли Александра и Југославију, само му мало сметају Срби. Ето, да је могло без њих! Он, дакле, говори: „Хрвати и Срби су исти! Једни хоће велику Хрватску, други хоће Велику Србију!“. Велику Хрватску? На којим историјским основама? Хрватска којој су Срби и њихов краљ, дали прву државност, већ је већа, макар за Крајину, него што би смјела да буде!

Но, да се вратимо књизи. Читајући је закључујемо да је у тренутку када настаје заједничка држава Јужних Словена једини ваљани Србин управо Краљ Александар (и, можда, Светозар Прибићевић). Према лику краља аутор је благонаклон, мада је мени лично тешко да повјерујем човјеку који беспризорно ружи свој народ, да гаји искрене симпатије према краљу тог истог народа, и то оном истом краљу који је тај народ водио кроз страдање до славе! Чини се, ипак, да су ови хвалоспјевни краљу намијењени управо оном дијелу наше јавности који све гласније испољава огорченост према Александру који је на српској крви и српској слави направио Југославију!

„ХРВАТИ СУ ПИТОМИ!“

Александар од Југославије је, нажалост, дио пројекта сатанизације Срба којима, никад доволно нарастали народи из околине, никада нису опростили ни Велбужд 1330, ни Кајмакчалан 1916, ни царева, ни кнезове, ни законике, ни житија, ни храброст, ни чојство! Зато се сада користи име, или оно што је од њега остало, једног српског националисте (додуше бившег), да би се изругујући свијетлим тренуцима српске историје, промовисала Хрватска „повијест и култура“. Треба ли већи доказ за то од саме ове књиге међу чијим корицама се оправдава српски политичар из Хрватске, Светозар Прибићевић, за нетрпељивост према својим сународницима из Србије, које назива дивљацима и чије страдање исмијава тражећи да се каже колико су то крви источили и колико то кошта?! Иако не могу са сигурношћу да тврдим да ове ријечи није заправо изговорио Стјепан Радић, јасно је зашто Драшковић инсистира да их је рекао управо Србин, Прибићевић.

У истом духу, један од „најсвјетлијих“ ликована романа, Иван Мештровић, након покушаја атентата на краља у Загребу, од стране већ тада одлично организованих усташа Анте Павелића, изговара следеће ријечи: „Хрвати воле Александра! Хрвати су питоми! Анте Павелић није из Загреба или Далмације, не! Анте Павелић је Херцеговац, а прича се и да му је мајка Српкиња!“ Дакле, слободни смо да закључимо да је највећи монструм који је ходио нашим просторима, чија је „држава“ заправо била фабрика за уништавање Срба, у којој су, једино ту на цијелом свијету, постојали концентрациони логори за дјецу, (српску!), Србин!!! Ако га већ не може аболirati и прогласити за његове злочине кривом Српску православну цркву, онда га може прогласити Србином! Јер, Хрвати су „питоми“. Али, зашто се одричу југословенског сна, пита се пред крај књиге Вук Драшковић? Ах! Па, због Срба, наравно! „Због ружне стварности, због атентата у скупштини, због великосрпских бандита!“. Јер, Срби је ваљда требало сви да изгину стварајући државу својој „браћи“. Да им не буду болно подсјећање на чињеницу ко им је први пут у њиховој повијести подарио државност!

БРОЗОВО ИЗРУГИВАЊЕ

На самом крају, у Епилогу, са Србима се обрачунава српски архенепријатељ, комуниста – Тито. У јучном монологу који му је великодушно додијелио аутор, Јосип Броз Тито жури да што више, у свакој ријечи, унизи српски народ. Народ који је створио буквално све на овим просторима, народ коме и аутор овог својеврсног аутошовинистичког зборника припада.

Тито се обраћа Александровом портрету. Личује. Он је побједник! Краљ је мртав! Његова породица у изгнанству. Тито му са уживањем злогциника говори како је „биједан“ народ из кога потиче. Сами су себи непријатељи. Само код њих постоји аутошовинизам! Али, ипак, само се од њих боји „црвени краљ“, од њиховог отпора, од ђенерала Драже.

Књига се завршава како је и почела. Аутошовинизмом, антисрпски. Било да пише о Србима као издајницима, било да пише о Србима ратницима, никада не смије бити афирмативно!

Драги господине Шотра, размислите, понудите неком младом драматургу и неколицини родољубивих историчара посао. Направите серију достојну херојског раздобља српске државе, са пијететом према времену у коме је се одрекло смо, наивно вјерујући у сан о Јужним Словенима. Или, снимате серије по романима Мир-Јам.

IN MEMORIAM - ЧЕДОМИР (ПЕТРА) МАРИЋ (1941-2020): ОДЛАЗАК БОРЦА ЗА ИСТИНУ О СТРАДАЊУ СРБА

Чланови Удружења Суза са великом тугом и жаљењем примили су вијест да је престало да куца срце Чедомира Марића који ће, остати упамћен прије свега као отац, који је своју тугу за убијеним сином, носио дубоко скривену у свом срцу, а као оснивач и дугогодишњи предсједник Удружења породица Суза несребично је помагао другим породицама сличне судбине, да дођу до истине и правде. Имао је разумијевања за бол сваке мајке без обзира на националност. До последњег тренутка свог живота Удружењу је пружао подршку и бодрио да истрајемо у борби за расвјетљавање судбина несталих. Драги наш Чедо, нека ти је вјечна слава и хвала! Почивао у миру Божјем.

Чедомир личну трагедију доживљава 1995. године кад му је нестало син јединац, Жељко. У избјеглиштву у Београду окупља породице несталих Крајишника, оснива Удружење и започиње нову битку за рјешавање судбине несталих у рату деведесетих. Покренуто је издавање часописа Суза чијим садржајем се његово сјећање на страдање Срба. Након осам година трагања сазнаје за судбину свог јединца који је убијен испред њиховог стана у Книну. Сахрањује га у породичну гробницу у Голубићу и још снажније се посвећује мисији Удружења, најбоље знајући за живот у болној неизвјесности.

Дао је велики допринос у тражењу несталих Срба у Хрватској, његов одлазак представља велики губитак за породицу и пријатеље, али и чланове Удружења породица. Основно и средње образовање стиче у Голубићу код Книна, Педагошки факултет завршава у Ријеци. Већи дио радног вијека је провео као професор у средњошколским установама. Друштвено-политичку активност је афирмисао кроз разне друштвене и политичке организације (руководилац општинске Омладинске организације у Книну, рад у Културно-умјетничком друштву из Голубића).

**УДРУЖЕЊЕ ПОРОДИЦА СУЗА
ДРАГАНА ЂУКИЋ, ПРЕДСЈЕДНИЦА**

РЕКОНСТРУКЦИЈА СПОМЕН-КОСТУРНИЦЕ У ГРАДСКОМ ГРОБЉУ У ПРИЈЕДОРУ

Предсједник Градског одбора СУБНОР-а Приједор Вељко Родић обишао је радове на уређењу спомен-костурнице у градском гробљу посвећеној жртвама фашистичког терора и настрадалим жељезничарима. Он је рекао да ће активности бити завршене до краја године када ће се достојно обиљежити.

Родић је појаснио да се у спомен-костурници налази неутврђен број жртава које су пале у три дана 1941. године прије почетка устанка.

– Зна се да је тада ликвидирано 157 жељезничара, а колико је још било грађана то се не зна. Један дио жртава одведен је на јеврејско гробље и ликвидиран, а ради се о 832 српске жртве – објаснио је Родић.

У ОБУДОВЦУ КОД ШАМЦА ПАРАСТОС ЗА 77 СТРАДАЛИХ У ОДБРАМБЕНО-ОТАЦБИНСКОМ РАТУ

У Обудовцу код Шамца служен је парастос за 44 погинула борца и 33 цивилне жртве одбрамбено-отацбинског рата из овог мјеста. Предсједник Борачке организације општине Шамац Радован Зорановић рекао је да погинули борци не смију бити заборављени и да су се и окупали да поруче да без њихове жртве не би било Републике Српске. Цвијеће на спомен-обиљежје положили су породице погинулих бораца, представници општинске и мјесне Борачке организације, те локалне власти.

ОСВРТ НА СМИСАО ПРВОГ СВЈЕТСКОГ РАТА

СРПСКЕ ЖРТВЕ ВЕЛИКОГ РАТА НИСУ БИЛЕ УЗАЛУДНЕ

ПИШЕ: МИЛЕ БЈЕЛАЈАЦ

Прошло је више од 100 година од Великог рата, а традиција опстаје, носе се цвјетови булки у реверима и обилазе гробља и споменици палима. Традиција опстаје и као државни празник у некадашњим земљама побједницама, а одскора и у Србији. Враћена је и српска застава у меморијални центар у Компјењу 2009. на мјесту гдје је Немачка потписала акт капитулације 11. новембра 1918.

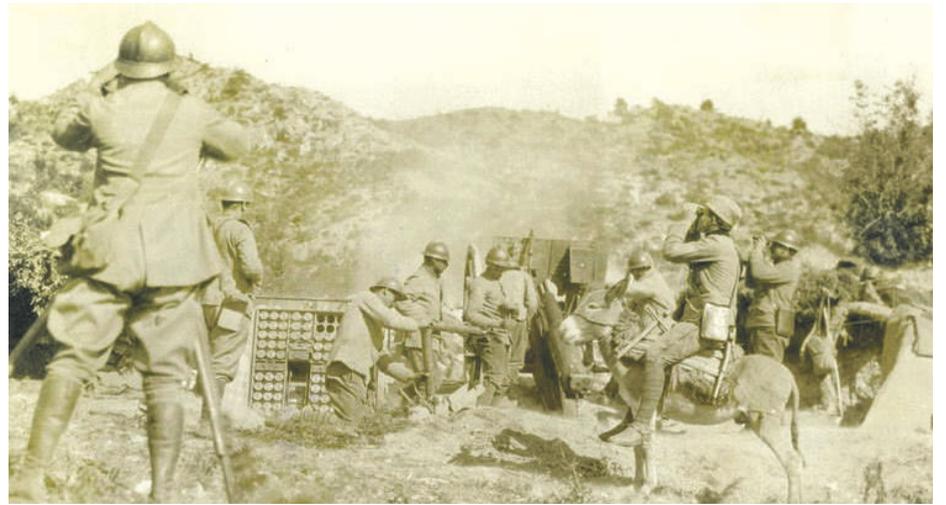
Ипак, тешко је заборавити да је 2018. тренутни политички разлог, тамо на мјесту централног славља, био старији од захвалности Србији за убрзавање краја рата и жртве које је поднијела заједно са својим савезницима да се не оствари један пројекат доминације свијетом и наметање тешких услова свим пораженим нацијама. Диктирао би се мир тежи од оног који је Пруска наметнула поражењем Француској 1871. године.

Сто година послје примирја од 11. новембра и 75 година од слома покушаја обнове пројекта који је поражен 1918. године, намећу се нове интерпретације за нове генерације које више немају властито сјећање на те борбе и масовна страдања. Пригодним говорима француских и њемачких државника инсистира се на једнаком страдању војника и једне и друге стране, њихова заједничка жеља да се врате што прије својим кућама.

Обнављају се сјећања на тешко страдање војника у блатњавим, затрованим рововима, на тактички промашено јуришање преко жица на митралезе, несахрањене кости које су лежале на ничијој земљи. Дневници наде и страха писани од оних на првој линији, војника, лекара, рањеника, заробљеника, у масама су објављивани поводом стогодишњице. Вапај ужаснутих, овјековјечен у сликарству и литератури, пацифистичким покретима некада, замаглио је одговор на просто питање – од чега су се побједом одбранили државе које су се нашле на путу великог дизајна.

ЗБУЊУЈУЋА РЕВИЗИЈА

Рат, који данас сматрају непотребном кланицом, поведен је са идејом креирања нове свјетске мапе моћи и са идејом очувања једне старе средњоевропске империје. Повеле су га Немачка и Аустроугарска. Нападнути су били Луксембург, Белгија, Француска, Србија и Црна Гора. Русија и Велика Британија браниле су дотадашњу равнотежу снага и постојећи поредак. И Немачка и Аустроугарска избјегле су све понуде за мирно разријешење Јулске кризе 1914. Из свега што знамо, желио се рат јер је једино војничком по-

» Да није било пробоја Солунског фронта Србија би била аустроугарски протекторат

бједом могао бити диктиран мир који би значајно успостављао новог свјетског поретка. Сматрало се да је последњи час док неке силе, као Русија, не ојачају и спроведу планиране војне реформе и доврше градњу жељезничке мреже.

Ратне операције отпочеле су на западу првих дана августа, упадом у Луксембург и нападом на Белгију и Француску. На Балкану, изузев симболичних хитаца на Београд 28. јула по објави рата, ратна дејства почела су тек 12. августа.

Готово непрекината историографска ревизија оцјена о узроцима који су довели до рата и данас збуњује – сви су подједнако криви, али највише Балкан и Русија, пишу. Версај је био неправедан и ужасан мир који је довео до реванша побјеђених само двадесет година касније. Версај је створио неприродне, вјештачке државе које треба ликвидирати, такође пишу и проповиједају. Остајући на међуратним покушајима ревизије оцјена о узроцима рата, савремени историчари који су их оживјели заборавили су да се у међувремену десио Други свјетски рат и да су ревизионисти у пракси показали своје право лице.

Пројектима истребљења појединих народа или њиховог пресељења, протјеривања, само су додате нове димензије као што су Холокауст и геноцид. Некада планирани рат супериорних и инфериорних култура (цивилизација), економске и геополитичке доминације, добио детаљима. Немачки историчари, који су научно демистификовали ове намјере, указали на континуитет циљева и пројеката, данас, 100 година касније, желе се омаловажити и дискредитовати.

Канадско-британска историчарка Маргарет Макмилан не искључује да су миротворци из 1919. чинили грешке, али да сам Версајски уговор није узрок Другог свјетског рата. Често је постало опште мјесто, пише она, да се за политичке одлуке из двадесетих и тридесетих годи-

на прошлог вијека кривица баца на сам мировни процес. Заборавља се да је одговорност била на онима који су их у том времену доносили. Чак и много деценија касније, овакве оцјене су у оптицају.

Тако је у миленијумском броју *Економиста*, наводи Макмиланова, написано да је „последњи злочин био мир у Версају, чије су тешке одредбе омогућиле Други свјетски рат”. Макмиланова закључује да Хитлер није водио рат због Версаја, мада му је он пружио изговоре за пропаганду – он је водио рат за доминацију у Европи. Планирао је уништење Пољске, Чехословачке и освајање Совјетског Савеза. Он је тражио експанзију њемачког народа и животни простор. Успут, уништење Јевреја, болшевици и других. Такође, она, али и француски историчар Жан-Жак Бекер и други, оспоравају још једну честу флоскулу да је Версај створио Пољску, Чехословачку и Југославију јер су оне већ биле створене прије конференције, биле су свршен чин.

Британски историчар Макс Хејстингс упозорава у својој књизи *Париз 1919...* да је Версајски мир из 1919. имао мањкавости, „али да су Нијемци којим случајем били побједници и диктирали услове, европска слобода, правда и демократија платиле би огромну цијену. Нијемци су у Првом свјетском рату поставили територијалне ратне циљеве који нису били ништа мање амбициозни од оних које су њихове вође пропагирале у Другом свјетском рату.

ВОЈНА ЦЕНЗУРА

Стога је прилично погрешно описивати несумњиву европску трагедију од 1914. до 1918. као узалудну, што је став који често имају млађе генерације имајући у виду људске жртве”.

Додајмо, према истим плановима, Србија би била умањени протекторат Аустроугарске, а Срби из источне Босне и Херцеговине трајно протјерани из Подриња. Јут би припао Бугарској и Великој Албанији.

Британски војни теоретичар Лидл Харт је поодавно утврдио да су пробој Солунског фронта, избацивање Бугарске и Турске из рата растресли Аустроугарску и присилили Немачку да хитно затражи примирје. Био је то школски примјер стратегије последног наступања и рјешења које је омогућио споредни фронт.

И ова проста истина је још у јесен 1918. заташкавана, војна цензура у Паризу није пуштала извјештаје који би славили побједу савезничке источне армије генерала д'Еперea, те одлучни допринос српске војске и вој придодатих двију француских дивизија, коњичке бригаде и тешке артиљерије. О овоме су са горчином писали д'Еперe и његови штабни официри, а посебно Луј Кордије, велики пријатељ српског народа и војске и душа ветеранске организације *Рајници са истока*. Послије свих жртава на западном фронту, ловорике је требало да падну на вође које су тамо ратовале. О томе је свједочио и британски адмирал Ернест Трубриц у својим дневницима, не без горчине, али и британског смисла за реалност.

Ако и данас има сумње у ове наводе, њу ће најбоље развејати наводи историчара који су поодавно установили да је аустроугарска влада већ 25. септембра, дакле прије коначне капитулације Бугарске, увидјела да је све изгубљено и да наступа слом, а да је њемачка врховна команда дан уочи бугарске капитулације тражила од канцелара да се хитно поведу разговори о примирју.

На западу, Зигфридова одбрамбена линија још није била начета, поготово не савладана. Аустроугарска је капитулирала 3. новембра на италијанском тлу, неколико дана раније Турска, док ће Мађарска потписати сепаратно примирје пред војводом Мишићем и француским генералом Анријем, по овлашћењу командантујућег генерала д'Еперea, 13. новембра у Београду.

**АУТОР ЈЕ ПОЛИТИКОЛОГ,
ДОКТОР ИСТОРИЈСКИХ
НАУКА И УНИВЕРЗИТЕТСКИ
ПРОФЕСОР**

НАТАША ДРАКУЛИЋ НАЈАВЉУЈЕ ДА ЋЕ СВИЈЕТ КОНАЧНО САЗНАТИ ИСТИНУ О СТРАДАЊУ СРПСКЕ ДЈЕЦЕ У НДХ

АМЕРИКА ЋЕ ВИДЈЕТИ ДАРУ ИЗ ЈАСЕНОВЦА

Право на приказивање новог филма редитеља Предрага Гаге Антонијевића *Дара из Јасеновца*, по сценарију Наташе Дракулић, како *Новости* ексклузивно сазнају, откупила је чувена америчка компанија *101 Студио*, коју води славни продуцент Дејвид Гласер.

Захваљујући његовом уговору са дистрибутерским гигантом, кућом *Јуниверсал Џикчерс*, ова ратна драма биће ријетко остварење у историји наше кинематографије које ће, поред америчке, имати и свјетску биоскопску дистрибуцију.

Приказивање *Даре из Јасеновца* пред америчком публиком почеће у јануару 2021, а београдска премијера заказана је 22. априла, на 76. годишњицу пробоја јасеновачких логораша. Филмска прича о страдању српске дјеце у усташким логорима НДХ током Другог свјетског рата, на коју се чекало седам и по деценија, ушла је и у кандидатуру за представника Србије у трци за најпрестижнију награду, амерички *Оскар*, који ће бити додијелен 25. априла.

Вијест да је иза *Даре из Јасеновца* стао овај филмски гигант, Наташа Дракулић дочекала је са великим емоцијама.

– Много смо срећни због те подршке, јер је за нас најважније да се ова наша историјска трагедија види што шире и што више. Ако смо седамдесет пет година, а 2021. ће бити седамдесет шест, ћутали о злочинима у Јасеновцу, коначно је дошло вријеме да свијет види

СРБИ И АУТОШОВИНИЗАМ

– Ми, Срби, стално смо се изговарали на Тита и комунизам што раније није направљен филм о усташким злочинима, али њега нема већ четрдесет година. Чини се као да и дан-данас постоје неке снаге које су против филма о Јасеновцу, да би се крици јасеновачких жртава вјечно угушили. Хвала Богу, држава Србија је смогла снаге да прекине са тим вишедеценијским аутошовинизмом, који је од нас тражио да сваку туђу жртву ожалимо, док над нашом нема ко да заплаче. Жртве су жртве, ма које вјере и нације биле, и у свом мучеништву морају се третирати једнако и заједно. Зато је овај филм важан, јер са њим тек помало почињемо да испуњавамо дуг према јасеновачким новомученицима. Надам се и другим филмовима о том страдању, јер је тема непроболна.

» Детаљ из филма *Дара из Јасеновца*: Сценариста Наташа Дракулић (слика у кругу)

страшну истину која се тамо догодила – каже у разговору за *Новости* Дракулићева. Директор куће *101 Студио*, Дејвид Гласер, изузетан је човек кога је наша *Дара* одушевила. Он је тренутно дистрибутер најновијег биоскопског хита Роберта де Нира, *Рајн са деклом* (*The War With Grandpa*), и иза себе има више од педесет филмских и телевизијских наслова. То нас увјерава да су и нашем филму отворена врата да дотакне срца америчке и свјетске публике, што нам је била и највећа амбиција док смо га радили. Најважнији је, ипак, помен свим жртвама Јасеновца.

• **Мајкл Беренбаум, један од водећих стручњака за Холокауст, изјавио је недавно да свијет не зна да су усташе имале логоре за дјецу у којима су се догодили најстрашнији злочини. Колико је и то адут овог филма?**

– Чињеница да је такав човек уз нас, већ сама по себи говори довољно. Беренбаум је не само сарадник и саветник на сценарију, већ и извршни продуцент нашег филма. Име овог рабина, професора, писца, сарадника Стивена Спилберга, хуманисте, али прије свега борца за истину о Холокаусту, доноси легитимитет нашој причи. Лично, као неког ко је потекао са тог поднебља, веома ме депримира свако манипулације бројем жртава, поготово са хрватске стране. Свака жртва, посебно свако дијете, начин на који је убијено и умрло, довољно говори о монструозности усташког режима. Подршка Беренбаума и његова мисија, овом фил-

му апсолутно отварају врата да свијет са повјерењем први пут види и чује истину о страдању нашег народа. Жалосно је, наравно, да свијет до данас не зна за те злочине, а још је жалосније што ни ми у некадашњој Југославији нисмо знали праву истину и тачне бројке о томе колико је Срба и српске дјеце страдало и изгубљено.

• **Шта је највећа снага овог филма за америчку и свјетску публику?**

– Мислим да адут овом филму даје управо сама та визура дјетета коју смо изабрали, да кроз њу говоримо о злочинима. *Дара из Јасеновца* прати судбину десетогодишње дјевојчице којој пред очима убијају мајку и старијег брата. О судбини оца не зна ништа, и има само једну мисију – да сачува живот млађег брата, бебе заправо. Наша *Дара* ће направити надљудски напор за преживљавањем, какав се ствара у најстрашнијим околностима, за који сваки човек на планети који има срце може да се веже. Визура наше приче само је на први поглед слична ономе што је Роберто Бењини урадио у свом филму *Животиј леј*, с тим што ми кроз тај ратни ужас идемо директно; јунакиња нашег филма тражи начин да се и у том ужасу бори за опстанак. А гдје му је крај, и како ће он изгледати – ако краја може бити, она не умије ни да наслути. Лично, све што сам знала о Јасеновцу и кроз страдање моје породице, апсолутно сам уткала у овај сценарио, а да-

ла сам своју крв, срце и душу, као и сви други чланови екипе који су радили на филму.

• **Да ли ће свијет данас препознати Јасеноваца као „српски Аушвиц“?**

– Наша *Дара* је аутентично, болно и веома снажно свједочанство о Јасеновцу, Старој Градишци и осталим логорима за Србе. У филму се појављују ликови усташких официра и злочинаца о којима постоје многобројни историјски документи, као што су Вјеслав Макс Лубурић који је послје ослобођења побјегао у Шпанију, Анте Врбан, који је на суђењу 1948. признао да је српску дјецу тровао циклоном, због чега је стријељан, Љубо Милош, који је због својих злочина такође стријељан. Ту су и Мирослав Филиповић Мајсторовић, који је због својих крвочних злочина имао надимак „фра Сотона“, Динко Шакић и његова супруга Нада Шакић, сестра Макса Лубурића, који су послје ослобођења побјегли у Аргентину. Довољно је да било који гледалац нашег филма у свијету укуца ова имена на Гуглу и да се увјери да је Јасеновац по свему био Аушвиц Балкана.

• **С друге стране, постоји и страшна тенденција у свијету да се злочини над Србијама који су се десили деведесетих година чак сматрају оправданим. Колико ће овај филм утицати на гледаоце у иностранству да другачије сагледају наш народ?**

– Нажалост. Била сам свједок ратних догађаја у Крајини, и још увијек ми нико није објаснио како је генерал Анте Готовина пуштен из Хага. Шта, није наводно знао да му војска и након Олује убија Србе цивиле, као ни за све ужасне масакре током самог рата? Јесу ли ти преостали и немоћни цивили оправдан злочин? Зато је још срамнији филм *Генерал Антона Врдољака*, у коме се ради управо то, маркетиншки се брише злочин, а он се представља као херој. Због тога је пред *Даром из Јасеновца* велика мисија, да људи широм свијета коначно сазнају истину, трагедију српске дјеце и те стравичне догађаје који су претходили деведесетим годинама. У том смислу, јако сам захвална и поносна што имамо „покривитељство“ *Јуниверсал Џикчерс*. Он јој даје и ту врсту акредитива да америчка, а онда и свјетска публика са већом пажњом и озбиљношћу гледа наш филм.

ПЕТАР КАРАНОВИЋ / НОВОСТИ.РС

ОБЈАВЉЕН ПРВИ СРПСКИ РОМАН О ЈАСЕНОВЦУ

Недавно објављени роман *Остаци светиша* Игора Маројевића први је „српски роман о Јасеновцу као доминантној теми“, у коме „аутор приповиједа о трагичној судбини човјека од Шпанског грађанског рата до НАТО бомбардовања Југославије“.

Осим о Јасеновцу, у *Остацима светиша* Маројевић приповиједа и о злочинима обје стране у Шпанском грађанском рату, затим о Блајбургу, Сребреници, а све то се дешава за вријеме НАТО агресије на Југославију. Готово сва поменута непочинства су приказана из угла и жртви, и целата.

Јасеновац је другачији од свих стратишта у роману, јер тамо није било прилике за конфликт, каже Маројевић и додаје да је у Јасеновцу једна страна контролисала све, иживљавала се и правила неку врсту „патолошке освете због неких неподопштина из двију краљевина“.

– Ријеч је патолошки вишедимензионално умногострученој освети, што је ра-

» Игор Маројевић

злика у односу на друге поменуте теме. У Јасеновцу се десило најмасовније страдање на Балкану. Број настрадалих у Јасеновцу упоредив је са бројем настрадалих у Шпанском грађанском рату – истиче Маројевић.

Према његовим ријечима, Јасеновац је неупоредив и са комунистичком одмаздом над војницима НДХ, као и са Сребреницом, која није у роману описана једнодимензионално, јер прије описивања онога што је урадила српска војска постоји доста података и о томе шта је урадила 28. Дивизија Војске БиХ на том подручју за три године.

– Очигледно је да је Јасеновац најинтензивнији доживљај, и од њега се најтеже опоравити. То је мјесто гдје се смрт осјећа сваког тренутка. Човјеку који дође да посјети меморијални центар, смрт се навали на плећа. То је најнепосредније искуство смрти које сам могао посредно до осјетити – каже Маројевић.

На питање зашто се у српској литератури први роман о Јасеновцу појавио тек 75 година по ослобођењу логора, одговара да је претходно мислио да смо „кукавичка култура“ јер не смијемо да опишемо „наш најкрвавији, истинити мит“. Међутим, док је писао *Остаци светиша*, промијенио је мишљење.

– Док сам писао о Јасеновцу, толико сам био „ушао“ у тај ужас који ме је привукао по људским испољавањима у најнегативнијем, звјерском смислу, да сам ходајући улицама кад бих видео неку бараку помишљао: Да ли сам у Логору 3 или 4? Тема је опсесивна јер је екстремна и претпостављам да је било доста људи који су

писали о Јасеновцу али су одустали – каже Маројевић. Осим тога, и читалачка публика и сама избјегава такве теме, што показује примјер Кларе Усон, ауторке првог шпанског романа о Јасеновцу *Храброси*, која је „због истине zaloжила своју каријеру“, а књига је прошла непримијено не само у Шпанији, него и у Србији гдје је преведена.

Према његовим ријечима, здраво би било да су злочини опростиви и да поуке извуку целати, и жртве, и њихови наследици, али то, нажалост, није случај.

– Што се Балкана тиче, на дјелу је масовна ревизија историје и било би најбоље да никоме не падне на памет да се прави некаква нова Југославија пошто не можемо да изађемо из тог ланца сукоба. Једини начин да то престане је да не буде мултикултуралних друштава, јер на Балкану таква друштва врло тешко функционишу, а такво устројство чак и погодује обнављању злочина – закључио је Маројевић. СПУТНИК

ИЗЛОЖБА ЈАСЕНОВАЦ - НАЈВЕЋИ УСТАШКИ ЛОГОР СМРТИ У МОСКОВСКОМ КРЕМЉУ

У оквиру обиљежавања 75. годишњице побједе над фашизмом, у московском Кремљу у Измајлову, путем онлајн конференције, отворена је мултимедијална изложба Музеја Републике Српске *Јасеновац – највећи усташки логор смрти* аутора вишег курстоса историчара Миленка Ђорђевића.

Изложбена поставка представља саставни дио Међународног пројекта *Трагедија. Превасилажење. Подвиг. 1418 корака до Побједе*. Руска јавности приказана је мултимедијална поставка која обухвата фотографије, свједочанства и видео материјале настале у периоду дјеловања злогласне НДХ. Реализацију учешћа Музеја Републике Српске у међународном изложбеном пројекту *Трагедија. Превасилажење. Подвиг. 1418 корака ка Побједи* омогућило је Представништво Републике Српске у Руској Федерацији.

ИЗВЈЕШТАЈ ИНЦКА САВЈЕТУ БЕЗБЈЕДНОСТИ УН О СТАЊУ У БИХ НЕОБЈЕКТИВАН И НАВИЈАЧКИ

Извјештај о БиХ који је високи представник Валентин Инцко поднио Савјету безбједности УН необјективан и навијачки јер тенденциозно наставља да проглашава Републику Српску главним кривцем за стање у БиХ, оцјењује председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта. Апсолутна је лаж и бесмислица да су стабилност и функционалност БиХ, између осталог, угрожени наводном сепаратистичком политиком представника Републике Српске као и да је Република Српска тобоже кочничар реформи и напретка у БиХ. Истина је потпуна другачија. Искључиви кривац за нестабилност јесте политичко Сарајево јер бошњачки политичари 25 година од завршетка рата одбијају да искрено прихвате Дејтонски мировни споразум према коме је Босна и Херцеговина државна заједница која се састоји од двије државе тј. Републике Српске и Федерације БиХ и три конститутивна народа. Валентин Инцко је само инструмент у рукама политичког Сарајева чији је стратешки циљ укидање Републике Српске и стварање унитарне БиХ у складу са *Исламском декларацијом* Алије Изетбеговића и Декларацијом СДА која је у потпуности антидејтонски документ и урушава Устав БиХ.

Линта истиче да главни предуслов мира и стабилности у БиХ јесте повратак изворном Дејтону. Након потписивања Дејтонског споразума отете су бројне надлежности Републици Српској интервенцијама високих представника и одлукама Уставног суда. Основане су многе институције које нису предвиђене тим споразумом, а све у циљу остварења интереса Бошњака да се све одлучује у Сарајеву и да је тај град најважнији што је измишљотина. Јасно је да је темељ наведене штетне и погрешне политике западних центара моћи и међународних представника апсурдна и лажна теза да су Срби били агресори и злочинци, а Бошњаци жртве и ослободиоци у грађанском рату у БиХ. Због је потребно покренути снажну дипломатску, политичку и правну борбу у међународној заједници за праву и пуну истину о карактеру рата у БиХ. Поред тога, потребно је покренути иницијативу да се оснује нови међународни суд за ратне злочине, који би преиспитао све донијете пресуде у случају измишљеног геноцида у Сребреници, и других догађаја на простору бивше Југославије.

СЛАВНЕ МИТРОВДАНСКЕ БИТКЕ 1992. И 1994. СИМБОЛ ОДБРАНЕ НЕВЕСИЊА И СРПСКЕ ХЕРЦЕГОВИНЕ

» **Официри Невесињске бригаде Војске Републике Српске послје састанка са Миодрагом Линтом у Скупштини Србије 2018. године**

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта подсећа да су славне митровданске битке 1992. и 1994. године симбол одбране Невесиња и српске Херцеговине од далеко надмоћнијег непријатеља којег су чиниле јединице Хрватске војске, Хрватског вијећа одбране и тзв. Армије БиХ. Борци Невесињске бригаде исписали су највешће странице српске историје бранећи Невесиње, источну Херцеговину и Републику Српску показујући херојство, јунаштво и спремност на жртву. Невесињска бригада је водила жестоке и крваве борбе, али је успјела натчовјечанским напорима да сачува, уз помоћ бораца из других јединица Херцеговачког корпуса, своје положаје. У митровданским биткама страдала су 64 српска бораца. Њихова жртва никада не смије бити заборављена. Важно је нагласити да је у одбрани учествовао читав град и дјеца и омладина и жене и пензионери јер су сви били свјесни историјског тренутка и опасности у коме се нашло Невесиње. Линта истиче да напади Хрватске војске и муслиманско-хрватских снага на Митровдан 1992. и 1994. године на српску Херцеговину један су од бројних доказа да је потпуна лаж и измишљотина да су Срби били агресори, а да су Муслимани и Хрвати тобоже били жртве тзв. великосрпске агресије. Права истина је да је српски народ Херцеговине и Републике Српске водио праведан, ослободилачки и одбрамбени рат против агресорских снага чији је циљ био етничко чишћење Срба са својих вјековних територија. Због тога је важно да се води свакодневна дипломатска, правна и политичка борба за истину о карактеру рата у БиХ и страдању српског народа. Посебно је потребно јединство у заједничкој борби за што бољу, јачу, снажнију и успјешнију Републику Српску. Линта честита Митровдан – крсну славу Борачке организације Републике Српске са жељом да је борци, који су дали немјерљив допринос одбрани и очувању Републике Српске, проведу у добром здрављу и расположењу.

Линта: 8.000 убијених и 150.000 протјераних сарајевских Срба – доказ злочиначке политике Алије Изетбеговића

Из муслиманског Сарајева протјерано више од 150.000 Срба и убијено или нестало више од 8.000 Срба што је један од бројних доказа злочиначке политике Алије Изетбеговића, истиче председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта.

На подручју муслиманског или данашњег Кантона Сарајево живјело је по попису становништва 1991. године, ако се узме у обзир дио Срба који су се изјаснили као Југославени, око 170.000 Срба. По попису становништва 2013. године у Кантону Сарајево живјело је свега 13.000 Срба.

За вријеме рата постојало је око 200 логора, затвора и мјеста заточења у којима је било затворено више хиљада Срба, а број убијених у њима никад није истражен до краја. Евидентирано је и пет логора – јавних кућа са више од 200 дјевојчица и жена срп-

» **Живи и мртви сарајевски Срби у истој колони**

(ФОТО: ГЛАС СРПСКЕ)

ске националности. Срби су убијани и бацани у јаму Казани и бројне друге јаме око Сарајева.

У муслиманском Сарајеву не постоји политичка воља да се казне злочинци и да се подигне споменик српским жртвама које су свирепо убијали припадници тзв. Армије БиХ.

Срби су били принуђени да своје куће и станове

продају за малу вриједност, а велики дио имовине је отет, као што су станови бивших припадника ЈНА, пословни објекти, земља и друге непокретности.

Линта истиче да извјештај Међународне комисије за истраживање страдања Срба у Сарајеву који је усвојила Влада Републике Српске, је документовано и оповргао лажни мит о опсади Сарајева јер је

чињеницама доказано да је то била блокада. У извјештају постоје бројни подаци о логорима, убијањима, силовањима и аргументовано се наводи да су Срби у Сарајеву прошли голготу и да су у потпуности уништени.

Муслиманске власти, разне институције, групе и појединци 25 година од завршетка рата раде на затирању трагова вишевјековне српске духовности културе у Сарајеву и покушавају да Србе представе ружним, злим и нецивилизованим народом.

Због тога је потребно да се води активна борба против сатанизације Срба и безочних лажи о њима а посебно борба за истину о карактеру рата и злочиначкој политици Алије Изетбеговића, страдању Срба у Сарајеву, отимању српске имовине и уништавању и преименовању свега што је српско и што су Срби стварали и градили у претходних 500 година.

Најава Инцка да је спреман да наметне Закон о забрани негирања геноцида у БиХ је провокација

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта оцјењује као неразумну провокацију најаву Високог представника у БиХ Валентина Инцка да је спреман да наметне Закон о забрани негирања геноцида у БиХ. У питању је једна у низу провокација Валентина Инцка која је усмјерена против Републике Српске, Србије и читавог српског народа. Апсолутно је апсурдна и безумна изјава Валентина Инцка да ставља у исту равну Холокауст који је нацистичка Њемачка починила над Јеврејима у Другом свјетском рату и ратни злочин над Бошњацима у Сребреници.

Линта је истакао да Ва-

» **Валентин Инцко**

лентин Инцко добро зна да је Хашки трибунал био политички суд који је основан да суди политичким и војним лидерима српског народа на основу фалсификованих доказа и лажних изјава свједока сарадника. Добро је познато

да је Међународни суд правде 2007. године донио пресуду да су поједине јединице Војске Републике Српске тобоже починиле геноцид у Сребреници искључиво на основу политичких пресуда Хашког трибунала. У међународној заједници многи знају да је главни циљ Хашког трибунала био да Србе представи као злочинце, а Бошњаци као жртве. Србија, Република Српска и српски народ не прихватају и никада неће прихватити најбезочнију лаж и измишљотину да се у Сребреници десио геноцид.

Линта сматра да Србија треба да покрене дипломатску, правну и политичку борбу у међународној заједници

за утврђивање праве и пуне истине о догађајима који су се десили у Сребреници 1995. године. Потребно је, између осталог, организовати округли сто на коме би учествовали представници научних и образовних институција, угледни адвокати, правници и личности из јавног живота из Србије и региона. Након тога потребно је организовати међународну конференцију на којој би, између осталог, биле позване свјетски познате личности из области науке, умјетности, безбједности, стручњаци за геноцид, војна лица која су била свједоци читавог догађаја у јулу 1995. године и други.

ПОВРАТАК ОТЕТИХ НАДЛЕЖНОСТИ РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ ЈЕ ПРЕДУСЛОВ ТРАЈНОГ МИРА У БИХ

Ове године навршава се 25 година од потписивања Дејтонског споразума којим је заустављен рат, а Босна и Херцеговина дефинисана као државна заједница која се састоји од двије државе – Републике Српске и Федерације БиХ и три конститутивна народа, истиче председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта.

Република Српска је потписивањем Дејтонског споразума пристала на компромис и велику жртву да буде дио државне заједнице, али под условом да без њене сагласности и Уставом прописане процедуре није могуће да се пренесе надлежности на ниво Босне и Херцеговине. Међутим, одмах након ступања на снагу Дејтонског споразума почело је његово систематско кршење с циљем константног слабења Републике Срп-

ске и стварања унитарне и централизоване Босне и Херцеговине. Главну улогу у кршењу Дејтонског споразума имали су високи представници који су Републици Српској на неуставан начин, путем притисака, уцјена, пријетњи, смјена, отимали надлежности и преносили на ниво БиХ.

Републици Српској је отето 80 надлежности у области одбране, безбједности, правосуђа, финансија и наметнуто је 6 нових министарстава и председник Савјета министара. Дејтонским споразумом предвиђено је да је Савјет министара помоћни орган Председништва БиХ са свега три министарства.

Линта сматра да је један од главних предуслова трајног мира и стабилности у БиХ повратак изворном Дејтонском споразуму што значи повратак отетих

надлежности Републици Српској укључујући војску, суд, тужилаштво индиректне порезе и др. Добро је познато да Странка демократске акције и друге бошњачке политичке странке никада нису искрено прихватиле Дејтонски споразум и од завршетка рата раде на његовом поништавању.

СДА је прошле године чак усвојила Декларацију у којој позива на потпуно укидање дејтонског уређења односно залаже се за укидање Републике Српске и механизме заштите конститутивних народа и стварање унитарне Републике Босне и Херцеговине.

Један од бројних доказа јесте чињеница да је дан потписивања Дејтонског споразума 21. новембар 1995. године у Републици Српској празник, док то у Федерацији БиХ није.

Линта: Пречански Срби дали огроман допринос побједи у Првом свјетском рату

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта подсећа да се 11. новембра у Србији, али и многим земљама широм свијета, обиљежава Дан примирја у Првом свјетском рату, дан када су силе Антанте потписале примирје са Њемачком и тиме окончали рат који је имао страховите последице за читаву Европу.

Србија је имала скоро 1.300.000 жртава, што је чинило готово трећину српског становништва. Многи догађаји из Првог свјетског рата значајни су за српски народ и треба их достојно обиљежавати – од објаве рата Аустроугарске Србији, битка у првој години рата, ослобођења Београда и протјеривања непријатеља, до датума одлуке о повлачењу на обале Јадрана, искрцавања на Крфу, Кајмакчаланске битке, ослобођења Битоља, Солунске офанзиве и ослобођења Београда 1918. године. Посебно треба обиљежавати датуме масов-

» Добровољци - Личани: Саво Радовић, Дане Кокотовић, Миле Париповић, Љубан Кокотовић, Миле Почуча, Марко Репац, сједи: Васо Глумичић, Буде Репац, непознати официр и Дане Варићак

них и монструозних злочина над цивилима на простору окупираних Србије од аустроугарских и бугарских окупационих трупа.

Линта посебно истиче да су пречански Срби, као добровољци, дали огроман допринос побједи српске војске у Првом свјетском рату што се често занемарује и минимизира у јавности. Добровољци су у највећој мјери били Срби са подручја дана-

шње Хрватске, Босне и Херцеговине и АП Војводине који су били аустроугарски држављани. Они су се као печалбари у Америци и другим државама или војни пребјези из Аустроугарске војске или ратни заробљеници у Русији, Србији и Италији определили да се боре на страни Краљевине Србије. Она је за њих била отаџбина коју прије тога никада нису видјели. Пречански Срби су за ври-

јеме рата као аустроугарски држављани жртвовали своје животе и пријављивали су се у српску војску као добровољци, знајући да ће сносити тешке последице у случају заробљавања и да ће тешке последице сносити и њихове породице.

Као аустроугарски држављани у случају заробљавања чекао их је пријеки суд који их је осудио на смрт, имовина им је конфискована, а њихове породице одвођене су у логоре. Колики је био значај пречанских Срба у побједи српске војске у Првом свјетском рату најбоље говори податак да је у пробоју Солунског фронта 1918. године од укупно 150.000 српских војника учествовало, према неким процјенама, више од 70.000 пречанских Срба или скоро 50 %.

Такође, важно је истаћи да су значајан допринос у пробоју Солунског фронта дали српски добровољци из црногорске војске и из Боке Которске.

ПРЕМИНУЛИ РАТНИ ЗЛОЧИНАЦ ТОМИСЛАВ МЕРЧЕП ХЕРОЈ ЗА ВЕЋИНУ ХРВАТСКОГ НАРОДА

Преминули осуђени ратни злочинац Томислав Мерчеп је за већину хрватског народа херој који је тобоже са осталима спријечио стварање Велике Србије на подручју Хрватске, истиче председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта.

То је један од бројних доказа да се хрватски народ није суочио са својом усташком и злочиначком прошлошћу. Некадашњи командант хрватских паравојних формација и ратни помоћник хрватског министра унутрашњих послова Томислав Мерчеп био је осуђен на увредљивих седам година затвора због звјерског мучења и убиства најмање 46 српских цивила на подручју Западне Славоније и Загреба. Испада да је Мерчеп осуђен на мање од два мјесеца за сваког убијеног српског. За масовне злочине над вуковарским Србима прије и током рата 1991. године Мерчеп није уопште процесуиран. Мерчеп је већи дио понижавајуће затворске казне проводио у бањама у чему је имао подршку власти, а посебно министра ветерана Томе Медведа.

Линта истиче да су Томиславу Мерчепу и великој већини припадника хрватских паравојних формација и Хрватске војске идоли били припадници злочиначке Црне легије из времена НДХ на челу са кољачима Јуром Францетићем и Рафаелом Бобаном. Мерчеп, Готовина, Маркач, Норац и многи други хрватски ратни злочинци, који су активно радили на остварењу циљева усташког покрета, сматрају се херојима и угледним члановима хрватског друштва. Јасно је да хрватско правосудје није независно и непристрасно већ да је у функцији оправдања апсурдне лажи и измишљотине да су Срби били злочинци и агресори, а Хрвати жртве и ослободители. Због тога је до сада занемарљив дио убица српских цивила и ратних заробљеника осуђен. Међутим, наведене казне су биле смијешне и увредљиве за жртве и њихове породице. Чак и тако мале казне осуђени хрватски ратни злочинци су углавном провели на слободи као што су Мерчеп, генерал Норац и други.

Линта позвао министарку правде да осуди хапшење Младена Грујића и разговара са министром РХ

Најоштрије осуђујем скандалозно хапшење Младена Грујића (1967) на граничном прелазу Шепак изјавио је председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта и подсећа да је Грујић ухапшен при улазу из Србије у БиХ на основу хрватске потјернице јер је против њега подигнута оптужница због наводног ратног злочина у Западној Славонији 1991. године од стране Жупанијског државног тужилаштва у Бјеловару. Линта позива министарку правде Мају Поповић да осуди хапшење Младена Грујића на основу потјернице и да хитно разговара са хрватским министром правосудја и управе Иваном Маленицом о рјешавању његовог случаја. Министарка Поповић у разговору са Маленицом треба да инсистира да Србија добије стварни списак српских ветерана против којих се воде поступци везани за ратне злочине. Неприхватљиво је да Хрватска 25 година од завршет-

ка рата хапси припаднике бивше ЈНА и Војске Републике Српске Крајине на основу лажних доказа и фалсификованих изјава свједока сарадника. Крајишки борци су се часно и храбро борили против усташког режима Фрање Туђмана и Србија не смије више да дозволи да они и њихове породице трпе на било који начин.

Линта истиче да Хрватска пуних 25 година од завршетка рата спроводи прогон српских ветерана са циљем застрашивања и оправдања лажне и апсурдне оптужбе

да су Срби били агресори и злочинци, а Хрвати ослободители и жртве. Крајње је вријеме да Србија коначно стави до знања властима у Загребу да неће више толерисати хапшење крајишких Срба путем међународних потјерница. Јасно је да ће Хрватска наставити да прогони крајишке Србе који су учествовали у часној одбрани свог народа док буде жив и посљедњи српски ветеран. Хрватска је на основу међународних потјерница досад широм свијета ухапсила око 180 Срба, а хапшење Младена Грујића је пето ове године. Јасно је да Хрватска има намјеру да масовним судским процесима и хапшењима крајишке Србе прикаже као агресоре и ратне злочинце. Због тога је посебно важно да се стално понавља права истина да су крајишки Срби водили одбрамбени и праведан рат да им се не би поновно геноцид и масовни злочини из времена НДХ од стране усташког режима Фрање Туђмана.

Систематска дискриминација Срба у Вуковару

Градска власт у Вуковару са градоначелником Иваном Пенавом наставља са систематском дискриминацијом Срба у том граду, оцјењује председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта. Градско вијеће Вуковара је крајем октобра прихватило закључак Ивана Пенаве да још увијек нема услова да се у том граду равноправно користе српски језик и ћирилица. Апсолутно је лажно и лицемјерно образложење Пенаве и Градског вијећа да су Срби криви што нема ћириличног писма у Вуковару јер тобоже нема напретка у рјешавању питања несталих и процесуирању ратних злочина, као и да се не поштују грађани који су се успротивили тзв. великосрпској агресији. Добро је познато да је главни кривац за рат у Вуковару усташки режим Фрање Туђмана, као и да још нико није кажњен за убиство најмање 120 српских цивила прије ратних sukoba. Јасно је да Пенава и усташке снаге плански продубљују подјеле, подстичу

тензије и изазивају напетости с циљем протјеривања преосталих Срба и њиховог смањења испод једне трећине у становништву Вуковара.

Линта истиче да је скандалозна, али очекивана одлука Ивана Пенаве и Градског вијећа Вуковара неуставна, незаконита и супротна европским стандардима и један је од многих доказа да су преостали Срби у Хрватској грађани другог реда. Хрватска Влада прећутно одобрава кршење Устава, Уставног закона о правима националних мањина, Закона о употреби језика и писма националних мањина и Оквирне конвенције Савјета Европе за заштиту националних мањина што само потврђује да је Хрватска држава мржње и нетрпељивости према Србима и свему што је српско. Уставни суд Хрватске срамно годинама толерише неуставно и незаконито понашање градске власти у Вуковару само из разлога јер се ради о кршењу права Срба. Линта подсећа да су

одборници ХДЗ-а 2009. године донијели тактичку одлуку о увођењу двојезичности на подручју Вуковара само из разлога јер је Хрватска тада водила преговоре о чланству у Европској унији. Требало је Бриселу послати поруку како је Хрватска држава у којој се тобоже поштују европске вриједности и права преосталих Срба. Пошто је Хрватска постала члан ЕУ 1. јула 2013. године ХДЗ је два мјесеца касније показао своје право лице на начин да је организовао протесте током којих су скидане и разбијане двојезичне ћирилично-латиничне табле са зграда државних и локалних институција у Вуковару. Коначно, ХДЗ-ови одборници су новембра 2013. године донијели антиевропску, неуставну и незакониту одлуку да протјерају српски језик и ћирилицу из Вуковара тј. одлучено је да једини званични језик буде хрватски, а једино званично писмо – латиница. Наведено стање у Вуковару траје пуних 7 година.

ЗАХТЈЕВ ЗА ИСПЛАТУ РАТНЕ ШТЕТЕ ОД СРБИЈЕ ДОКАЗ ДА ХРВАТСКА НЕ ОДУСТАЈЕ ОД НЕПРИЈАТЕЛСКЕ ПОЛИТИКЕ

Изјава премијера Хрватске Андреја Пленковића да је захтјев за исплату ратне штете од Србије у висини 43 милијарде евра питање ширег дијалога који воде Загреб и Београд и да је та тема на столу један је од бројних доказа да Хрватска не одустаје од непријатељске политике према Србији оцјењује председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта.

Темељ непријатељске политике према Србији јесте антисрпска Декларација о тзв. Домовинском рату коју је једногласно усвојио Хрватски сабор 2000. године. У поменутој Декларацији стоји потпуна лаж и измишљотина да су Србија, ЈНА и крајишки Срби извршили агресију на Хрватску, а да је Хрватска водила праведан, легитиман, одбрамбени и ослободилачки рат.

Једина права и документована истина јесте да је усташки режим Фрање Туђмана извршио агресију на Југославију и на српски народ у Крајини и хрватским градовима с циљем стварања етнички чисте хрватске државе без или са што мање Срба по узору на злогласну НДХ. Потпуно је јасно да не постоји никакав основ да Србија исплати ратну штету Хрватској јер није била агресор нити је прекршила међународне конвенције.

Линта истиче да Србија коначно мора да покрене стварни дијалог са Хрватском о спровођењу Анекса Г Бечког споразума о сукцесији под називом *Приватна својина и стечена права*.

У њему јасно стоји да свим грађанима и правним субјектима морају бити заштићена и враћена права која су имали на дан 31. 12. 1990. године, а сви уговори склопљени под притисцима и пријетњама морају бити проглашени ништавним.

Споразум о питањима сукцесије су потписали представници држава наследица бивше Југославије у Бечу 2001. године под покровитељством Уједињених нација, а ступио је на снагу јуна 2004. године након ратификације у парламентима СР Југославије, Словеније, БиХ, Македоније и Хрватске. Хрватски сабор је ратификовао поменути споразум марта 2004. године као један од услова како би Хрватска започела преговоре са Европском унијом 2005. године. По Уставу Хрватске и међународном праву Бечки споразум о сукцесији има јачу правну снагу од домаћих закона јер га је потврдио Хрватски сабор. Међутим, у пракси Хрватска пуних 16 година блокира спровођење Анекса Г и на тај начин одбија да врати имовинска, стечена и бројна друга права и исплати накнаду штете протјераним Србима и другим оштећеним грађанима као и српским предузећима.

ДАНИ СРПСКЕ КУЛТУРЕ У ТЕМИШВАРУ

Јавном трибином под називом *230 година од Темишварског сабора* и представљањем књиге *Архијереји темишварске епархије*, у сали Културног центра Савеза Срба у Темишвару, 19. 11. 2020. године отворени су петнаести Дани српске културе у Темишвару.

Манифестацију је отворио амбасадор Републике Србије у Румунији Стефан Томашевић, који је у свом обраћању пренио поздраве МСП Николе Селаковића српској заједници у Румунији и нагласио висок ниво његовог интересовања за Србе у региону и помоћ матице у очувању њиховог националног и културног идентитета. Подсетио је на значај одржавања Дана српске културе, највеће и најзначајније културне манифестације Срба у Румунији, којом се промовишу српска култура и језик и похвалио напоре и упорност Савеза Срба да догађај организује и у условима пандемије, прије свега обиљежавајући значајне јубилеје из српске историје са ових простора као што је 230 година од одржавања Темишварског сабора. Присутнима у сали, као и учесницима и гледаоцима преко електронских медија, обратили су се и: архијерејски замјеник Српске православне епархије темишварске протојереј ставрофор др Маринко Марков, председник Савеза Срба у Румунији (ССР) Огњан Крстић и генерални конзул РС у Темишвару Владан Тадић. У оквиру јавне трибине *230 година од Темишварског сабора*, своје радове су представили: почасни председник ССР Славомир Гвозденовић, Божидар Панић из Арада, кустос музеја Баната у Темишвару Зоран Марков, протојереј ставрофор румунске православне епархије Дација Феликс, Адријан Боба из Вршца и потпредседник ССР Дејан Попов.

Књигу *Архијереји темишварске епархије*, аутора протономјесника др Саше Јашина у издању ССР, представили су рецензент проф. др Миља Радан и писац предговора Радован Калабић.

DIJASPORA.GOV.RS

РАСЕЉЕНИ СРБИ ИЗ ДАБРА КОД САНСКОГ МОСТА РОДНУ ГРУДУ НЕ ЗАБОРАВЉАЈУ

Дабар, село надомак Санског Моста, у рату порушено, данас – само дјелимично обновљено, а демографска слика ни приближна пријератној. Заједничко, Србима који су се вратили на огњишта те онима који само посјећују родну грудну, је Црква Светог апостола и јеванђелиста Марка.

На Дабарској висоравни изнад Санског Моста живи само 30 домаћинстава од пријератних пет стотина. Расаљени су Срби из овог краја на све четири стране свијета, али родну грудну не заборављају.

– Више овдје волим провести дан него у Канади пет мјесеци. Вуче ме, ту су рођена моја дјеца, ту сам ја рођен – рекао је Душан Вокић из Торонта, Канада.

Црква Светог апостола и јеванђелиста Марка је обновљена, а у току је изградња и парохијског дома, који ће имати вишеструку намену.

– То је једини објекат овдје гдје би могли да се окупљамо да можемо да наставимо дружење када завршимо свету литургију и кад се окупимо око нашег храма. Треба да имамо и простор за састанке, окупљање и дружење – истакао је Ален Марић парох сански администратор парохије дабарске.

Овај крај и његову обнову, финансијски помажу добри људи. Међу њима и Бањалучанин, Милорад Јањетовић, који је и учествовао у изградњи храма али и купио црквено звоно. Овај пут донирао је 45 украсних садница. Каже, његови преци живјели су овдје, али то је само један од разлога.

– Помогао сам многе цркве и људе који немају јер сам сам ја био сиромаш. Ја сам у ово доба године знао ходати бос и чувати стоку, сад ми Бог дао да имам и кад имам ја дајем другима и осјећам се сретан што им дајем – додао је Јањетовић.

Међу стаблима у порти дабарске светиње, засађена је и садница Гинко билобе, јединог дрвета које је преживјело Хиросиму. За народ Дабарске висоравни оно има посебну симболику.

– Ми који одавде потичемо који смо рођени овдје и наша дјеца која долазе сигурно ће опстати – сматра Ђуро Црномарковић председник Одбора за изградњу парохијског дома.

У школској згради обновљеној прије више од двије деценије не звони школско звоно, јер дјеце у селу нема. Ипак малобројни српски повратници не губе наду да овај крај чека боље дане.

РТС

ЈОВАНКА САБЉИЋ, ОСНИВАЧ УДРУЖЕЊА БУДИ ЗДРАВ КО ДРЕН

ПРОИЗВОДИ ОД ДРЕЊИНА - БРЕНД ДРВАРСКЕ РЕГИЈЕ

Шансу за бољи живот српских повратника у Дрвару и могућност да допуне кућни буџет препознано је Удружење *Буди здрав ко дрен* које је основано прије шест година, а чија је основна идеја производња и промоција јединствених производа од дрењине.

У времену када је захваљујући фондовима ЕУ социјално предузетништво у порасту удружење се наметнуло као друштвено одговорна организација.

Оснивач овог Удружења је млада, амбициозна и креативна Јованка Сабљић која је заједно са својом породицом окупила још пет локалних произвођача дрењина.

Током сезоне по потреби ангажују и кооперанте за набавку сировина, а развили су сарадњу са домаћим, регионалним и страним организацијама када су пројекти у питању.

МАЛЕ КОЛИЧИНЕ ВИСОК КВАЛИТЕТ

Фокус производње базира се на дрењини – самониклој биљци познатој од давнина. Годишње се преради до пет тона дрењина. Мада су количине производа ограничене посебну вриједност има њихов висок квалитет.

У домаћинствима се према традиционалном начину припреме највише праве, мармеладе, сок, ракија, ликер, а на простору Дрварске регије, један од најинтересантијих производа је му-

» Јованка Сабљић у изложбеном простору у Дрвару

ћени пекмез од дрењина. Ријеч је о пекмезу који се ручно мијеша и до пет сати.

– Сам плод дрењине богат је витамином Ц и антиоксидансима. Уз своја природна влакна (пектин) довољно је да се дода одређена количина шећера за добијање изузетног пекмеза – открива тајну Јованка и наглашава да се у овом Удружењу стриктно држе рецептуре коју су наслиједили од предака.

Поред пекмеза и мармеладе производе још и ракију, ликер и природни сок, а посебно је цијењен сируп од дрењина.

– Отворили смо и изложбени простор *Буди здрав ко*

дрен у Дрвару, у коме промовишемо наше аутохтоне производе. У салону можете пронаћи традиционалне производе, добити све информације о производима, али и учествовати на едукативним радионицама – прича Јованка и каже да су започели рад са најмлађима.

У ПОНУДИ И ПРОИЗВОДИ ОД АРОНИЈЕ

– Нашу дјецу из вртића и основних школа смо на прилагођен начин упознали са процесом производње. И они су се окушали да са дрвеном кашиком ручно припремају домаћи пекмез – каже Јованка и додаје да је неколико произвођача засадило плантаже дрењина, али до њихове експлоатације треба да прође још времена.

Да би обогатили понуду засађено је и 500 садница ароније од које праве природан сок и пекмез.

Производи се купују на кућном прагу, а у вријеме пандемије све је већа потражња путем интернета и стране странице www.budizdravkodren.com као и у неким продајним објектима у Бањалуци.

– Већина наших купаца је из Федерације БиХ и Републике Српске. Велико интересовање постоји и ван граница, посебно међу грађанима Србије који проналазе начине да дођу до наших производа – каже Јованка Сабљић уз поруку да личним примјером жели да допринесе мисији здравог живота као допринос друштву у коме живи.

Т. ЂОРОВИЋ

Херцеговци из Новог Сада по 11. пут одржали хуманитарну акцију добровољног давања крви

Поред свих потешкоћа и посебних мјера које су везане за епидемиолошку ситуацију млади из Удружења Срба Херцеговаца и пријатеља у Србији успјели су да према годишњем плану реализују једанаесту по реду акцију добровољног давања крви.

Акција је организована последњег дана новембра у просторијама Завода за трансфузију крви Војводине, уз несебичну подршку Црвеног крста Новог Сада са којима Удружење Херцеговаца већ годинама има одличну сарадњу.

Бојан Миленић, један од организатора ове акције истиче да је свака акција давања крви изазов, али да је то посебно било изражено у овако ограниченим околностима.

– Даваоци крви на нашим акцијама су прије свега чланови нашег Удружења, наши земљаци, али и наши пријатељи који су кроз све оно што радимо завољели и наше Удружење и Херце-

говину. Управо због те наше срдчности и гостопримства сви они Удружење доживљавају као своју кућу – каже Миленић.

Он истиче да највећи број давалаца крви чине студенти који су због наставе која се одвија на даљину у доброј мјери остали код својих ку-

ћа у Херцеговини, а неки се нису најбоље осјећали.

– Послије лекарског прегледа од 24 даваоца колико их је дошло на акцију крв је дало 21. Када смо кренули у организацију акције били смо свјесни да не можемо очекивати велики одзив. Свака доза крви живот зна-

чи и зато велико хвала свима онима који су се одазвали на акцију. Хвала и свима онима који су нам пружили подршку, а подршка је између осталих стигла и из Берлина од нашег члана Милије Стојановића, затим из завичаја од стране нашег честог даваоца Милана Вуковића и др Максима Брења из невестињске Службе за трансфузију крви. Као и код претходних акција неизоставна је била и подршка нашег Удружења – истичу организатори.

ПОМОЋ И ЗА КОРИСНИКЕ СВРАТИШТА

Херцеговци су своје хуманитарне активности наставили и у децембру прикупљањем помоћи за кориснике услуга Свратишта за дјецу и младе које се налази у Новом Саду.

КОРДУНАШ МИЛОРАД АРЛОВ НАСТАЊЕН У РС ПОМАЖЕ ДЈЕЦУ У ЈУЖНОЈ ПОКРАЈИНИ

Хуманитарни мост између Републике Српске и Космета

У Београду је 25. новембра промовисана књига *Хумано срце Српске*, аутора Славка Басаре, која представља драгоцјен документ и свједочанство о хуманости грађана Републике Српске, прије свега Милорада Арлова. Књига служи хуманости, јер се њеном куповином помаже дјецу и младима са потешкоћама у развоју на КиМ.

Генерални секретар Покрета за Косово и Метохију у Србији Радомир Ројевић навео је да ова књига има значај као документ хуманитарног рада Милорада Арлова који је за 13 година био 133 пута на КиМ. Милораду Арлову је улазак на Косову и Метохију тренутно забрањен од стране албанских власти.

– Аутор је у књизи кроз 1.150 фотографија и 300 страница текста приказао хуманост народа Републике Српске кроз све хуманитарне пројекте које је хумано срце Српске – Милорад Арлов реализовао.

4.500 БАКА СА КОСМЕТА БОРАВИЛО У СРПСКОЈ

Радомир Ројевић навео је само дио значајних пројеката које је Арлов реализовао у име Одбора за помоћ Србима на КиМ.

– Пажња и љубав народа Републике Српске стигла је до сваког српског дома у јужној српској покрајини. Пројектом *Сиојимо дјецу Косова и Републике Српске* у протеклих 8 година са Косова и Метохије у 28 градова широм РС боравило је преко 4.500 српских ученика и око 400 просвјетних радника. У оквиру Програма *Подржи ме* гради се центар за младе са потешкоћама у развоју у Косовској Митровици који су назвали *9. јануар*, обезбиједио је стипендије дјецу основних школа, додјелио спортску опрему сиромашним и неафирмисаним клубовима са КиМ, у Баковици је уручио 1.000 евра

» ЗАБРАЊЕН МУ ЈЕ УЛАЗАК НА КОСМЕТ: Милорад Арлов

монахињама Храма Преображеније Пресвете Богородице, сваке године дјецу обрадује новогодишњим пакетићима, 30 дјеце из Хан Пијеска и 76 дјеце са КиМ љетовало је 14 дана у кампу недалеко од Атине – рекао је Ројевић.

Јелена Арлов, генерални секретар Одбора за помоћ Косову и Метохији и ћерка Милорада Арлова навела је да Одбор прије свега улаже велике напоре како би помогли дјецу са Косова и Метохије.

– Они су најугроженија категорија становништва КиМ, а исто тако сматрамо да су они темељ како садашњости тако и будућности.

ПОЧЕТАК – ФУДБАЛСКИ СУСРЕТ ВЕТЕРАНА

Аутор књиге Славко Басара, а иначе и новинар *Сиорпској* *журнала* – дописник из Бањалуке навео је да је све почело 3. маја 2008. године, када су чланови репрезентације новинара играли против ветерана *Врбаса* из Бањалуке.

– Након што су Албанци прогласили отцјељење од Србије, Милорад Арлов је дошао на идеју да бранимо јужну српску покрајину и организовали смо прија-

тељску утакмицу са ветеранима *Трејче* из Косовске Митровице.

– Отишли смо да бранимо нашу јужну покрајину и од тада се закотрљала једна хуманитарна прича која траје 13 година и надамо се да ће трајати још дуго – рекао је Басара.

ГРАДЕ ЦЕНТАР ЗА ДЈЕЦУ СА ПОСЕБНИМ ПОТРЕБАМА

Милорад Арлов на родном Кордуну је живио до *Олује*, након чега као избјеглица одлази у Обреновац у којем живи 4 године. Како каже преживио је и бомбардовање и онда од 1999. године живи у једној крштењости тако и будућности.

– Наш хуманитарни рад траје већ 13 година, а под називом Одбор неких 4 године. Одбор има подршку свих институција, од кабинета председника, председника општина, основних школа, па до појединца и дјече. Изузетно сам срећан када ме дјеца на Косову препознају јер су били у Републици Српској највећи је изградња Дневног центра *Подржи ме* – 9. јануар у сјеверној Косовској

Митровици, који је намијењен за 140 дјеце са посебним потребама са подручја четири општине са српском већином на сјеверу Косова и Метохије. У холу тог центра биће списано име сваког донатора и оног који је уплатио 10 и оног који је дао 30.000 КМ. Биће посебан списак дјеце која и сада у овим данима скупљају новац за градњу дневног центра, али и за пакетиће вршњацима – рекао је Арлов.

Саиздавачи, поред ИП *Рагсу* *Просвјешта* Брчко, *Графити* Бањалука, *Бесједа* Бањалука, Одбор за помоћ Косову и Метохији, Градска библиотека *Вук Караџић* Косовска Митровица и Дом културе Грачаница.

На крају представљања књиге Арлов је уручио плакете Небојши Николићу, Радомиру Ројевићу, Душану Јововићу помоћнику директора Канцеларије за Косово и Метохију задуженог за заштиту културне баштине и Веселину Грозданићу редићу и председнику Организационог одбора Меморијалног турнира *Ибрајмо за 16* посвећеног страдалим радницима РТС за вријеме НАТО бомбардовања.

ДРАГАНА БОКУН

СВЈЕДОЧЕЊА О СТРАДАЊУ СРПСКОГ НАРОДА У ДВИЈЕ НОВЕ КЊИГЕ ВЕЉКА ОСТОЈИЋА

Из штампе су изашле двије нове књиге Вељка Остојића које суштински представљају једну цјелину везану за злочине над српским народом у обје Крајине. Први дио те цјелине представља књига *Коридор* – Путеве живота, а други *Вучја Земља*. Вељко из сопственог искуства али и свједочења која је прикупио прича о страдању српског народа током деведесетих прошлог вијека.

Вељко Остојић је рођен у Сиску, а живио је и радио до избјеглиштва у Двору на Уни. Жеља за писањем поникла је из породице. Тешке ратне и послјератне године ипак нису одузеле снагу и вољу да пише о нашем завичају, о љубави које има најмање у данашње вријеме. Рођени је Банијац коме је завичај остао у срцу и души. Далеко од свога завичаја са чежњом за огњиштем написао је књигу под називом *Пруга* која је базирана према истинитим догађајима. Упоредо уз књигу са још једним коаутором написао је и сценарио за филм на исту тему сматрајући да су животи избјеглица заслужили да заврше на филмском платну. Аутор је и књиге о Капетану Драгану Капетан: *Легенда* која живи. Вељко живи и ради у Краљеву. Књиге, по цијени од 700 динара, можете набавити на телефон +381 65 654 99 34 (послије 15 часова).

ЗАУВИЈЕК НАС ЈЕ НАПУСТИЛА ВЕЛИКА УМЈЕТНИЦА РАДОЈКА САМАРЦИЈА

Од посљедица корона вируса упокојила се Радојка Самарџија (1960–2020), изузетна особа и велики ликовни умјетник родом са Кордуна.

Рођена је 1960. године. Њени родитељи су млади отишли са Кордуна, али одлазак није прекинуо њихове везе са родним крајем, па је и Радојка преко љетних празника често долазила код баке у Перну. Радојка је у Београду завршила цјелокупно школовање које је крунисано дипломом Педагошке академије. Након завршетка школовања, Радојка Самарџија је почела да ради као ликовни педагог у предшколској установи на Старом граду *Дјечји дани*. Поред тога, осам година је радила у Основној школи *Скардија*. Поред несумњивог талента, за развој њене ликовне технике су посебно важни чувени професори ликовне умјетности Здравко Вајагић и Владимир Комад, а касније је наставила самостално усавршавање уз мр Драгана Варајића.

Поред тога, Радојка је дугогодишњи члан удружења УЛУ-ПУДС. Учествовала је на бројним ликовним колонијама међународног карактера, а у трстеничком *X Art* кампу је држала школу *Батика*.

Имала је више самосталних и заједничких изложби у Београду, у Бањалуци, на Светом Стефану, у Торонту, Чикагу, Женеви, Берну, Нојшателу, Будимпешти, Паризу и бројним другим домаћим и страним градовима. Радојка Самарџија је током времена развила свој властити стил „осликани батик“.

Састоји се од седам фаза – од преношења скице на текстил, преко наносења боја (уз употребу воска и парафина) до коначног исцртавања златном линијом (у седмој фази). Радојка Батик техником осликава различите теме из двије основне области. Прва тема је везана за мотиве православног средњег вијека (српски и ромејски рукописи (заставице, иницијали, орнаментика) и пластика средњевјековних манастира). Друга тема обухвата позната дјела великих сликара савременог сликарства која се наглашавањем појединих сегмената оригиналне слике приказују на другачији начин.

Осликавање тема из ове двије различите области је омогућило стварање умјетничке синтезе. Ова синтеза се исказује у сликама које кроз савремени умјетнички израз приказују теме православног средњег вијека. На овај начин се хришћанска симболика и ромејска естетика приказују у другачијој форми, која даје нови квалитет духовној садржини слике (православне теме се приказују на другачији начин који потврђује универзалност хришћанске вјере). Због ових тема Радојка је добила велику подршку Ђорђа Кадијевића и Слободана Милеуснића.

ИЗ ТЕКСТА ПЕТРА ЖИВКОВИЋА / КОРДУНАШКА ЧИТАНКА

Личани из Суботице прославили Митровдан

Због пандемије славски Зручак обављен је у уском кругу чланова и пријатеља у ресторану *Сиаршак*.

Славски колач и кољиво је освештао презвитер Илија Анђелић.

Посљедњи пут у већем броју Личани су се окупили 8. фебруара за Личко прело када су напунили салу ресторана *Сиаршак*, док су у условима пандемије одржали 7. Дане Николе Тесле поводом Дана Удружења и 164. годишњице рођења Николе Тесле.

Како поручује председник Удружења Милош Борјан: „Ове године како могли, наредних година како жељели!“

ДРАГАНА БОКУН

	ЕПИСКОП, ТЕОЛОГ, ПИСАЦ И АКАДЕМИК (175 ГОДИНА ОД РОЂЕЊА И 105 ГОДИНА ОД СМРТИ) СА СЛИКЕ		АНТИЧКИ ГРЧКИ ФИЛОЗОФ	ЈЕСТИВИ МОРСКИ РАК, ХЛАП	КЊИГА, ЊЕГОВО ЖИВОТНО ДЈЕЛО
	КРЗНО МАЛЕ ВИДРЕ СА СЈЕВЕРА				
	ПРВИ ЛИСТ У СОМБОРУ ИЗ 1865. г. (МАБАРИИ)				
	РАНИЈИ АМЕРИЧКИ ГЛУМАЦ ДАГЛАС				
	МЕТАЛНО ОЈАЧАЊЕ				
ГРАД У ДАЛМАЦИЈИ, РОДНО МЈЕСТО ЕПИСКОПА ДАЛМАТИНСКОГ СА СЛИКЕ	НАСЕЉЕ У ОПШТИНИ РУМА	ОПЕРА БУЗЕПА ВЕРДИЈА (ЕГИПАТИ)	ДИЈЕЛОВИ БАЧВЕ РИЈЕКА У АНГОЛИ		
ПОСТРОЈЕЊЕ ВОЈНИКА У ДВА РЕДА				НЕПЕР СПОРТСКИ КЛУБ	
ЈЕДАН ОД НАЗИВА ЗА ТРОЈУ, ИЛИОН				НЕОПХОДАН ЗАЧИН	
КОШТУЊАВА ВОЂКА, БАЈАМ				КИЛОПОНД НАЈДУЖА АФРИЧКА РИЈЕКА	
СЈАЈНА ЗВИЈЕЗДА У ГЛАВИ АЖДАЈЕ					РАДИЈУС ВЕЛИКА ГРЧКА ЛУКА
НИШ		ШАХИСТКИЊА МАРИЊ ВРСТА ШАРАНА			
ГРАД НА ЗАПАДУ КАМЧАТКЕ			ВЕЛИКА РИБАРСКА МРЕЖА БИЛО КО		
МИРОЉУБ АРАНЂЕЛОВИЋ (ХАРМОНИКАШ)				ЛОЗНИЦА ПРВИ И ТРЕЋИ ВОКАЛ	
СРПСКО КОЛО	ГЛУМАЦ КОСТИЋ ДРУГО СЛОВО		ЗЛАТО ВОЛТ		АМПЕР
ДРВО ЈЕДНОГ ЧЕТИНАРА					

ПРЕГЛЕД: негр, Илар, Кирк, оков, дуге, шпалир, Н, Илиум, со, бадем, кп, Етант, р, НН, Алкса, Ича, алов, Кемш, ЈО, Вук, Ау, боровина.

Министарство просвјете расписало конкурс за српске студенте из региона

Министарство просвјете, науке и технолошког развоја Републике Србије расписало Конкурс за дојелу стипендија у оквиру Програма Србија за Србе из региона за школску 2020/2021. годину.

Стипендија у оквиру Пројекта стипендирања припадника српске националне заједнице из држава у региону учесника Пројекта обухвата: бесплатну припремну наставу српског језика (интензиван курс српског језика након доласка у Републику Србију); бесплатно школовање на основним академским и струковним студијама, специјалистичким струковним студијама, мастер академским и струковним студијама, специјалистичким академским или докторским студијама. Стипендију у износу од 15.000 динара мјесечно; бесплатну услугу смјештаја и исхране у установама студентског стандарда; добровољно здравствено осигурање у складу са прописима и међународним споразумима; бесплатну боравишну визу; бесплатно признавање средњошколских диплома и

бесплатно признавање високошколских диплома.

Документација коју доставља кандидат приликом пријављивања:

- пријава на конкурс са информацијом о два студијска програма која жели да похађа и то у складу са својим претходним образовањем и условима уписа на жељени студијски програм у Републици Србији;
- биографија са мотивационим писмом на енглеском или српском језику;
- доказ о припадности српској националној заједници и држављанству држава у региону које су обухваћене Пројектом;
- фотокопија путне исправе (пасош);

• докази о стеченом образовању – оверене фотокопије докумената (средњошколска свједочанства, диплома о завршеном средњем образовању, дипломе о стеченом високом образовању, мастер дипломе, преписе оцена и додатке дипломи);

• доказ о знању енглеског или српског језика на конверзијском нивоу (сертификат, увјерење, потврда и сл.);

• лекарско увјерење не старије од 6 мјесеци којим се потврђује да кандидат не болује од неке заразне болести.

Рок за слање пријавних формулара (који се могу преузети на сајту Министарства просвјете) са праћењем документацијом је 30. децембар 2020. године.

ПРВИ ГРАЂАНСКИ ИНТЕЛЕКТУАЛАЦ МЕЂУ ПАШТРОВИЋИМА У ДАЛМАТИНСКОМ САБОРУ

Стефан Митров Љубиша: Не трпите ме, јер сам Србин православне вјере

Српски писац и политичар Стефан Митров Љубиша (1824–1878), који је много учинио за буђење националне свијести Срба на приморју, умро је 23. новембра 1878. године.

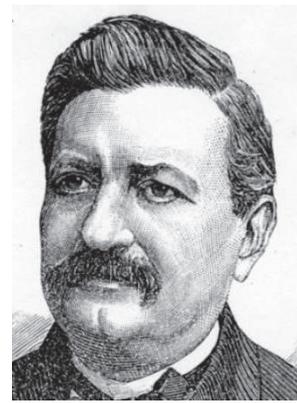
Био је самоук, а његово приповиједање је, како наводе критичари, луцидно, изворно, проткано финим хумором, са поетским осјећајем за легенду и реалистичким нервом за живот завичаја и говор људи.

Љубишина најпознатија дјела су збирке приповједака: *Причања Вука Дојчевића* и *Приповијести црногорске и приморске*, међу којим је најпознатија његова приповијетка *Кањош Мацедоновић*.

Стефан Митров Љубиша је рођен у Будви. У том мјесту, као и у цијелом приморју, у то доба није постојала основна школа на српском језику, па је Љубиша своје основно и једино школовање стекао у једној приватној малој школи на италијанском.

Касније је своје знање употпунио, те постао први грађански интелектуалац међу Паштровићима, код којих се до тада само калуђери нису бавили физичким радом.

Љубиша је био општински секретар у Будви, у којој је владала италијанска култура, па је италијански био оба-

везан језик у цијелој јавној управи: у судовима, општинама и свим надлештвима.

Године 1861. изабран је за члана далматинске депутације, која је водила преговоре при Банској конференцији у Загребу.

Од 1861. до 1876. године био је посланик на Далматинском сабору и Царском вијећу у Бечу, а 1870. постао је предсједник Далматинског сабора.

Као бококторски представник у Далматинском сабору и члан Вијећа у Бечу, Љубиша се трудио да придобије што више ситних практичних користи за свој завичај и побољша економски положај Боке.

У исто вријеме трудио се да код својих саплеменика и у цијелом крају развије разу-

мијевање за једну ширу националну заједницу и помогне борбу против туђина.

Умро је у Бечу, а 1885. године његови посмртни остаци пренесени су у завичај.

Све своје приповијетке Љубиша је написао за последњих 10 година живота (1868–1878), мада се он књижевним радом, у мањој мјери, бавио и раније.

Оно по чему је Љубиша највише стекао глас књижевника, јесу његове приповијетке попут *Шћепана Малој*.

Познате су и Љубишине приповијетке: *Пош Анђровић*, *Нови Обилић* и *Крађа и прерађа звона*.

Тодор Стефановић Вилонски, познати уредник бечке *Српске зоре*, у једној расправи о српској приповијети назвао је Љубишу „Рембрантом међу српским приповједачима”.

Познат је последњи говор Стефана Митрова Љубише у Далматинском сабору, када је рекао:

„Ја знам да ви мене не трпите јер сам Србин православне вјере. Излазећи одавде, остављам у Сабору младе снаге које ће, ако их је Српкиња задојила, знати да бране права своје народности и вјере. Ко је то овдје бољи Србин од мене? Мој се гроб зна од Косова...”

РСК

НОВА КЊИГА ИСТОРИЧАРА ГОРАНА КИКОВИЋА

Истине и фалсификати о Србима у ЦГ

У издању Института за српску културу из Никшића и Српског историјско-културног друштва *Никола Васојевић* Беране, чији су рецензенти: Бранислав Оташевић, доцент др Дејан Антић, Зоран Вулевић и Давид Лалић, изашла је књига Горана Киковића *Историјске истине и фалсификати о српском постојању у Црној Гори*.

Ова књига је покушај да се презентираним садржајем расвијетли на истинит начин оно што никада неће моћи да од Црне Горе и Црногораца направе тзв. „дукљански историчари”.

Познато је да је у данашњој Црној Гори историја заробљена, прецизније заробљене су истина и историјске чињенице. Из тог разлога је и настала ова књига која ће да подсјећа све нас на једини могући став: историјском истином против фалсификата. Зато је у књизи све аргументовано, поткријељено документима. Овдје ћете пронаћи разна документа која доказују српски идентитет Црне Горе и свих њених простора који су јој касније припали.

На основу документације која је коришћена, може се јасно закључити да је црногорство једино географска одредница. Национално црногорство као синоним за црногорску нацију није одрживо из многих разлога, па ни из разлога немања компактности укупне државне територије.

» Горан Киковић

Истински историјско-географски појам Црне Горе јесу четири нахије: Катунска, Љешанска, Ријечка и Црмничка, а свака је подијељена на племена.

Другу групу чине племена „седморо брда”: Бјелопавлићи, Пипери, Братоножићи, Кучи, Ровца, Морача и Васојевићи. Трећу цјелину чине Херцеговачка племена и она су: Дробњаци (са језерима), Ускоци, Пива, Шаранци, Никшићи, Бањани, Грахово, Кривошије, Требјешани, Билећа, Гацко, Љубибратићи, Зупци, Рудињани, Приједојевићи и Малешевци. Сви су се они током 19. и 20. вијека постепено ослобађали од турске власти и улазили у састав Црне Горе, по систему ширења концентричних кругова. И четврту цјелину чине племена Приморја или Боке: Грбаљ и Паштровићи са Брајићима, Маинама и Поборица. Ова племена никад није су улазила у састав Црне Горе до 1945. године.

У данашње вријеме се не-

упућенима настоји наметнути идентичност појма народа са нацијом, што није исто. Израз народ није исто што и нација, јер би се у противном могло говорити о бокељској, брђанској или херцеговачкој нацији. Стога у својим публикацијама Свети Петар Цетињски Црногорце, Брђане, Херцеговце и Бокеље сматра припадницима „славеносербске” нације.

Народ није крвнородна већ територијална и географска заједница. У протеклих стотинак година црногорство се од неких групација помиње као национална категорија. Документи и све релевантне чињенице које се помињу у овој књизи говоре да кроз историју није могло бити веће увреде правоме Црногорцу него кад би му неко рекао да није Србин. Историја нас учи да су Црногорци свагда живјели у умиралној за српско име, српску православну вјеру и слободу и за испуњење вјековног српског завјета и мисли која се састојала у ослобођењу и уједињењу српског народа. Тај циљ је и остварен на Великој народној скупштини српског народа у Подгорици 1918. године.

Књига има племениту намјеру да посвједочи, на аргументован начин о коријену и поријеклу Црногораца и Брђана у којима се доказује српски идентитет Црне Горе кроз вјекове, истиче се у предговору аутора Горана Киковића.

РСК

ДР ДРАГАН КОВАЧ НАПИСАО РОМАН О НЕОБИЧНОЈ СУДБИНИ СРБИНА РИМОКАТОЛИКА

ИСПОВИЈЕСТ ДОКТОРА РУНДА

Доктор медицинских наука Драгана Ковача, који ради у Служби хитне медицинске помоћи у Требињу написао је роман о свом колеги, доктору Петру Рунду који је живио и радио одређени период у Требињу, све до 1942. када је под тајанственим околностима објешен у усташком затвору. Истиче да му је приликом писања романа много помогао син доктора Петра Рунда, др Михаило Рундо (87), анестезиолог у пензији који живи на релацији Франкфурт-Рисан и овај роман је у ствари његова исповијест.

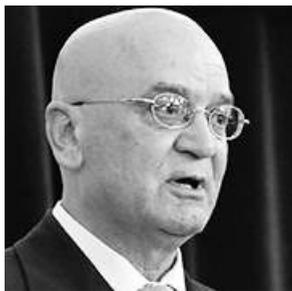
– Живот др Петра Рунда био је врло интересантан, а његов студентски пут нејерогатан. Он је добио стипендију од Русије у коју је отишао за вријеме Првог свјетског рата, захваљујући томе што је његовом матурском испиту присуствовао лично краљ Никола (маја 1914.) и препоручио га за стипендију. У Русији је Петар прешао 10.000 километара бјежећи пред болшевицима, тако да је од Москве стигао до Владивостока гдје га је амерички ратни брод покупио и вратио у Дубровник – каже на почетку разговора аутор романа Драган Ковач.

Ковач истиче да се стари Требињци који су познавали доктора Петра Рунда најљепше изражавају о том лекару и његовој породици.

– Његов отац Ристо Рундо (Србин православац из Мостара који је једно вријеме живио и у Црној Гори), као и његов таст Михо Дежуловић (Србин католик поријеклом са Пељешца, касније настањен у Дубровнику) били су врло интересантни и гламурозни људи. А њихови животи су инспирација ове дирљиве историјско-породичне саге, о јунацима који су били јасно национално одређени – додаје аутор.

● **Како је дошло до тога да се доктор, специјалиста за ургентну медицину, лати пера?**

– Почетком 2013. одлучио сам да напишем дужу приповијетку о погибији мог брата на фронту према Дубровнику, 1. октобра 1991. год. када су га мртвог донијели у Службу хитне медицинске помоћи, у којој сам баш тога дана био дежуран! На крају је од свега испао читав роман, веома читан у Херцеговини. Затим су по некаквој инерцији и са новооткривеним заносом настале три збирке приповједака, да би на крају написао и три романа о важним Требињцима.

» др Драган Ковач

● **У роману Исповијест доктора Рунда налази се и мало познат детаљ широј јавности – одмах након убиства Франца Фердинанда, 28. јуна 1914. год. многе грађане Дубровника, Србе (католике) обузела је црна слутња. Већ 4. јула Хрвати су заказали задушнице за убијеног престолонаслиједника, а Дубровником су одјекивали поклици: „Србе на врбе“ и „Удри Србина!“ Да ли је могуће да се реторика наших комшија није промијенила до данас?**

– С обзиром да су поменути поклици масовно одјекивали три пута у историји: почетком Првог и Другог свјетског рата, те током распада СФР Југославије, а одјекују и данас дилем Хрватске, мислим да Срби као народ дефинитивно треба да извуку поуке из минулих догађаја и да на страну оставе своје хришћанско праштање јер уколико желимо да разумијемо садашњост морамо добро да познајемо нашу прошлост и јасне поуке из ње пренесемо потомцима.

● **Јунаци вашег романа свједоче да је италијанска војска, за вријеме Другог свјетског рата, неријетко спасавала Србе од усташких злочина. Они, стационарани у Требињу, били су згрожени усташким злочицима. По казивању др Михаила Рунда – Италијани су били за вријеме рата искрени пријатељи његовог оца др Петра Рунда – који је такође страдао од усташа. Како објашњавате то да су нам Италијани били више наклоњени него „браћа“ Хрвати?**

– Талијански високи официри су били школовани војни професионалци и без обзира на фашистичко одређење њиховог врховног вође, супротстављали су се, гдје су год могли, драстичном кршењу обичаја ратовања, поготово злочинима над цивилима. Посљедице усташких

злочина у Херцеговини, које су генерали попут Алесандра Лузана видјели, а касније у мемоарима и описали, и много „тврђу“ војску од талијанске нагале би да заштите локално становништво. Сви они су били пренеражени и згађени окртношћу усташа према својим дојучерашњим комшијама – Србима! Поражавајуће је што и данас, након толико година, авет усташтва прожима једну државу, чланицу ЕУ!

● **Ово је истинита прича о нашим људима са Пељешца, Дубровника, Требиња, Херцег Новог, Цетиња... Има ли данас уопште Срба на Пељешцу или Дубровнику?**

– Непобитна историјска чињеница је да су Срби католици све до почетка Првог свјетског рата чинили елиту Дубровника у интелектуалном, пословном и културном смислу. Били су власници вриједних некретнина и предузећа, бирани су за градоначелнике града, имали су своје штампарије и листове, ћирилица се могла видјети на многим фирмама и бутицима. И стари и млади су говорили више страних језика, а окупљали су се у еминентном Соколском друштву Душан силни. Поменућу само неке од најпознатијих Срба католика из Дубровника и околине: Валтазар Богишић, Влахо Буковац, Иво Војновић, Антун Фабрис, Иво Ђипико, Драгутин Франасовић, Рудолф Сарделић, Јосип Берса и многи други! Један од њих је и лик у моме роману: госпар Мато Грацић. Данас, Срба католика у Дубровнику више нема. Они нису били довољно добри католици за Хрвате и католичку цркву... а доста их је страдало током Првог свјетског рата, имовина им је пропала, а многи су касније по принципу: хиљаду пута изговорена или написана лаж постаје истина, „осванули“ у данашњој Хрватској искључиво као католици. Али, Хрвати!

● **Какве ће све живописне јунаке вашег романа, читаоци моћи да упознају?**

– Онај ко се одлучи на авантуру читања једне херцеговачке, али и црногорске и србијанске, па и хрватске породичне саге, упознаће доста јунака који нису измаштани, а живјели су у веома бурном времену, на прелазу XIX у XX вијек и првом половином потоњег. Неки од њих су и познате историјске личности попут краља Николе, краља Милана Обреновића, Николе Тесле, Алексе Шантића, Мирка Комненовића... Ипак, они који носе читаву причу романа су двије породице: Дежуловићи и Рундови. Њихове бурне породичне саге се обједињују вјенчањем др Петра Рунда и Љубице Дежуловић. Радња романа се дешава у многим градовима: Мостару, Јањини (Пељешац), Београду, Дубровнику, Сарајеву, Бечу, Цетињу, Херцег Новом, Рисну, Требињу, Билећи...

НОВА КЊИГА ПЈЕСАМА МИЛОША БАЈИЋА

НИКО НЕМА СВОЈЕ ОТАЏБИНЕ

Послије прошлогодешње књиге о страдању банијских Срба у логору Маутхаузен, у Другом свјетском рату, и књиге пјесма *Крст и његово камење*, у којој је посљедњи циклус посвећен такође страдалницима у истом нацистичком логору, Милош Бајић јавља се новом књигом поезије. И такође на страдалништво асоцирајућег наслова – *Нико нема своје отаџбине*.

Иако се Бајић првом збирком пјесам јавио у каснијем животном добу – 1992. године (рођен је 1947. године, у Великој Градуси, на Банији), јер поезијом се обично оглашава у млађим или младим годинама, очигледно је да је његов скривени, а богати унутрашњи термални, гејзирски стваралачки „материјал“ морао једном да избије, да прокључа из њега. И сад, са осамнаестом збирком овај пјесник живота, људи, природе и, наравно, свега што је завичај и непребол за завичајем, богати онај простор времена и сна од живота и у животу којима је остао у дугу за можда неких двадесет, двадесет и пет година тишине.

Поезијом нове збирке Бајић наставља односно надовезује централну нит водиљу што му се провлачи кроз цијели његов пјеснички опус. И с даљим плетењем и ткањем те нити, он је и проширује, учвршћује. Уколико је упорно је трагао за оним честицама рјече и стихова, за тананим бојама слика какве можда нисмо успјели открити у претходним његовим књигама. И сад их је, те честице, успјешно уграђивао и уградио у пјесме ове, најновије збирке.

Кад Бајић у стиховима пјесме *Српска гјеча*, с посветом испод наслова – *Гледајући филм о Диани Будисављевић*, исписује слике:

„Данас у гори с рукама везиље
укршам златне зраке с нитима најфиније свиле,
у мирис шумске постелине.
Дјецу ћу у шуму бреза однијети,
успаванку ће пјевушито вјетар,
ја ћу њежно њихати олистале гране...”

а послјије стихова у којима се говори о ужасима што су их чинили крвници у усташким логорима, јасно се огледа умијеће пјесниково да љековито, на крају пјесме, смири оно што је у претходним стиховима готово драмски зазвучало. Да све заврши у блаже-

ној и светој слици олистале гране брезе. Брезе, тог племенитог дрвета и његове Баније.

А то је тек један од примјера пјесничког успјешног умијећа вођења читаоца кроз густе слике стихова збирке *Нико нема своје отаџбине*.

Наслов књиге је у ствари стих из посљедње пјесме *У дарованој земљи*. И тај стих, тај наслов књиге обухвата све оно трагично, прогнаничко што се такође провлачи кроз све Бајићеве књиге. Од судбине коју већ тридесет година носи у себи и проноси је животом као усуд, пјесник Бајић није успио да побјегне. Како год да га се с временом на вријеме ослободи, црв прогнаништва је присутан, врти.

И имајући у виду свеопшту глобализацију, пјесник је насловом књиге рекао шта мисли о њој. Он није питао, он није писао поруку, он није трагао за рјешењем – он је рекао: Нико нема своје отаџбине. А онај ко чита – нека се пита и одговара. Бајић је 62 пјесме ове књиге веома пажљиво, с поштовањем тематског и поетског њеног тока, подијелио у четири циклуса: *У вијешћима*, *Љубав је гошла у јесен*, *О нечему сам желио да пишеш* и *У мјестима шуме*.

Књигу можете наручити на телефон +381 63 890 68 03 по цијени од 250 РСД + ПТТ. Издавач књиге је Завичајно удружење Банијаца, потомака и пријатеља Баније, Београд, 2020. године.

НЕМА ТИХ ПАРА

*Нема тих пара, забрана, казни,
бојева широм свијета што се воде,
рушења цркви дјечје воље,
да заустави руке
што у предјеле разне разносе боје,
дневна свјетла,
да заустави глас пјесме
с бујицом слова што плове у даљине.
Нема тих пара, забрана, казни,
кућа празних, обарања шума,
вирова мутних послјије топлења снијега,
да заустави искре очних зјена
што освјетљавају мјеста
гдје леже мајка и отац,
да зауставе жеље
из града што одлазе да посјете претке.*

БЕСПЛАТНО РЕЗЕРВИШИТЕ

СРПСКО КОЛО

Уколико желите редовно да добијате свој примјерак *Српског кола* на кућну адресу (у Србији) довољно је да позовете број дописништва у Новом Саду **021/66 13 600**
Радно вријеме: понедељак, сриједна и петак од 9 до 16,
уторак и четвртак од 12 до 19 часова.

» Супруга са дјецом поред сандука са посмртним остацима др Петра Рунда

ИНСТРУКТОР ФУДБАЛСКОГ САВЕЗА СРБИЈЕ ГОВОРИ О ИСКУШЕЊИМА КОЈА СУ ИЗАЗОВ У ПРОЦЕСУ РАЗВОЈА МЛАДИХ ИГРАЧА

Велибор Ђурић: Српски фудбал ће имати боље резултате када створимо амбијент да таленте претворимо у елитне играче!

Велибор Ђурић, инструктор ФСС и координатор УЕФА програма за едукацију тренера базичног фудбала за Србију у разговору за *Српско коло* каже да би стварање академија за елитне младе играче могло да препороди српски фудбал. Као највећу препреку на том путу види нестрпљење власника клубова који науштрб развоја младих играча желе тренутни резултат. У том кругу испаштају и тренери осуђени на бројне нелогичне компромисе.

Своје прве фудбалске кораке Велибор Ђурић је као дјечак са 11 година започео у родном Дубровнику, гдје је прошао кроз све селекције и стигао до првог тима тадашњег друголигаша *Гошк Јуша*. Ратне околности су утицале да промијени средину и своју даљу играчку каријеру настави носећи дрес прволигаша *Моћена*, ужичке *Слободе* и *Лознице*.

По завршетку играчке каријере остао је у фудбалу докazuјући се великим радом и посвећеношћу, а његов фокус одувјек је био базични фудбал и рад са младим играчима. Готово да нема пројекта намијењеног младим фудбалерима у Србији у коме Ђурић није дао свој допринос почевши од Београдске дјечје лиге, Минимакс лиге, новогодишњих турнира што је била и најбоља препорука за позицију селектора млађих категорија ФС Београда. Данас је инструктор за базични фудбал ФСС, носилац програма за стицање УЕФА лиценци, као и бројних пројеката који би у будућности требали да регулишу категоризацију рада са млађим категоријама у Србији.

БЕЗ ДОБРЕ БАЗЕ НИЈЕ МОГУЋЕ РАЗВИЈАТИ ЕЛИТНИ ФУДБАЛ

• **Како наш фудбал стоји у односу на европске интеграције? У којој мјери се у Србији спроводи тај програм?**

– Програм је стартовао још прошле године само под другим називом, такође уз сагласност и подршку инструктора УЕФА за овај регион. Када је програм едукације тренера у питању, могу да кажем да смо почели са спровођењем у исто вријеме кад и најразвијеније земље Европе. Мали проблем представља недовољно развијена свијест о значају базичног фудбала. У Србији се углавном говори о елитном фудбалу. Базични фудбал (*Grassroots* је међународни назив) је као што и назив говори основа фудбала. Без развоја базичног фудбала тешко је развијати елитни. Добра околност за Србију је

што је фудбал најпопуларнији спорт и играју га или прате сви. Специфичност Србије у односу на већину чланица УЕФА је што је базични фудбал у свим клубовима, па и највећим измијешан са елитним. У Србији не постоје академије за елитне млађе категорије са строго селектираним играчима сем у неколико клубова. Не постоје ни у сениорској конкуренцији стриктно одвојени рангови такмичења за професионалне играче него су у истим клубовима често професионалци и аматери.

• **Прије пет година наша репрезентација до 20 година постала је првак свијета. Да ли је то потврда да се у Србији добро ради са млађим категоријама?**

– То је велики успјех, али није потврда да се добро и темељито ради. Проблем у Србији често представља чињеница да се тренери у млађим категоријама углавном баве развојем својих тимова чиме утичу на тимске успјехе у млађим категоријама. Тако се запоставља развој играча. На тај начин током развојног процеса изгубимо велики број талентованих играча, а многи и напуштају прерано фудбал. Потребно је пажњу усмјерити на играче, али тренери, углавном, немају подршку у клубовима за успјехе који се мјере у дужем периоду. Зато се определијеле за формирање тима како би кроз успјех екипе представили свој рад.

ШКОЛЕ ФУДБАЛА МОРАЈУ ДА РАДЕ У УРЕЂЕНОМ СИСТЕМУ

• **На који начин да родитељи препознају која је школа фудбала најбољи избор за њихово дијете?**

– Ускоро треба да почне са реализацијом пројекат под називом *Категоризација млађих категорија ФСС* чији сам аутор. На основу пет група критеријума, сваки клуб треба да добије одређену категорију. На основу категорије

моћи ће и да носи назив школе фудбала, академија фудбала или сличан назив. Један од критеријума је развојни програм за играче. Надам се да ће ускоро у Србији већина радити на сличан начин. ФСС ће да даје препоруке и упутства за израду развојних програма. Велики број школа у Србији не представља проблем уколико су у оквиру уређеног система. Данас је већи проблем што многи раде илегално. Тренери нису пријављени. Локалне самоуправе углавном не препознају друштвени значај и не финансирају ову област. Многи су убијени да је то лака и велика зарада за оне који то организују. Потребно је уредити област коришћења јавних спортских терена.

ЏАБА НАМ ДОБРИ ТРЕНЕРИ АКО СУ ОСУЂЕНИ НА БРОЈНЕ КОМПРОМИСЕ

• **Како бисте оцијенили квалитет српских фудбалских тренера?**

– Србија има талентоване тренере, али околности и окружење у којима раде утичу да не могу да се испоље на начин на који то желе. Велики проблем је власничка структура у клубовима и начин на који се доносе одлуке по свим питањима. Ријетки су тренери који имају повјерење клубова и стрпљење за рад у дужем периоду. Резултати се траже тренутно и то утиче да тренери праве много нелогичних компромиса што их додатно деградира.

• **Како бисте оцијенили квалитет наших фудбалских судија и судијске организације?**

– Грешке судија се дешавају свуда. Данас технологија омогућује да се исправе грешке и да оне што мање утичу на резултат. Нашим судијама, као и тренерима, проблем ствара окружење и недовољна заштита. Мислим да често судије стављамо као главне актере утакмица. Иде се у том правцу да од судија не зависи исход утакмица.

ОЛАКО ГУБИМО МЛАДЕ

• **Утисак је да у нашем сениорском фудбалу, наши млади играчи не добијају пуно прилика за афирмацију. Да ли је и на који начин могуће такав тренд промијени?**

– Велики проблем је недостатак старосне категорије од 18 до 21 године. То је прелазни период у којем се већина играча потпуно формира. Власници клубова журе да играче промовишу и продају много раније. Ријетки успијевају у томе, а већина није спремна за сениорски фудбал. Нереално је у исто врије-

ме очекивати да млади играчи у великом броју добијају прилику и да клубови имају спортски тимски успјех.

БУДУЋНОСТ ДОНОСИ ИГРУ НА „ГОЛ ВИШЕ“

• **Као играч и тренер читав живот сте у фудбалу. Колико се промијенио данашњи приступ фудбалу у односу на прошли вијек?**

– Фудбал је много напредовао у односу на период када сам ја одрастао. Играчи су неупоредиво квалитетнији захваљујући бољем и свеобухватнијем тренингу, посебно у вријеме развоја. Фудбал је био на почетку динамична и забавна игра која је привукла публику. Крајем прошлог вијека повећавао се утицај тактике на рачун креативности што је игру учинило досадном и смањило број гледалаца. Данас се игра враћа почевшима. У будућности треба очекивати утакмице са великим бројем голова, чак 10 и више по утакмици. Публика то жели. У прошлом вијеку било је могуће постати професионални фудбалер ако је неко талентован и тренира минимално. Данас то више није могуће. Некада су такмичења била сезонска са великим паузама у тренингу. Данас врхунски фудбалери немају паузу. Најбољи фудбалери имају дуже каријере што говори о квалитету тренинга, али и животу ван терена.

ИГРАЧИМА ЈЕ ПОТРЕБНА СЛОБОДА У ИГРИ

• **Какви су били ваши први фудбалски кораки. Са ове временске дистанце колико су савјети првог тренера били важни за даљи наставак каријере?**

СТРАНИ ИГРАЧИ

– Не рачунајући неколико изузетака који су изнад нивоа квалитета домаћих фудбалера, већина иностраних играча није донијела жељени квалитет у српски фудбал. Мислим да би наши млади играчи уз мало стрпљења били на вишем нивоу. То не значи да не треба доводити иностране фудбалере. Потребни су квалитетнији странци који не би били узор младим играчима само по начину на који играју, већ и због односа према тренингу, обавезама и животу ван терена. Исти принцип је потребан код ангажовања иностраних тренера. Клуб може да води особа за узор, а не да то буду лица препознатљива по аферама и бурном ноћном животу.

– Почео сам са 11 година у Дубровнику. Данас се почиње са шест. Памтим наравно прве тренинге, прве утакмице. Моји тренери су били узор. Васпитање је било важно у њиховом раду. Наравно, савјети по питању игре се памте. Оно што је остало упечатљиво је нешто што пријењујем као тренер младих играча. То је слобода у игри. Слобода у испољавању идеје и креативности и стрпљење за грешке ако је идеја добра. Правила и принципи се односе углавном на социолошки оквир који уређује однос према клубу, тиму, противнику, публици, правилима игре. Такође, оквир се односи на психолошки аспект, труд, залагање, посвећеност. Моји први тренери су у мени развили самопоуздање.

• **Власник сте и тренер Фудбалског клуба Ада који постиже запажене резултате. По чему се Ада разликује од осталих фудбалских клубова?**

– Креирање позитивног амбијента за учење и развој је основни задатак тренера у нашем клубу. Амбијент се једним дијелом односи на само мјесто гдје се активности одвијају. Ада Циганлија је оаза Београда и мјесто за уживање у природном окружењу. Позитиван амбијент се ствара односом тренера са дјецом – играчима и њиховим родитељима. Тренери улажу велики труд у увјеравање дјете и родитеља у темељне вриједности спорта. У таквом амбијенту их учимо фудбалским елементима. У Ади је дијете – играч центар пажње.

ТРИФКО ЂОРОВИЋ